

Modernisering og Mentalitetsendring

Ei undersøking frå Førde 1800-1900

**av
Ane Landøy**

**Hovudfagsoppgåve i historie
Historisk institutt, Universitetet i Bergen
Hausten 1990**

INNHOLD

1. Problemstilling og innleiing	s. 1
1.1 Problemstilling	
1.2 Innleiing	
○ Økonomiske endringar i Noreg 1800 - 1900	
○ Politiske endringar i Noreg 1800 - 1900	
1.3 Førde i Sunnfjord 1800 - 1900	
2. Datamaterialet	s. 6
○ Om NSD-stat+ - filer	
○ Dokumentasjon av DbaseIII-filer	
3. Giftarmål	s. 29
3.1 Forskingsstatus	
3.2 Endringar i giftedato	
○ Månad	
○ Dato	
○ Vekedag	
3.3 Endringar i omgifte	
4. Namnebruk og namnetyper	s. 45
4.1 Namnetoppen	
4.2 Namnegrupper	
4.3 Namnegrupper for nye namn	
4.4 Avleidde namn	
4.5 Doppeltnamn	
5. Oppkalling	s. 58
5.1 Oppkalling granska på personnivå	
○ Søner	
○ Døtre	
○ Doppeltnamn	
5.2 Oppkalling i søskenlaget	
○ Yrke	
5.3 Døde/levande	
5.4 Same kjønn	

6. Oppkalling, nærgranskning av nokre slekter **s. 85**

6.1 Gardbrukarslekter

- Slekt 1
- Slekt 2
- Slekt 3
- Slekt 4

6.2 Embetsmannsslekter

- Slekt 1
- Slekt 2
- Slekt 3
- Slekt 4

6.3 Samanlikning

7. Konklusjon **s. 110**

Litteraturliste **s. 114**

KAPITTEL 1: PROBLEMSTILLING OG INNLEIING.

1.1 PROBLEMSTILLING

"Mentaliteten representerer noe grunnleggende og bakenforliggende for den menneskelige adferd vi kan observere. "(.....) "Kvantitative demografiske data kan fortelle om valg mennesker har foretatt, og på denne måten kaste lys over deres verdier og normer." (Eli Fure, 1986, s.53f)

I denne oppgåva tek eg sikte på å gjere ei mentalitetshistorisk analyse på bakgrunn av data frå kyrkjebøkene i Førde i Sunnfjord mellom 1800-1900. Eg vil prøve å avdekke endringar i tradisjonar og skikkar som kan observerast der, særleg innan giftarmål og val av namn til barn.

Teorien eg gjerne vil prøve ut, kan skisserast slik: Når dei økonomiske, politiske og sosiale tilhøva i samfunnet endra seg så sterkt som vi veit dei gjorde på 1800-talet, vil det vere rimeleg å tru at også andre deler av samfunnslivet vart påverka. Eg trur at tradisjonar vart svekka, og påverknad utanfrå fekk meir å seie for kva val folk gjorde i det private livet.

Modernisering vert eit sentralt omgrep som treng ei nærmare presisering. I ein norsk historisk samanheng ser ein gjerne modernisering uttrykt i t.d. individualisering, sekularisering, urbanisering, betre utdanning, auka kommunikasjon, endra busettnadsmønster og auka politisk deltaking. Alt dette er fenomen som peikar på ei utvikling frå eit slektsorientert natural-jordbruksamfunn til eit meir individualistisk pengesamfunn, der yrkesstrukturen er meir differensiert. Viktige føresetnader for modernisering er folketalsauke og økonomisk vekst.

Så kan ein spørje kor mykje modernisering ein kan vente å finne i kyrkjebøkene. Dette vert sjølv sagt ei stikkprøve, men ei som kan vise oss endringar i haldningane i denne omskiftelege tida. Til dømes vil endringar innan giftetidspunkt kunne ha samanheng med ei auka differensiering ved at stramme føringar på åtferd vert løyst når samfunnet vert meir samansett og meir individualisert.

På same måte vil ein til ein viss grad kunne sjå spor av påverknad utanfrå i eit namnemateriale, både ved at ein finn namn ein kan kalle "motenamn", til dømes namn på kongelege personar, eller andre menneske folk identifiserte seg med på ein positiv måte, og ved at ein finn dei same endringar innan namneval for det aktuelle lokalområdet som for resten av landet. Dersom ein med tida finn fleire motenamn eller ser at namnebruken legg seg tettare opp til utviklinga for resten av landet, kan ein tenke seg at det har samanheng med auka kommunikasjon og dermed eit samfunn som er opnare for impulsar utanfrå.

Når ein, som eg, har høve til å studere oppkalling for nokre familiarar nærmare, vil ein og kunne finne spor av brot med gamle oppkallingstradisjonar.

"Forholdet mellom individ, slekt og stat har endret seg gjennom tidene, men vi vet ikke så mye om selve prosessen, om hvor, hvordan og når vi kan spore endringer i forholdet mellom individ, familie og slekt. (...) Jeg mener at overgangen fra oppkalling til friere navnevalg, i den grad det sier noe om forhold mellom individ og slekt, også kaster lys over mentalitetsendringer i overgangen mellom "det gamle" og "det nye" samfunn." (Eli Fure 1990 s. 146)

På same måte som eg trur at ei oppmjuking i oppkallingsreglar har samanheng med ei mentalitetsendring i retning av ei friare tilknytning til ei større slekt, trur eg at ein kan finne ei modernisering i val av namn, både med omsyn til kor mange namn ein hadde å velge mellom, og kva type namn dette var, som vil henge saman med ei modernisering på andre område av samfunnslivet.

1.2. INNLEIING

ØKONOMISKE ENDRINGAR I NOREG 1800 - 1900

To viktige føresetnader for modernisering er folketalsvekst og økonomisk vekst. Begge desse faktorane finn vi i Noreg i det nittande hundreåret.

Noreg var eit bondeland ved inngangen til det nittande hundreåret. Det var 883.000 innbyggjarar, men berre 8,8 % budde i byar. 85 % var sysselsett innan primærnæringane, 5,8 % i industriverksem og 2,4 % innan handel og transport. (NOS B 34, 1801)

I 1900, ved utgangen av det nittande århundret finn vi ei eit samfunn prega av byrjande industrialisering, aukande urbanisering og utvikling av kommunikasjonar. Folketalet var meir enn dobla frå 1800, og var no oppe i 2.221.477. Av desse budde vel 30 % i byar. Jordbruksopplevde ei forskyvning frå stor grad av sjølvforsyning til salsjordbruk samstundes som husmannsvesenet vart avvikla.

25 % av dei yrkesaktive arbeidde innan primærnæringane, 37 % oppgav husleg arbeid, 17,5 % i industri og liknande, og 10 % var sysselsett i tenesteytande næringar i 1900. (NOS IV 52, 1900)

Den store folkeauken heng i stor grad saman med reduksjon i mortalitet blant borna. Denne veldige folkeauken førte til det Nærbovik (1976:13) kalla "det indre landnåmet", altså rydding og nydyrkning av nye gardar, og til utvandring, frå landsbygda både til byane og til utlandet.

Utover på 1800-talet får vi ein produksjonsauke i jordbruksoppdanning, særlig for korn og poteter. Vi finn mellom anna ei seksdobling av potetdyrkning 1809-1835. Dette skuldast framgang i nydyrkning og garddeling heller enn framgang i driftsmåte. Vi ser også ein rikeleg tilgang på arbeidskraft i jordbruksoppdanning.

POLITISKE ENDRINGAR I NOREG 1800 - 1900

Ein annan viktig faktor i ein moderniseringsprosess er offentleg deltaking i det politiske livet.

1814 og Grunnlova representerer eit tidsskilje i det norske politiske livet, men også andre politiske endringar fann stad i det nittande hundreåret. Dei største politiske endringane kom i samband med at Noreg gjekk ut av sambandet med eineveldet Danmark og inn i ein relativt fri union med Sverige.

"Røysterretsreglane som vart utforma i 1814, vart i prinsippet ståande fram til gjennomføringa av den allmenne røysteretten (for menn) i 1898. I hovudsaka var det embets- og eigedomsmenn som vart tilgodeset i Grunnlova frå 1814. Ein kan likevel hevde at dei norske røystrettsreglane opna for breidare grupper av folket enn det som var vanleg på denne

tida. Den relative likskapsstrukturen i det gamle norske samfunnet viser seg i talet på røysterettskvalifiserte." (Nærøvik, 1976:47)

Tilhøvet mellom Storting, Regjering og Konge vart endra utover 1800-talet. Sentralt er årlege Storting, framveksten av eit partisystem og parlamentarisme.

På det lokale planet får vi framvekst av foreningar og organisasjonar, vi får målreising og avhaldssak, og arbeidarane, som stendig veks i tal, organiserer seg.

Med formannskapslova frå 1837 får vi sterkare grad av lokalt sjølvstyre.

1.3 FØRDE I SUNNFJORD 1800 - 1900

Førde ligg kring botnen av Førdefjorden og forgreinar seg austover frå ei romsleg 5 km djup strandflate i tre opne dalføre.

Bygda har lenge vore ein sentrumsstad for stroka ikring. Her fins ein sikker og nærliggande utfallsport til sjøen.

Førde er ei gammal jordbruksbygd, der hovuddelen av innbyggjarane på 1800-talet var bønder. Men her var også embetsmenn, kjøpmenn, handverkarar og militære.

Vi finn den same folkeveksten i Førde som for resten av landet, og ei utvikling i retning av fleire yrke i det rurale samfunnet.

Førde og Holsen er den noverande Førde kommune. Det er dette området eg undersøker. Dette området har i folketeljinga 1801 ei folkemengde på tilsaman 1526 innbyggjarar - 712 menn og 814 kvinner. (NOS B 134, 1801)

Ved folketeljinga 1900 hadde folketalet auka til 2896 for Førde sokn, 1280 menn og 1616 kvinner. Desse tala inneholder også innbyggjarane i Holsen, som kom under Førde i 1860-åra. (NOS IV 52, 1900)

Statistikk for yrkesstrukturen i Førde i folketeljinga frå 1801 er vanskeleg å finne, men ved å gå inn i folketeljinga sitt grunnlagsmateriale har eg kome fram til desse tala: Av ialt 311 menn som er familieforsytarar er det 185 (60 %) gardbrukarar, 60 (20 %) husmenn med og utan jord, 19 (6 %) innerstar, 25 (8 %) militære, dei fleste menige, og 3 (vel 1 %) arbeidarar, lærarar eller postmenn. I tillegg er det to skomakarar, to smedar, ein snekker, sokneprest, skrivar, klokker, lensmann og fogd. Utanom desse tala for familieforsytarar er det registrert 95 tenarar og 153 tenestejenter.

På same måte kom eg fram til desse tala for folketeljinga 1900:

Vi har ialt 536 menn med yrke. (Her er tenarane og heimebuande søner som arbeidde ein annan stad enn på garden også rekna med.)

Av desse 536 er 221 (41 %) gardbrukarar og 73 (13 %) husmenn. Vi har berre ein innerst, men det kjem truleg av at dei er ført opp med eit anna hovedyrke, som til dømes arbeidar. Dei er det 50 av, (9 %), eller bygningsmann - 21 (4 %). 61 (11%) er tenarar, 12 (2 %) militære, dei fleste offiserar med eit gardsbruk i tillegg. 11 (2 %) er paktarar. Vi har 13 (2 %) skomakarar,

9 (1,5 %) lærarar. Så har vi 4 skyssgutar/visergutar og 4 murarar, tre kyrkjesangarar, garvarar, smedar og bakarar, to målarar, landhandlarar, fiskarar, vognmenn, skreppekarar, sjømenn, skreddarar, urmakarar, lækjarar og meieristar. Vi finn ein blekkslagar, ein hotelleigar, ein emissær, ein dukkar, ein mekanikar, ein bokbindar, ein skribent, ein herredskasserar, ein hestehandlar, ein sokneprest, ein postopnar, ein lensmann, ein amtsdyrlækjar, ein sorenskrivar og ein sorenskrivarfullmekting.

Vi ser altså ei sterkt auke i talet på yrke som vert nemnt som hovudyrke i folketeljinga. I tillegg kan eg nemne at mange av husmennene oppgav fleire yrke, som til dømes snekkar, bøkker, fiskar, målar, skorsteinsfeiar, vegarbeidar, eller skogvaktar.

Vi ser også at talet på dei som er direkte knytta til jordbruket minkar frå vel 85 % i 1801 til vel 65 % i 1900.

Eit anna viktig skilje mellom 1801 og 1900 er at det ser ut til å vere mange fleire kvinner som har eigne yrke i 1900. I 1801 finn vi 18 kvinner som er familieforsytarar, nesten alle har gardsbruk eller husmannsplassar. I tillegg er det altså 153 tenestejenter. I 1900 er 296 kvinner oppførte med arbeid utanfor heimen, eller som jordbrukarar. Av desse er 181 (60 %) tenestejenter. 30 kvinner, eller vel 10 %, forsyter seg sjølv heilt eller dels med strikking og spinning, 22 (7 %) er anter plassbrukarar eller syersker/skreddersker, 13 (4 %) er meiersker og 12 (4 %) er gardbrukar(enker). I tillegg er det 5 arbeidatarar, 3 lærarinner, to telegrafistinnes og to sjukepleiarar (begge i privat pleie), ei er jordmor og ei driv handel, eller landhandleri, eller syforretning eller husflitsarbeid.

Vi ser altså endringar som klart peikar i retning av at ei viss modernisering har funne stad i Førde frå folketeljinga i 1801 til folketeljinga i 1900: Vi finn auke i folkemengda, men relativ nedgang i den delen av folkemengda som arbeider i jordbruket, fleire ulike yrke er registrerte, og i 1900 er nokre av kvinnene registrerte med arbeid utanom husstell og fjøs i sin eigen heim.

Denne moderniseringa heng saman med endringar i kommunikasjonstilhøva. Sogn og Fjordane har alltid vore eit geografisk isolert fylke, med sjøen som viktigaste samferdsleveg. Bergen var byen, og bygdene i Sogn og Fjordane hadde handelssamkvem med og utflytting til Bergen. Utflyttinga kunne vere permanent, men også mellombels, som når kvinner reiste som ammer. Dette var to måtar bygda kunne få impulsar frå utanverda på: Gjennom slekt og venner i byen, eller gjennom opphold der sjølv.

Ein tredje måte kan vere gjennom innflytting til bygda, og den kan vi måle ved å finne heimfødingsprosenten - den delen av heimehørande folkemengd som og er fødd i same heradet - i folketeljingane. Første gong folkemengda vart klassifisert etter fødestad på kommunenivå var i folketeljinga 1865, og det året har Førde ein heimfødingsprosent på 92. Jølster, nabobygda, har ein heimfødingsprosent på 97, medan kommunane i heile Nordre Bergenhus Amt tilsaman har 88 prosent heimfødingar. (NOS C1 1865)

I 1900 var heimfødingsprosenten i Førde redusert til 86. Jølster hadde 95, medan amtet no hadde 85. (NOS IV 52, 1900) Altså ser vi at Førde hadde ei relativt stor minke i heimfødingsprosenten i desse åra. Dermed vil ein kunne vente noko fleire impulsar til Førde utanfrå. Likevel er Førde sine heimfødingsprosentar relativt høge, også den for 1900.

Dersom vi finn auka høve til kontakt mellom byen og bygda, kan vi vente at impulsstraumen vil auke og.

Fylkesbaatane i Sogn og Fjordane vert grunnlagt i 1853. Dei første åra hadde D/S "FJALIR" eit anløp i Førde i veka, kvar veg på ruta mellom Bergen-Faleide-Bergen. Det er i siste halvdel av det nittande hundreåret at vegbygginga skyt fart og at postrutene vert omlagde til større fart og andre ruter.

Auka kommunikasjonar er ein viktig del av opninga mot verda utanfor. Det same gjeld utdanning. I 1860-åra skjer det store endringar i skuleverket som følgje av skulelova av 1860, der det vart fastsett at alle herad skulle ha fast skule.

Formannsskapet som vart skipa i 1837, i Førde som dei fleste andre stader i landet, konsentrerte seg dei første tiåra om fattig- og skulevesen. Dei bygde vegar og endra presteskyss og -overnattning til pengeskatt mot før "naturalia". Etterkvart tok formannskapet på seg å skrive ut og drive inn nye skattar til dei ulike tiltaka.

Eit tydeleg teikn på modernisering er det når det vert skipa folkeboksamling i 1840-åra og sparebank i 1843. I 1846 vart det sett fram krav om apotek, i 1867 krav om telegrafstasjon. Apoteket vart ikkje oppretta før i 1907, men vi ser at det er registrerte to telegrafistinner ved folketeljinga i 1900, så telegrafstasjonen kom altså før hundrearsskiftet.

Innan jordbruket ser vi endringar frå 1830-åra, då vart det skipa sokneselskap for å fremje jordbruket i Førde. Dette vart lagt nedatt, men frå 1850-åra kom Landbrukssekskapet i Nordre Bergenhus Amt. I 1860-åra kjem fesjå og fjøssjå, og meieridrift tek for alvor til i 1890-åra. Mellom 1893 og 1900 vart det oppretta 10 grendemeieri i Førde.

Ei gransking av organisasjonslivet i Førde på denne tida ville sikkert ha avdekkja eit raskt veksande og variert organisasjonsliv, men ei slik undersøking er enno ikkje gjort.

Men førdianarane var ikkje heilt moderne på alle område - partigrupper ser vi første gang i Førde ved kommunevalet i 1925, i Holsen ved kommunevalet i 1934.

Det skjer til dels store endringar i yrkessamansetninga, økonomien og det kommunale sjølvstyret i Førde i forrige hundreår. Skjer det endringar også på dei delane av samfunnslivet som vi undersøker?

KAPITTEL 2 - DATAMATERIALET

Før vi går laus på å analysere, er det naudsynt å seie noko om datainnsamlinga og datahandsaminga.

Eg har nytta materiale frå fleire kjelder. Til hovuddelen av oppgåva har eg nytta materiale frå kyrkjebøkene for Førde, for vigde, døde og fødde. Eg har også nytta materiale frå eit utval av kyrkjebøkene i Bergen, for vigde. Vidare har eg hatt tilgang til Førde bygdebok bd. 1 i manus, som Finn B. Førsund skriv. Eg har brukt folketeljingane 1801 i datafil og folketeljinga 1900 sine originale skjema frå Førde.

Med unnatak av folketeljingsskjema frå 1900, har eg ikkje brukt originale kjelder i det heile. Mitt analysegrunnlag er dataregister som andre har sett saman på grunnlag av kyrkjebøker og folketeljingsskjema, eller som eg sjølv har sett saman på grunnlag av bøker eller andre databaser. Så innsamlingsarbeidet var relativt enkelt, det meste av data kom ferdige på filer frå Finn B. Førsund eller Statsarkivet i Bergen, og der eg registrerte data sjølv brukte eg Førsunds Bygdebok for Førde, bd. 1 i manus.

Eg vil gjerne nytte høvet til å takke Finn B. Førsund og Statsarkivet, ved Yngve Nedrebø, for data, og Arne Solli for hjelp med omforming og programmering. Takk også til Knut Geelmuyden ved Statsarkivet som velviljug har hatt svar på spørsmål som har dukka opp undervegs.

Frå kyrkjebøker til ferdige tabellar er det to viktige konverteringer som finn stad. Den første er det Førsund som står for, når han registrerer data inn på datafiler (rubreg og Dbase). Den andre står eg for, når eg konverterer data frå Dbase til NSD-stat. Nedanfor forklarer eg om arbeidsgangen her.

Datamaskina eg har brukt er ein Copam PC med 40 mb fastdisk. Eg bruker Word Perfect 4.2 til å skrive med, men er innom WP 5.0 før utskrift.

Av datahandsamingsprogram bruker eg DbaseIII+, som er eit databaseprogram som eg legg inn data i, både dei eg sjølv lagar og dei eg har fått frå Finn B. Førsund eller Statsarkivet i Bergen. Vidare bruker eg NSD-stat, som er eit statistikkprogram det alle data må kodast om til talverdiar. Når det først er gjort, er NSD-stat eit program som er lett å bruke både til å lage einvegs- og tovegstabellar, og det går raskt å lage nye variabler på grunnlag av dei eksisterande.

OM NSD-STAT FILER

Eit datasett i NSD-stat bruker ulike typer filer. Filene er skilde frå kvarandre med etternamnet. (Datasett er NSD-stat dataregister).

Som nemnt tek NSD-stat berre mot tal som inndata. Alle ikkje metriske data må derfor kodast om. Ein må definere om variabelen (data) er metrisk eller ikkje-metrisk, og for dei ikkje-metriske variablane må vi i tillegg lage koder med forklaring. Namn på variabel, saman med andre eigenskapar og kodar må dokumenterast i variabelfila (filnamn.VAR) og i dokumentasjonsfila (filnamn.DOK). Metrisk tyder at det kan målast med tal, eller at sjølve

talet gjev mening - til dømes årstal, tal barn, gardsnummer. Ein ikkje-metrisk variabel kan til dømes vere kjønn, der kvinne vert omkode til 0 og mann til 1.

Dette gjeld både dersom ein registrerer direkte i NSD-stat+, eller om ein henter data frå andre kjelder, t.d. DbaseIII, som eg har gjort. Dei omkoda data vert utveksla via ei filnamn.TXT fil og henta inn i NSD-stat (Import av ASCII-fil). Etter at datasettet lest inn utfører NSD-stat kontroll av data ("Bygging"), og så er datasettet klar for analyse.

Eg brukte fem ulike NSD-stat-datasett. Dei to minste var \NSD\FORDE\DOODE og \NSD\BERGEN\VIGDE. Dei vart brukt til samanlikning mot hovudmaterialet, \NSD\FORDE\VIGDE. Seinare brukte eg datasetta \NSD\FORDE\FAMILIE og \NSD\FORDE\FREKNOK.

Etter at datasetta var på plass i NSD-stat+, laga eg nye variablar ved å kode om dei eksisterande variablane. Til dømes vart variabelen "År" delt inn i grupper og koda om til "Tiår". Eg koda og om fleire variablar til ein ny, som til dømes "Oppkalla etter" og "Forbokstav/heilt namn" til "Oppkalla, f/h". Eg rekna om variablar og, for skilnad i giftealder på grunnlag av brudgommens alder og brura sin alder, eller for tal born på grunnlag av tal sønner og tal døtre.

DOKUMENTASJON AV DBASEFILER (DBF-FILER)

. Ein database (Dbase dataregister) i Dbase kan bruke ulike typer av filer. Type fil er definert ved fila sitt etternamn.

DBF-fil.

Ein database vil alltid ha ei slik fil. Denne fila innhold definisjon av data (feltdefinisjon), tal på felt og postar, storleiken på fila og sjølve data. Denne fila er nok til å bruke ein database.

NDX-fil.

Ei dbf-fil kan ha ei eller fleire indeksfiler som har etternamnet NDX. Ein indeks er alltid definert på eit eller fleire felt i dbf-fila. Ein indeks har tre hovudfunksjonar: 1. Direkte oppslag på feltet (eks. Fornamn). 2. Organisering av data i ein annan orden enn den rekkjefølgja postane ligg i på fila (sortering). 3. Samanknyting av to eller fleire dbf-filer, slik at dei danner ein database.

PRG-fil.

Ei prg-fil (programfil) inneholder programsekvensar (Dbase-kommandoar og utsegner) for å manipulere dbf og ndx filer.

TXT-fil.

Alle typer utskrift kan sendast til ei txt-fil ("Alternate" fil) i staden for til skrivaren. Dessutan kan ei DBF-fil gjerast om til ei txt-fil med "copy"-kommandoen i Dbase. Dette formatet vert kalla ASCII-filer, og gjer det mogeleg å flytte data frå eit dataprogram til eit anna.

FMT, SCR, VUE-filer.

Dette er filer for eigendefinerte skjermbilder. Desse filene inneholder sjølve skjermbildet, restriksjonar på inndatafelt og evt. knytningar mellom ulike dbf-filer. Desse filene var i bruk når eg la inn eigne data i familie- og freknokdatabasen. For dei andre databasene vart standard inndatabilder i Dbase nytta.

Det fins og mange andre filtypar i Dbase men dette er dei eg har nytta.

DBF-filene som eg har brukt kan delast i tre hovedgrupper:

I. Originalfiler.

Filer som inneholder data frå Førsund og Statsarkivet utan andre endringar enn standardisering av æøå.

II. Arbeidsfiler.

Filer som er bygt opp på grunnlag av ei eller fleire dbf-filer eller andre arbeidsfiler og data som eg har registrert.

III. Hjelpefiler.

Filer som er laga for å forenkle arbeidet med databasane og filer som inneholder data om dei andre filene, t.d. feltnamn, feltype og konverteringsdata. Slike dbf-filer er nytta for å konvertere data frå Dbase til NSD-stat.

Nedanfor beskriv eg alle DBF-filene. Alle datafelta må ha eit namn, men plassen til namnet er avgrensa, og dei vert derfor ikkje alltid særleg logiske for ein lesar. Eg har forklart innhaldet i dei ulike felta under forklaring. Feltnamn er det namnet Dbase kjenner. Dbase må og kjenne datatypen og storleiken til feltet.

Under datatype tyder Alfanum. (Alfanumerisk) at feltet kan fyllast ut med alle typar teikn (bokstaver, tal og spesialteikn), numerisk tyder at feltet må fyllast ut med tal. Numerisk tyder og at felta kan bearbeidast som tal. I tillegg fins desse andre datatypene: dato, logisk (sann eller falsk) og memofelt (for tekstfelt med variabel lengde), men dei har eg ikkje brukt. Sjølv om NSD-stat berre tek imot tal som input, tyder ikkje det at dei korresponderande felta i Dbase-filene må vere numeriske. Dei kan og vere alfa-numeriske, men det må berre ligge tal i felta når filene vert eksporterte.

I. Orginalfiler.

Filene frå Statsarkivet var i Dbaseformat slik at desse berre vart kopierte til arbeidsområdet på fastdisken frå diskett. Førsund leverte datafilene på rubreg-tekst format (TXT-filer), altså i eit format der data kan flyttast, saman med tilhøyrande definisjonsfiler (SKJ-filer i rubreg) og eit program for å konvertere desse til kommaseparerte filer. I ei kommaseparert ("Mailmergeformat") fil er alle datafelt omslutta med " og skilt med komma. Postane er skilt med linjeskift. Dbase kan importere slike filer med kommandoen: Append from <filnamn> delimited with". Men først måtte det definerast ei dbf-fil som kunne ta imot data. Utgangspunktet for denne definisjonen er SKJ-fila som innhold feltnamn, feltype og feltlengde.

Fylgjande orginalfiler er nytta:

VIGDE.DBF: Vigde i perioden 1800-1900.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
GIFTDAG	Alfanum.	2	Vigsledag
GIFTMND	Alfanum.	2	Vigslemånad

GIFTAAR	Alfanum.	4	Årstal
MANNYRKE	Alfanum.	10	Brudgommens yrke
FORNAMN	Alfanum.	12	Br.goms fornamn
MDNAMN	Alfanum.	12	Br.goms dobb.namn
FARSNAMN	Alfanum.	12	Br.goms farsnamn
MFODESTAD	Alfanum.	15	Br.goms fødestad
MBUSTAD	Alfanum.	12	Br.goms bustad
MALDER	Alfanum.	3	Br.goms alder
MANTGIFT	Alfanum.	1	Tal ekteskap
KYRKE	Alfanum.	10	Brura sitt yrke
KNAMN	Alfanum.	12	Bruras namn
KDNAMN	Alfanum.	12	Bruras dobbeltnamn
KFARSNAMN	Alfanum.	12	Bruras farsnamn
KFODESTAD	Alfanum.	15	Bruras fødestad
KBUSTAD	Alfanum.	15	Bruras bustad
KALDER	Alfanum.	3	Bruras alder
KANTGIFT	Alfanum.	1	Tal ekteskap
Total		165	

Postar: 2160 Teikn: 357376.

Frå denne fila tok vi ut felta for dag, månad og år, brudgommen og brura sine yrke/sivilstand, alder og tal tidlegare ekteskap. Vi la dei inn i fila vigde2.dbf, sjå denne under arbeidsfiler.

FODDE.DBF: Fødslar i perioden 1803-1890.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
FDAG	Alfanum.	2	Fødselsdag
FMND	Alfanum.	2	Førselsmånad
FAAR	Alfanum.	4	Fødselsår
FKJONN	Alfanum.	1	Kjønn
FORNAMN	Alfanum.	12	Fornamn

FDNAMN	Alfanum.	12	Dobbeltnamn
FEU	Alfanum.	1	I eller utanfor ekteskap
FARSNAMN	Alfanum.	12	Farsnamn
FFFNAMN	Alfanum.	12	Fars farsnamn
FMNAMN	Alfanum.	12	Morsnamn
FMFNAMN	Alfanum.	12	Mors farsnamn
FFST	Alfanum.	15	Fødestad
FY	Alfanum.	16	Fars yrke
FKB_S	Alfanum.	3	Førde kyrkjebok side
ANTALL	Numerisk	4	Tal
Total		120	

Postar: 7445 Teikn: 901359.

Ei stund etter at denne fila kom frå Førsund oppdaga eg at det mangla fødslar etter 1890, derfor måtte han sende meg ei ny fil, fodd1895.dbf, med dei resterande fødslane på.

FODD1895.DBF: Fødslar i perioden 1891-1900, same felt som i FODDE.DBF.
Postar: 784 Teikn: 95378.

Frå fodde.dbf vart det laga ei arbeidsfil som heiter freknok.dbf, og fodde.dbf og fodd1895.dbf vart to arbeidsfiler som heiter frekall.dbf og frek1895.dbf som seinare vart lagt sammen. Sjå desse.

DODE.DBF: Døde i perioden 1801-1900.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
DDAG	Alfanum.	2	Dødsdag
DMND	Alfanum.	2	Dødsmånad
DAAR	Alfanum.	4	Dødsår
DKJONN	Alfanum.	1	Kjønn
FORNAMN	Alfanum.	12	Fornamn
DDNAMN	Alfanum.	12	Dobbelnamn
FARSNAMN	Alfanum.	12	Farsnamn

DYRKE	Alfanum.	8	Yrke
DES	Alfanum.	1	Ekteskapleg status
DALDER	Alfanum.	4	Alder
DDST	Alfanum.	15	Dødsstad
DMERKNAD	Alfanum.	20	Merknad
Totalt:			93

Postar: 4151. Teikn: 390656.

Fra denne fila tok eg ut felta for årstal, kjønn og alder, og kopierte dei til fila dode.txt som så vart importert i NSD-stat.

V1820.DBF: Vigde i Bergen 1816-18, 22-24.

Feltnavn	Datatype	Lengde	Forklaring
DATO	Alfanum.	4	Dag og månad
NAVNBURUDG	Alfanum.	35	Brudgommens namn
YRKE	Alfanum.	25	Brudgommens yrke
FSTED	Alfanum.	25	Brudgommens fødestad
ALDER	Alfanum.	6	Brudgommens alder
NAVNFAR	Alfanum.	30	Br.goms fars namn
NAVNBURUD	Alfanum.	30	Brura sitt namn
YRKEBRUD	Alfanum.	20	Brura sitt yrke
FSTEDBRUD	Alfanum.	20	Brura sin fødestad
ALDERBRUD	Alfanum.	6	Brura sin alder
MERKNAD	Alfanum.	20	Merknad
KIRKE	Alfanum.	2	Kyrkje
AAR	Alfanum.	4	Årstal
Totalt:			228

Postar: 386 Teikn: 88458

Frå denne fila over nokre vigde i Bergen flytta eg felta for dato og årstal og bruras og brudgommens alder over i v1820.txt som så vart importert i NSD-stat.

V1870.DBF: Vigde i Bergen 1868, 1877-78.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
DATO	Alfanum.	4	Dag og månad
NAVNBURUDG	Alfanum.	35	Brudgommens namn
YRKE	Alfanum.	25	Brudgommens yrke
FODESTED	Alfanum.	20	Brudgommens fødestad
BOPEL	Alfanum.	15	Brudgommens bustad
ALDER	Alfanum.	6	Brudgommens alder
FARBRUDG	Alfanum.	40	Br.goms fars namn
NAVNBURUD	Alfanum.	30	Brura sitt namn
YRKEBRUD	Alfanum.	20	Brura sitt yrke
FSTEDBRUD	Alfanum.	20	Brura sin fødestad
BOPELBRUD	Alfanum.	15	Brura sin bustad
ALDERBRUD	Alfanum.	6	Brura sin alder
FARBRUD	Alfanum.	35	Brura sin fars namn
KIRKE	Alfanum.	2	Kyrkje
AAR	Alfanum.	4	Årstal
Totalt:		278	
Postar: 471	Teikn:	131452	

På same måte kopierte eg over felta for dato og årstal og alder på brurefolket til fila v1870.txt, og inn i NSD-stat+.

FODD1700.DBF: Fødslar i perioden 1711-1799.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			

FODDAAR	Numerisk	4	Fødselsår
FORNAMN	Alfanum.	15	Fornamn
KJONN	Alfanum.	1	Kjønn
FARSNAMN	Alfanum.	15	Farsnamn
FARFAR	Alfanum.	15	Fars farsnamn
MORSNAMN	Alfanum.	15	Mors namn
MORFAR	Alfanum.	15	Mors farsnamn
GARDSNAMN	Alfanum.	20	Fødestad
Totalt:		100	

Postar: 3405. Teikn. 344195.

DØPTE1700.DBF: Døypte i perioden 1720-1799.

Feltnavn	Datatype	Lengde	Forklaring
FODDAAR	Numerisk	4	Fødselsår
FORNAMN	Alfanum.	15	Fornamn
KJONN	Alfanum.	1	Kjønn
FARSNAMN	Alfanum.	15	Fars namn
FARFAR	Alfanum.	15	Fars farsnamn
MORSNAMN	Alfanum.	15	Mors namn
MORFAR	Alfanum.	15	Mors farsnamn
GARDSNAMN	Alfanum.	20	Fødestad
Totalt:		100	

Postar: 1248. Teikn: 126338.

Desse to filene over dei fødde og døpte vart lagt inn i Word Perfect, som hjelp til å finne forfedrene til barn fødde tidleg i hundreåret. Diverre var det ikkje så mykje hjelp eg fekk av dei, for dei var ofte mangelfullt utfylle.

FT1801.DBF: Folketeljinga i 1801.

Feltnavn	Datatype	Lengde	Forklaring
FODDAAR	Numerisk	4	Fødselsår
FORNAMN	Alfanum.	15	Fornamn
KJONN	Alfanum.	1	Kjønn
FARSNAMN	Alfanum.	15	Farsnamn
FARFAR	Alfanum.	15	Fars farsnamn
MORSNAMN	Alfanum.	15	Mors namn
MORFAR	Alfanum.	15	Mors farsnamn
GARDSNAMN	Alfanum.	20	Fødestad
Totalt:		100	

AAR	Alfanum.	4	År
GARDNSNR	Numerisk	2	Gardsnr
FORNAMN	Alfanum.	15	Fornamn
FARSNAMN	Alfanum.	15	Farsnamn
KJONN	Alfanum.	1	Kjønn
SH	Alfanum.	20	Stilling i hushaldet
ES	Alfanum.	20	Ekteskapleg status
ALDER	Numerisk	3	Alder
YRKE	Alfanum.	15	Yrke
ANTALL	Numerisk	4	Tal
Totalt:			99

Postar: 1760 Teikn: 176354.

Frå denne fila tok eg ut kjønn og yrke for å finne grunnlagsmateriale til folketal og yrkesstruktur i 1801. Eg prøvde å gjere det tilsvarende med ei fil for folketeljinga 1900, ft1900.dbf, men der var det så mange yrke representert at det vart vanskeleg, og sidan eg allereide hadde vore på Statsarkivet og henta tal direkte frå skjema, vart det enklare å bruke den manuelle teljinga mi. Men det kan hende at eg hadde fått meir ut av ft1900.dbf ved å også bruke feltet for sh - stilling i hushaldet.

II. Arbeidsfiler.

Dei originale filene vart kopiert over til arbeidsfiler, som så vart gjort om til NSD-stat filer direkte, eller som eg la meir data inn i før omforming.

VIGDENSD.DBF. Vigde 1800-1900.

Feltnavn	Datatype	Lengde	Forklaring

VDAG	Numerisk	2	Vigsledag
VMND	Numerisk	2	Vigslemanad
VAAR	Numerisk	4	Vigslear
MSTAND	Numerisk	2	Omkoding av brudgommens yrke
MALDER	Numerisk	3	Brudgommens alder
MANTGIFT	Numerisk	1	Tal ekteskap
KSTAND	Numerisk	2	Omkoding av bruras yrke

KALDER	Numerisk	3	Bruras alder
KANTGIFT	Numerisk	1	Tal ekteskap
VIGSLEDAG	Numerisk	1	Søndag=0, mandag=1 osb.
Totalt:		21	
Postar: 2149	Teikn:	47632	

Felta Mstand og Kstand er ei numerisk omkoding av Mannyrke og Kyrke, der alle yrke har fått si talkode, som korresponderer med ei talkode i NSD-stat-fila. Vigsledag er ei omkoding av vdag, vmnd og vaar for å finne vekedagen.

Denne fila vart brukt til eksport til NSD-stat. Utgangspunktet var fila VIGDE.DBF.

FREKNOK.DBF: Fødde og oppkalla 1800-1900.

Datanamn	Datatype	Lengde	Forklaring
FAAR	Numerisk	4	Fødselsår
FKJONN	Alfanum.	1	Kjønn
FORNAMN	Alfanum.	12	Fornamn
FDNAMN	Alfanum.	12	Dobbeltnamn
FEU	Alfanum.	1	I eller utanfor ekteskap
FARSNAMN	Alfanum.	12	Fars namn
FFFNAMN	Alfanum.	12	Fars farsnamn
FMNAMN	Alfanum.	12	Mors namn
FMFNAMN	Alfanum.	12	Mors farsnamn
FFST	Alfanum.	15	Fødestad
FY	Alfanum.	16	Fars yrke
FKB_S	Alfanum.	3	Førde kyrkjebok side
ANTALL	Numerisk	4	Tal
PLASS	Numerisk	2	Plass i søskenflokken
PLASSKJ	Numerisk	2	Same, av same kjønn
OPPK	Alfanum.	7	Oppkalla etter ogmåte

OPPKD   Alfanum. 7   Same, for dobbeltnamn
 Totalt: 134
 Postar: 7633 Teikn: 1031033.

Utgangspunktet for denne fila var fila FODDE.DBF. Ho inneheld fødsels-og oppkallingsdata, alle data frå fodde.dbf pluss tillegg om oppkalling på individnivå. Fila vart brukt samstundes med arbeidet med familie.dbf. Her låg alle barna frå fodde.dbf, med namn og farsnamn og fødselsår. Så la eg på dei fire siste felta, plass i søskjenflokken, plass blant dei av same kjønn, oppkalling og måte for førstenamnet og evt. for dobbeltnamn for barna i dei familiene eg la inn i familie.dbf, med ei same kodene. Her hadde eg god hjelp av eit program som heiter famfrek, sjå dette seinare.

Ettersom denne fila i utgangspunktet ikkje inneheld fødslar etter 1891 la eg inn etterkvart dei barna eg fann i bygdeboka. Det same galde barn som var døypte i andre kyrkjer, anten dei hadde flytta til Førde med familien etter at nokre av barna var fødde, eller eit av barna var døypt i ei anna kyrkje.

Postane fødselsår, kjønn, fars yrke, plass, plasskjønn, oppkalling og oppkalling dobbeltnamn frå denne fila vart kopiert inn i fila freknsd og omkoda før import til NSD-stat for dei barna som hadde fått tillegg med oppkallingsdata.

FREKALL.DBF: Fødselsdata og korrigert namn.

Datanamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
Fornamn	Alfanum.	12	Fornamn
Faar	Alfanum.	4	Fødselsår
Ffst	Alfanum.	15	Fødestad
Fy	Alfanum.	16	Fars yrke
Antall	Numerisk	4	Antall
Korrenamn	Alfanum.	12	Korrigert namn
Kjonn	Alfanum.	1	Kjønn
Totalt:		64	

Postar: 7445 Teikn: 484183.

Utgangspunktet for denne fila var fila FODDE.DBF. I tillegg la vi på antall, korrenamn og kjønn. Resten av postane i denne fila kom frå fodde.dbf-fila. Fila vart brukt til å undersøke

frekvensen av ulike namn, og eg måtte derfor standardisere namna, legge alle Ane, Anne og Anna inn under Anne, til dømes. Ein del av denne standardiseringa gjorde eg med eit hjelpeprogram, ein del vart gjort manuelt.

FREK1895.DBF: Namnefrekvens 1890-1900.

Feltbeskrivelse som for FREKALL.DBF. Utgangspunkt for denne fila er FODD1895.DBF.
Postar: 784. Teikn: 51218.

Eg gjorde den same standardiseringa i fila frek1895.dbf som i frekall.dbf, og så la eg henne saman med frekall.dbf.

Etterpå delte eg fila i ti-årsblokker og brukte eit hjelpeprogram for å prosentuerte kvart kjønn på namn. Felta for korrnamn, antall og kjønn vart lagde saman med prosenta inn i dei ti fylgjande arbeidsfilene:

T8001810.DBF

T8101820.DBF

T8201830.DBF

T8301840.DBF

T8401850.DBF

T8501860.DBF

T8601870.DBF

T8701880.DBF

T8801890.DBF

T8901901.DBF: Databaser for frekvensfordeling av namn:

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring

FAAR	Alfanum.	4	Fødselsår
ANTALL	Numerisk	4	Tal
KORRNAMN	Alfanum.	12	Korrigert namn
KJONN	Alfanum.	1	Kjønn
PROSENT	Numerisk	5	Prosent
Total:		22	

Postar: Mellom 111 og 277

Teikn: Mellom 3191 og 7673

Eg måtte lage ti filer fordi eg ville ha prosenta utrekna på tiår. Desse filene vart importert i Word Perfect, så fekk dei lagt ein bokstav for å vise namnegrupper, vart flytta tilbake til Dbase med feltet namnegrupper som tillegg, delt på kjønn, prosentuert på nytt, under namnet NAMNTYPE.DBF, og ført tilbake til Wordperfect. Dette vart gjort for å kunne studere utviklinga av namnebruk og namnegrupper i tiårsbolkar.

NAMNTYPE.DBF: Database for frekvensfordeling av namn.

Feltnavn	Datatype	Lengde	Forklaring
FAAR	Alfanum.	4	Fødselsår
ANTALL	Numerisk	4	Antall
TYPEN	Alfanum.	1	Namnetype
KORRNAMN	Alfanum.	12	Korrigert namn
KJONN	Alfanum.	1	Kjønn
PROSENT	Numerisk	5	Prosent
Total:		27	
Postar:	1381	Teikn:	38912

FAMILIE.DBF: Beskriv ei familie, barna og oppkallinga.

Feltnavn	Datatype	Lengde	Forklaring
GARDNSNR	Numerisk	2	Gardsnummer
FARSNAMN	Alfanum.	15	Farsnamn
MORSNAMN	Alfanum.	15	Morsnamn
GUTAR	Numerisk	2	Tal søner
JENTER	Numerisk	2	Tal døtre
ELDST	Numerisk	2	Årstal då den eldste vart fødd
YNGST	Numerisk	2	Same for den yngste
SON_1	Alfanum.	7	Oppkalling og måte for eldste son
SON_2	Alfanum.	7	Same for nesteldste
SON_3	Alfanum.	7	Same for den tredje
SON_4	Alfanum.	7	Same for den fjerde
DOTTER_1	Alfanum.	7	Same for eldste dotter
DOTTER_2	Alfanum.	7	Same for nesteldste

DOTTER_3	Alfanum.	7	Same for den tredje
DOTTER_4	Alfanum.	7	Same for den fjerde
MF_FF	Alfanum.	2	Kven lever der morfar er oppkalla før farfar
MM_FM	Alfanum.	2	Kven lever der mormor er oppkalla før farmor
BESTEFOR	Alfanum.	4	Kven av besteforeldra kjener vi
OLDEFAR	Alfanum.	4	Kven av oldefedrene kjener vi
OLDEMOR	Alfanum.	4	Og av oldemødrene
VURDERING	Alfanum.	2	Vurdering
FARS_YRKE	Alfanum.	2	Fars yrke
FFARS_YRKE	Alfanum.	2	Farfars yrke
MORF_YRKE	Alfanum.	2	Morfars yrke
GIFT_AAR	Numerisk	4	Gifteår
	Total:		124

Postar: 334 Teikn: 42584

Eg nyttar Finn B. Førsund sitt manus til bygdeboka, bind 1 til å finne opplysningar om dei aller fleste familiene eg analyserer. Nokre leiter eg fram i freknok.dbf og vigde.dbf, ved hjelp av eit program som indekserer på farsnamn, og som gjer det mogeleg å gå frå den eine fila til den andre. Sjå programmet finnb2.

Etter at eg har funne familiene, med flest mogeleg forfedre (eg går inn i freknok.dbf, eller i WP-fila over dei fødde i 1700) analyserer eg korleis oppkallinga skjer for dei fire eldste barna av kvart kjønn og for familien som heilskap. Dette legg eg inn i familie.dbf, saman med opplysningar som gardsnummer, tal søner og døtre, når den eldste og yngste er fødde, korleis oppkallinga av døde og levande besteforeldre skjer, kor mange av forfedrene vi kjener, og yrka til far og bestefedere. Tilsaman fekk eg 333 familiar i denne fila.

Dersom eg skulle ha gjort dette omatt, ville eg ha venta til bygdeboka var heilt ferdig, slik at den geografiske spreininga vart betre og eg kunne finne fleire familiar. Eventuelt ville eg ha funne ei moderne gardshistorie, som fanga opp flest mogeleg av dei som ikkje sat på gardar og, og som hadde eit slags kryssreferansesystem, slik at eg lett kunne finne fram til forfedrene. Så ville eg ha hatt med eit felt for kvar av besteforeldra som sa noko om korleis dei var oppkalla og i kven, og eit felt for kva nummer i søskenklokken foreldra hadde.

"Oppkallingsfelta" (SON-1 til SON-4, DOTTER-1 til DOTTER-4) og besteforeldre/oldeforeldre-felta i denne fila vart delte opp. Så vart heile fila lagt over i ei ny fil som fekk namnet freksnd.dbf.

FAMNSD.DBF: Familiefila med omkoda data.

Utgangspunkt: FAMILIE.DBF

Dei fleste av desse felta er dei same som i familie.dbf, men dei som er annleis gjev eg ei forklaring på.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
GARDNSNR	Numerisk	2	
FARSNAMN	Alfanum.	15	
MORSNAMN	Alfanum.	15	
GUTAR	Numerisk	2	
JENTER	Numerisk	2	
ELDST	Numerisk	2	
YNGST	Numerisk	2	
SON_1_NRB	Alfanum.	1	Nummer i rekka av barn
SON_1_NRK	Alfanum.	1	Nummer i rekka av barn med same kjønn
SON_1_OPPK	Alfanum.	2	Oppkalla etter
SON_1_DL	Alfanum.	1	Som lever eller erdød
SON_1_NAMN	Alfanum.	1	Med heilt namn eller forbokstav
SON_1_KJON	Alfanum.	1	Av same kjønn
SON_2_NRB	Alfanum.	1	
SON_2_NRK	Alfanum.	1	
SON_2_OPPK	Alfanum.	2	
SON_2_DL	Alfanum.	1	
SON_2_NAMN	Alfanum.	1	
SON_2_KJON	Alfanum.	1	
SON_3_NRB	Alfanum.	1	

SON_3_NRK	Alfanum.	1
SON_3_OPPK	Alfanum.	2
SON_3_DL	Alfanum.	1
SON_3_NAMN	Alfanum.	1
SON_3_KJON	Alfanum.	1
SON_4_NRB	Alfanum.	1
SON_4_NRK	Alfanum.	1
SON_4_OPPK	Alfanum.	2
SON_4_DL	Alfanum.	1
SON_4_NAMN	Alfanum.	1
SON_4_KJON	Alfanum.	1
DOT_1_NRB	Alfanum.	1
DOT_1_NRK	Alfanum.	1
DOT_1_OPPK	Alfanum.	2
DOT_1_DL	Alfanum.	1
DOT_1_NAMN	Alfanum.	1
DOT_1_KJON	Alfanum.	1
DOT_2_NRB	Alfanum.	1
DOT_2_NRK	Alfanum.	1
DOT_2_OPPK	Alfanum.	2
DOT_2_DL	Alfanum.	1
DOT_2_NAMN	Alfanum.	1
DOT_2_KJON	Alfanum.	1
DOT_3_NRB	Alfanum.	1
DOT_3_NRK	Alfanum.	1
DOT_3_OPPK	Alfanum.	2
DOT_3_DL	Alfanum.	1
DOT_3_NAMN	Alfanum.	1
DOT_3_KJON	Alfanum.	1
DOT_4_NRB	Alfanum.	1

DOT_4_NRK	Alfanum.	1
DOT_4_OPPK	Alfanum.	2
DOT_4_DL	Alfanum.	1
DOT_4_NAMN	Alfanum.	1
DOT_4_KJON	Alfanum.	1
MF_FF	Alfanum.	2
MM_FM	Alfanum.	2
BESTE1	Alfanum.	1 Er farfar kjend?
BESTE2	Alfanum.	1 Er morfar kjend?
BESTE3	Alfanum.	1 Er farmor kjend?
BESTE4	Alfanum.	1 Er mormor kjend?
OLDEFAR1	Alfanum.	1
OLDEFAR2	Alfanum.	1
OLDEFAR3	Alfanum.	1
OLDEFAR4	Alfanum.	1
OLDEMOR1	Alfanum.	1
OLDEMOR2	Alfanum.	1
OLDEMOR3	Alfanum.	1
OLDEMOR4	Alfanum.	1
VURDERING	Alfanum.	2
FARS_YRKE	Alfanum.	2
FFARS_YRKE	Alfanum.	2
MORF_YRKE	Alfanum.	2
GIFT_AAR	Numerisk	4
Total:		124
Postar:	333	Teikn: 44032.

Denne fila vart omkoda for å bli importert i NSD-stat, og så laga eg statistikkar.

FREKNSD.DBF:

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
FAAR	Numerisk	4	Fødselsår
FKJONN	Alfanum.	1	Kjønn
FEU	Alfanum.	1	I eller utanfor ekteskap
FFST	Alfanum.	15	Fødestad
GARDNSNR	Numerisk	3	Gardsnummer
FY	Alfanum.	14	Fars yrke
FY_OMK	Alfanum.	2	Fars yrke omkoda
PLASS	Numerisk	2	Plass i søskjenflokken
PLASSKJ	Numerisk	2	Plass av same kjønn
OPPK_NRB	Alfanum.	1	Plass i søskjenflokken
OPPK_NRK	Alfanum.	1	Plass av same kjønn
OPPK_OPPK	Alfanum.	2	Oppkalla etter
OPPK_DL	Alfanum.	1	..som er død eller levande
OPPK_NAMN	Alfanum.	1	Med heilt namn eller forbokstav
OPPK_KJON	Alfanum.	1	Av same kjønn
D_OPPK_NRK	Alfanum.	1	Dobbeltnamn, dei same som for førstenamnet.
D_OPPK_NAM	Alfanum.	1	
D_OPPK_DL	Alfanum.	1	
D_OPPK_KJO	Alfanum.	1	
Total:		68	
Postar: 1766		Teikn: 104900.	

Eg koda om alle gardsnamn i FREKNOK.DBF til gardsnummer manuelt, og alle yrke fekk eit tal som korresponderer med NSD-stat+.

III. Hjelpefiler.

I tillegg til originalfilene og arbeidsfilene genererte eg etterkvart ei heil rekke hjelpefiler som var til nytte ved konvertering eller søking, men som eg ikkje gjorde så mykje anna med. Nokre av dei viktigaste vert presentert i det følgande.

GARDSREG.DBF. Gardsregister.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
Gardsnr	Numerisk	3	Gardsnummer
Gardsnamn	Alfanum.	12	Gardsnamn
Ffst	Alfanum.	15	Fødestad i føddefila
Vmfst	Alfanum.	15	Mannens fødestad i vigdefila
Vmbustad	Alfanum.	12	Mannens bustad i v.fila
Vkfst	Alfanum.	15	Kvinna sin fødestad i vigdefila
Vkbustad	Alfanum.	12	Kvinnas bustad i v.fila
Total:		84	
Postar:	942	Teikn:	80384.

Register over alle oppgitte gardsnamn,fødestader og bustader. Data henta frå fodde.dbf og vigde.dbf.

GARDSRE2.DBF. Gardsregister.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
Gardsnr	Numerisk	3	Gardsnummer
Ffst	Alfanum.	15	Fødestad
Total:		18	
Postar:	145	Teikn:	2853.

Register over alle gardsnamn og -nummer i freknok.dbf NAMNKJ.DBF: Namn og kjønn.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
<hr/>			
Korrnamn	Alfanum.	12	Korrigert namn
Kjonn	Alfanum.	1	

Total:	13
Postar:	358
Teikn:	5120.

Korrigert namn og kjønn. Utrekk frå fodde og fodd1895. Unike namn og kjønn er trekte ut, korrigerte og like namn sletta.

FARF.DBF: Far og farfar.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
Far	Alfanum.	12	
Farfar	Alfanum.	12	
Total:		24	

Omfram fil nytta ved søk etter familie. Hjelpedata til programmet FAMILIE.PRG Talet på postar og teikn varierer.

FAMELEM.DBF:

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
Aname	Alfanum.	15	Feltnamn i famnsd
Data_class	Alfanum.	9	Datatype i famnsd
Lengde	Numerisk	3	
Desimaler	Numerisk	3	
Felttype	Numerisk	1	
Total:		31	
Postar:	74	Teikn:	2562.

Datafil som beskriv FAMNSD.DBF. Nytta ved numerisk omkoding av data før eksport til NSD-stat.

FREKELEM.DBF: Beskrivelse av FREKNSD.DBF. Nytta ved numerisk omkoding før eksport til NSD-stat.

FAMOMK.DBF: Omkodingsdata for koding av FAMNSD.DBF for eksport til NSD-stat.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
----------	----------	--------	------------

Feltnamn	Alfanum.	10	Feltnamn i famnsd.dbf
Ftype	Alfanum.	1	Felttype
Fln	Numerisk	3	Feltlengde
N_min	Numerisk	5	Minimumsverdi i NSD-stat
N_sto	Numerisk	5	Maksimumsverdi i NSD-stat
N_des	Numerisk	2	Desimalar i NSD-stat
C_1	Alfanum.	1	Teiknkode 1. teikn i Dbase
C1omk	Alfanum.	1	Numerisk kode 1. siffer i NSD-stat
C_2	Alfanum.	2	Teiknkode 2. teikn i Dbase
C2omk	Alfanum.	2	Numerisk kode 2. siffer i NSD-stat
	Total:	32	
Postar:	303	Teikn:	10353.

Data er generert ved hjelp av FAMNSD.DBF og FAMELEM.DBF, og beskriv omkoding av data fra teikn til tal.

FREKOMK.DBF: Omkodingsdata for FREKNSD.DBF.

Feltnamn	Datatype	Lengde	Forklaring
Feltnamn	Alfanum.	10	Feltnamnet i freknsd
Ftype	Alfanum.	1	Felttype
Fln	Numerisk	3	Feltlengde
N_min	Numerisk	5	Minimumsverdi i NSD-stat
N_sto	Numerisk	5	Maksimumsverdi i NSD-stat
N_des	Numerisk	2	Desimalar i NSD-stat
C_1	Alfanum.	1	Teiknkode 1 teikn i Dbase
C1omk	Alfanum.	1	Numerisk kode 1 siffer i NSD-stat
C_2	Alfanum.	2	Teiknkode 2 teikn i Dbase
C2omk	Alfanum.	2	Numerisk kode 2 siffer I NSD-stat
	Total:	32	
Poster:	92	Teikn:	3390.

Data er generert ved hjelp av FREKNSD.DBF og FREKELEM.DBF, og beskriv omkoding av data frå teikn til tal.

Programfiler:

Alle program er skrivne av Arne Solli etter spesifikasjon frå Ane Landøy.

Sidan NSD-stat berre tek imot tal som inndata, må dei databasene som skal over i NSD-stat konverterast og leggast i ei *.txt-fil for import. Dette vart det laga program for.

Konverteringsprogram som konverterer FAMILIE.DBF til FAMNSD.DBF

FAMKONV0.PRG 106 teikn.

Kopierer alle data frå familie.dbf over til ny arbeidsfil famnsd.dbf

FAMKONV3.PRG 2885 teikn.

Lagar databasen famomk.dbf ved hjelp av famelem.dbf (inneheld felta som skal konverterast) og famnsd.dbf (data som skal konverterast).

FAMKONV4.PRG 2600 teikn.

Oppdaterer famnsd.dbf med verdier frå famomk.dbf Skriv ut fil NSD-var fil FAMNSD.VAR

FAMKONV5.PRG 403 teikn.

Kopierer data frå famnsd.dbf til famnsd.txt. Famnsd.txt er importfila til NSD.

FAMDOK.PRG 550 teikn.

Lagar NSD-fila FAMNSD.DOK

Konverteringsprogram som konverterer FREKNOK til FREKNSD.

FREKNSD1.PRG 571 teikn.

Kopierer data frå freknok til ny arbeisfil: FREKNSD.DBF

FREKNSD2.PRG 699 teikn.

Kopierer unike gardsnamn i freksnd.dbf til gardsre2.dbf

FREKNSD3.PRG 824 teikn.

Oppdaterer gardsnr i freksnd på grunnlag av gardsnamn og nr. i gardsre2.dbf

FREKNSD4.PRG 977 teikn.

Splittar felta oppk og oppkd.

FREKNSD5.PRG 659 teikn.

Lagar databasen frekelem.dbf

FREKNSD6.PRG 3239 teikn.

Lagar databasen frekomk. Utgangspunkt er frekelem og freksnd.

FREKNSD7.PRG 2569 teikn.

Oppdaterer freksnd på grunnlag av data i frekomk.dbf. Lagar var-fila freksnd.var

FREKNSD8.PRG 564 teikn.

Kopierer data til NSD-importfil: FREKNSD.TXT

FREKNSD9.PRG 550 teikn.

Lagar NSD-dokfila FREKNSD.DOK.

Søkeprogram.

I arbeidet med å legge data inn i familie.dbf og freknok.dbf var det godt å kunne nytte seg av ulike søkeprogram og -rutiner som gjorde tastetrykka færre og tidsbruken meir effektiv.

FAMFREK.PRG 2969 teikn.

Famfrek nytta indeksar på farsnamn i freknok.dbf og på farsnamn i familie.dbf. Programmet inneholdt og ein liten meny. Dermed kunne eg legge data inn i begge filene samstundes, og eg kunne leite etter forfedre i freknok.dbf medan eg sat med familiefila utan å måtte gå ut og inn av filene.

FINNBARN.PRG 3767 teikn.

Finnbarn.prg brukte eg for å finne familiar i databasene. Programmet gjekk først inn i eit gardsregister der eg valde ein gard som ikkje var i Bygdeboka, bd. 1, så fann det alle mennene som var fødde eller busette på denne garden i vigdefila, kven dei gifta seg med, og gjekk inn i føddefila på nytt for å finne barn som hadde far med same namn som brudgommen, og kva mora heitte. Eit utruleg avansert program som gjorde arbeidet mykje lettare og sparte tid og tastetrykk. Eit par ganger fann eg familiar som eg allereide hadde vurdert, og på den måten kunne eg teste bygdeboka mot programmet og omvent, det var små avvik.

I tillegg vart det laga ein del hjelpeprogram som genererte data, indekserte, prosentuerte osb, som var til hjelp under konvertering og söking.

3. GIFTARMÅL

Med så mykje data frå kyrkjebökene, tilrettelagt for datamaskinell handsaming, vert det naudsynt å avgrense kva eg skal undersøke. Det er mange endera gripe fatt i, mange skikkar og sermoniar som er nedfelte i kyrkjeboka, men for meg vil det ha mest for seg å brukedata som kan kvantifiserast. Det vil seie data som aldersskilnad mellom brurefolk, tidskilnad mellom fødsel og dåp, død og gravferd, tidspunkt på året når dei ulike kyrkjelege hendingane finn stad.

Av desse tre, dåp, giftarmål og gravferd er det klartat giftarmålet både er det mest sosiale, og det sommer lettast å undersøke med datamaskin påbakgrunn av dei data Førsund har laga. Han har tildømes berre registrert fødselsdato, ikkje fødselsdato.

Eg vil sjå om det skjer endringar i år på året folk gifter seg, om det er einskilde datoar som vert mykje brukt i delar av hundreåret og om det er skilnad på dei ulike vekedagane. Eg vil også prøve å undersøke alderssamansetninga, og sjå om det skjer endringar i omgifte i løpet av hundreåret.

3.1 FORSKINGSSTATUS

Ståle Dyrvik har skrive om ekteskap i Etne. I artikkelen "Om giftarmål og sosiale normer. Ein studie av Etne 1715 -1801" (Dyrvik 1970) undersøker han giftemånad ihøve til fødselen til det første barnet, og finn at vel halvparten av barna vert fødde før nimanader etter bryllupet. Han ser dette i samanheng med atmange såg på forlovinga som legalisering avsamlivet.

Ein del demografar som har drive med familierekonstitusjon har sett på årstidsvariasjonane innan giftarmål. Funna deira peikar i retning av ein topp i juni/juli, og ein mindre topp seihaustes eller tidleg vinter. Her er likevel variasjonar over tid og for dei ulike bygdelaga:

I Ullensaker finn Halvorsen og Indseth ein topp i april, ein mindre i juni og juli, den største opphopinga i november og desember mellom 1733 og 1844. Det er særleg i den sistledelen av perioden, fra 1790 til 1844 at desember-vigslenekjem sterkt, men også i tida 1733 til 1789 har desembernest høgaste tal vigsler for alle månadane, høgare enn juni og juli tilsaman.
(Halvorsen og Indseth 1975 s. 55 ff)

På den andre sida har Kåstad funne topptopp i juni, juli og november for tida 1701 til 1750, og juni, juli og januarmellan 1750 og 1801 for ein del av Hamre prestegjeld. Carlsen fann det nesten det same for sine undersøkelser av Baklandet i Trondheim, topptopp i juni, juli og november i tida 1730-1759, og i mai, juni, juli og november i 1760-1799. (Kåstad 1980. Carlsen 1986)

Opp mot dette kan vi setje Hofslett sine funn frå Halsnøyområdet 1875-1920, der ho skriv:

Tabellen forteller om en viss spredning gjennom åretstolv måneder. (...) Selv om tabellen oppgir størstantall giftermål pr. måned i november og juni medoktober og april noe etter slår den tradisjonelle oppfatning av tidfesting av giftermålsinngåeldene -tiden mellom onnene* - her ikke til for fullt. Det virker som man har stått friere i valg av tidspunkt av bryllupsfesten setti relasjon til arbeidsrytmen i bygden. Med et livsgrunnlag som langt fra ensidig besto av jordbruksvirksomhet, hadde man kanskjenettopp også en slik mulighet". (*note: R.

Frimannslund:Skikk og tro ved friing og bryllup. Særtrykk av "NordiskKultur" XX "Livets Høgtider". Det Mallinske Boktrykkeri 1949 - s.59). (Hofslett 1980 s. 45)

Dette kan gje oss eit inntrykk av at det fann stad endringar ival av giftesesong over tid. Men ingen av desse harnærgranska utviklinga over tid i eit lokalområde,slik eg vil gjere.

Eg ventar å finne at giftinga tidleg i århundretskjer med to toppar, ein om sommaren, særleg sist i juni og først i juli, og ein om vinteren, mellom november og januar. Dette vil i såfall vere i tråd med dessefunna frå andre stader. Etterkvart som Førde vertmeir differensiert vil vi kunne sjå ein større gradav spreiing utover året, fordi banda til tradisjonen vertsvekka.

Eg trur og at eg vil finne ein synkande tendens til omgifte isluttan av hundreåret, når levealderen i snitt verthøgare. Dette kan også ha samanheng med eit synkandetal fornuftsekteskap. Eg vil prøve å finne ut omaldersskilnaden mellom brudgom og brur, som kan vere einindikator på fornuftsekteskap, minkar ved slutten avhundreåret.

Eg har med eit utval vigde i Bergen frå kyrkjebøkenokre år tidleg og sein i hundreåret. Dette vil egbruke til å samanlikne. Eg har og med registreringar fordøde i Førde 1800-1900. Dette brukar eg til åsjå på endringar i levealder.

3.2. ENDRINGAR I GIFTEDATO

MÅNAD

Når vi får auka kommunikasjonar, auka kontakt medomverda, og framfor alt, aukande industrialisering, vil vi venteat det vil skje endringar i når på året folkgifter seg. Rett nok er Førde framleis i 1900 i hovudsakei jordbruksbygd, så endringane vil nok ikkje vere såstore, men i tabellen nedanfor kan vi sjå kva som endrerseg.

TABELL 3.2.1: PROSENTVIS FORDELING AV GIFTING I ULIKE MÅNADER SETT I TIÅRSBOLKAR 1801 - 1900.

	1801	1811	1821	1831	1841	1851	1861	1871	1881	1891	SUM
MÅNAD	- 10	- 20	- 30	- 40	- 50	- 60	- 70	- 80	- 90	- 1900	
JAN	7.6	8.4	6.0	4.9	4.6	0.8	0.9	2.5	4.0	1.1	4.0
FEB	4.5	5.0	0.9	1.6	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	2.2	1.3
MARS	3.2	5.4	0.5	1.6	1.1	0.8	0.5	1.6	1.0	2.6	1.7
APRIL	4.5	5.4	5.1	6.6	1.8	3.3	6.6	11.1	14.9	8.8	6.7
MAI	2.5	5.9	8.4	12.6	12.0	7.1	3.8	4.1	5.5	3.3	6.8
JUNI	24.8	25.2	33.5	32.4	39.6	32.8	40.1	31.3	27.4	29.1	32.2
JULI	26.1	20.3	25.6	18.1	20.8	29.9	29.2	24.7	16.9	15.9	22.9
AUGUST	0.6	1.5	0.5	1.1	0.7	1.2	0.9	2.1	0.5	3.3	1.2
SEPT	3.2	1.0	1.9	0.5	1.1	1.2	1.9	0.8	4.0	0.5	1.6
OKT	7.0	7.4	3.7	8.2	4.9	7.1	4.7	9.5	9.5	9.9	7.1
NOV	12.1	10.9	11.6	9.3	11.3	10.8	7.5	9.9	13.9	18.1	11.4
DES	3.8	3.5	2.3	2.7	2.1	5.0	3.8	2.5	1.5	6.0	3.3

SUM	100.0	100.0	100.0	100	100	100	100.	100	100	100.0	100
N*=	157	202	215	182	283	241	212	243	201	182	2118

*N er samla totalt tal, ikkje prosentuert.

(Kjelde: Kyrkjebøkene for Førde 1800-1900)

Det er berre 31 vigsler som ikkje er registrert med månadsnamn i desse hundre åra. Det tyder på at variabelen "månad" er nokså påliteleg.

Juni og juli er dei store giftemånadane, særleg itida 1841 - 1870. Gjennom heile århundret vel halvparten av dei som giftar seg å gjere det i juni eller juli, men itida 1841 - 1870 er det tale om 60 og 70 %.

1841-70-åra er dei åra det er flest vigsler og, ogein skulle derfor vente at vigslene ville vere spreidde utover heile sommaren. Det var ikkje kjekt når fleire vigsler fann stad same helga, for ofte ville bygdefolket vere i slekt med to eller fleire brurepar. Derfor vart brurepara ofte samde om kvensom skulle gifte seg når.

November er og meir populær enn dei fleste andremånadene, og han tek over juli sin plass mot slutten av hundreåret. Det heng kanskje saman med overgangen fråfleire dagars- til eindagsbryllup. Det var ikkje lenger såviktig om veret var godt fordi høgtida var redusert til middag ein kveld, og ikkje fleire dagar. Då passer igrunnen november månad bra også for bøndene, med onnene unnagjort, fulle forråd og julestria enno littunna. Men dette er spekulasjonar som vi ikkje kan fåverifisert eller falsifisert med det materialet som liggføre her.

Som nemnt i kapittel 2 har vi her eit datamateriale med vigsler i Bergen, i tillegg til dei ulike datafilene for Førde.

Dersom vi samanliknar med dette materialet, finn vi ingen sliktydeleg tendens til at nokon månader er meir brukte tilgifting enn andre, med unntak av oktober og november.

=====

TABELL 3.2.2: GIFTING I NOKRE ÅR I BERGEN, FORDELT

PÅ MÅNAD

	1816, 1817, 1818	1867, 1868	
	1822, 1823, 1824	1877, 1878	SUM
Januar	7.8	5.7	6.7

Februar	6.0	5.5	5.7
Mars	9.1	4.9	6.8
April	8.0	9.4	8.8
Mai	7.3	11.9	9.8
Juni	7.8	9.4	8.6
Juli	6.2	5.5	5.8
August	9.3	6.2	7.6
September	9.1	4.3	6.4
Oktober	11.9	14.3	13.2
November	9.8	13.6	11.9
Desember	7.8	9.4	8.6
SUM:	100.0	100.0	100.0
N=	386	470	856

(Kjelde: Eit utval av kyrkjebøkene for Bergen 1816,
1817, 1818, 1822, 1823, 1824, 1867, 1868, 1877, 1878)

Årsaka til at Bergen og Førde har så heiltulike mønster for giftarmål kan vere at Bergen erein by, og bysamfunnet er heterogen. Dei fleste innbyggjarane ibyen er tilknytta sekundære og tenesteytandenæringer, medan Førde stort sett er ei jordbruksbygdsjølv om andre yrkesgrupper vert representerte i aukandegrad utover i hundreåret. Dei fleste bynæringane harikkje ein like klar årssyklus som bygdenæringer.

Trass i ein viss grad av yrkesdifferensiering i Førdeutover i hundreåret, er hovudtendensen at juni og juli er dei mest populære månadane. Det er i grunnen ikkjet eg hadde venta å finne, men kan henge saman med at Førde også rundt år 1900 i hovudsak er ei jordbruksbygd og bryllupsskikkane held fram i detmønsteret som arbeidslivet og årstidene la opp tilfrå gammalt.

DATO

Er det spesielle datoar i juni og juli som er meir populære enn andre?

Ei vidare krysstabulering viser at det er to datoar som ersærleg mykje brukta - 24. juni, jonsok og 2. juli, syftesok. Nesten 10 % av alle ektepar vel å gifte seg på desseto datoane.

Vi ser og at dagane rundt syftesok er meir populære enn deii slutten av månaden, medan heile juni månad ser util å vere brukbar for bryllup.

Dersom vi deler århundret inn i blokker på tiår, kva kan vi då finne av spanande endringar?

Statistisk sett skulle kvar dag i året ha like stor sjanse(0,3%) for å bli vald som giftedato. Ved å deleåra inn i tiårsblokker slik som her, vil vi til einviss grad unngå at andre ting, som til dømes "rørlege heilagdagar" eller kva vekedag ein viss dato fellpå, vil spele inn.

=====

TABELL 3.2.3: BRUK AV DEI ULIKE DAGANE I JUNIMÅNAD. TIÅRSGRUPPER

	1801	1811	1821	1831	1841	1851	1861	1871	1881	1891	SUM
--	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-----

DAG	-10	-20	-30	-40	-50	-60	-70	-80	-90	
1900										

1	2.6	2.0	1.5	3.4	7.1	0.0	1.2	0.0	0.0	3.8	2.4
2	2.6	7.8	1.5	1.7	0.0	0.0	2.4	0.0	1.8	0.0	1.5
3	0.0	2.0	6.1	1.7	1.8	1.3	4.7	0.0	0.0	3.8	2.2
4	2.6	7.8	1.5	1.7	0.0	1.3	0.0	5.3	3.6	1.9	2.2
5	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	2.5	0.0	2.6	0.0	3.8	1.2
6	2.6	7.8	6.1	0.0	3.6	1.3	7.1	2.6	3.6	1.9	3.7
7	0.0	0.0	3.0	3.4	1.8	5.1	3.5	1.3	1.8	5.7	2.7
8	2.6	2.0	4.5	10.2	7.1	1.3	1.2	2.6	3.6	0.0	3.7
9	0.0	3.9	3.0	0.0	2.7	2.5	0.0	5.3	1.8	1.9	2.2
10	0.0	0.0	7.6	0.0	1.8	0.0	3.5	3.9	1.8	1.9	2.2
11	0.0	0.0	7.6	1.7	0.9	2.5	5.9	3.9	1.8	3.8	3.0
12	0.0	0.0	0.0	5.1	3.6	0.0	1.2	1.3	3.6	1.9	1.8
13	2.6	0.0	3.0	0.0	4.5	0.0	1.2	3.9	9.1	0.0	2.5
14	0.0	2.0	0.0	3.4	3.6	3.8	1.2	2.6	3.6	1.9	2.4
15	0.0	2.0	9.1	0.0	1.8	1.3	2.4	1.3	1.8	3.8	2.4
16	0.0	0.0	1.5	5.1	2.7	1.3	2.4	0.0	0.0	1.9	1.6
17	0.0	0.0	3.0	3.4	0.9	7.6	2.4	5.3	3.6	3.8	3.1
18	0.0	5.9	3.0	0.0	8.9	2.5	0.0	6.6	1.8	3.8	3.7
19	0.0	0.0	4.5	1.7	3.6	3.8	1.2	1.3	9.1	9.4	3.4
20	0.0	3.9	4.5	0.0	0.9	6.3	3.5	1.3	1.8	3.8	2.7

21	10.3	5.9	3.0	8.5	1.8	0.0	2.4	1.3	0.0	5.7	3.3
22	10.3	0.0	1.5	3.4	1.8	6.3	1.2	5.3	3.6	5.7	3.6
23	2.6	3.9	0.0	3.4	10.7	1.3	8.2	0.0	0.0	5.7	4.1
24	17.9	7.8	7.6	10.2	8.0	16.5	31.8	18.4	14.5	3.8	14.1
25	2.6	2.0	3.0	8.5	4.5	6.3	3.5	6.6	5.5	0.0	4.4
26	7.7	0.0	0.0	3.4	1.8	8.9	1.2	2.6	3.6	1.9	3.0
27	2.6	9.8	10.6	0.0	0.9	1.3	0.0	6.6	1.8	3.8	3.4
28	10.3	7.8	1.5	8.5	4.5	0.0	2.4	3.9	5.5	5.7	4.4
29	10.3	0.0	1.5	8.5	1.8	15.2	2.4	2.6	5.5	9.4	5.3
30	7.7	15.7	0.0	3.4	5.4	0.0	2.4	1.3	5.5	0.0	3.7
31!	2.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1
SUM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	39	51	66	59	112	79	85	76	55	53	675

=====

=====

TABELL 3.2.4: BRUK AV DEI ULIKE DAGANE I JULI MÅNADSETT I TIÅRSBOLKAR 1800-1900.

DAG	1801	1811	1821	1831	1841	1851	1861	1871	1881	1891	SUM
DAG	-10	-20	-30	-40	-50	-60	-70	-80	-90	-1900	
1	2.4	0.0	12.8	24.2	1.7	12.5	3.2	1.7	8.8	13.8	7.3
2	12.2	36.6	25.5	33.3	27.1	13.9	33.9	36.7	17.6	0.0	24.7
3	19.5	2.4	0.0	0.0	3.4	11.1	1.6	1.7	5.9	13.8	5.6
4	2.4	12.2	12.8	0.0	1.7	9.7	4.8	5.0	14.7	10.3	7.1
5	9.8	0.0	6.4	3.0	6.8	1.4	1.6	5.0	8.8	6.9	4.6
6	2.4	7.3	10.6	9.1	6.8	11.1	3.2	3.3	2.9	6.9	6.5
7	12.2	9.8	6.4	12.1	10.2	0.0	4.8	1.7	0.0	6.9	5.9
8	4.9	2.4	12.8	3.0	6.8	9.7	3.2	8.3	2.9	6.9	6.5
9	2.4	2.4	0.0	0.0	11.9	6.9	1.6	5.0	8.8	3.4	4.6
10	9.8	0.0	0.0	3.0	0.0	1.4	3.2	6.7	2.9	3.4	2.9

11	0.0	0.0	2.1	0.0	5.1	9.7	4.8	10.0	2.9	0.0	4.4
12	4.9	2.4	2.1	0.0	0.0	0.0	8.1	1.7	5.9	13.8	3.3
13	7.3	7.3	0.0	3.0	5.1	2.8	1.6	0.0	2.9	3.4	3.1
14	0.0	4.9	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	1.7	0.0	0.0	0.8
15	4.9	0.0	2.1	3.0	1.7	4.2	4.8	1.7	2.9	0.0	2.7
16	0.0	0.0	2.1	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	0.0	0.0	0.4
17	0.0	2.4	0.0	3.0	0.0	0.0	4.8	0.0	0.0	0.0	1.0
18	0.0	0.0	2.1	0.0	1.7	0.0	3.2	0.0	0.0	3.4	1.0
19	0.0	2.4	0.0	0.0	1.7	0.0	1.6	0.0	0.0	0.0	0.6
20	2.4	4.9	0.0	0.0	1.7	1.4	1.6	0.0	0.0	0.0	1.3
21	0.0	0.0	0.0	3.0	1.7	0.0	0.0	0.0	2.9	0.0	0.6
22	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	1.6	3.3	0.0	0.0	0.8
23	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	3.3	0.0	0.0	0.6
24	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.8	1.6	0.0	0.0	3.4	0.8
25	2.4	2.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.9	0.0	0.6
28	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.3	0.0	0.0	0.4
29	0.0	0.0	2.1	0.0	3.4	0.0	0.0	0.0	0.0	3.4	0.8
30	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	2.9	0.0	0.4
31	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.9	0.0	0.2
S	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	41	41	47	32	59	72	62	60	34	29476	

For dato-variabelen gjeld det same som formåndsvariabelen, han er ein nokså pålitelegvariabel med små høve til feilkjelder. Likevel må det vere noko, det kan vi sjå ved at det er registrert bryllup på 31. juni.

Desse tabellane er store og vanskelege å lese. Vi kanlikevel finne ein del signifikante tal her.

- For juni månad ser vi at talet på vigsler er relativt høgt i perioden 1841-80. Det er det for julimånad og, men her er ikkje auken så stor, og varerikkje lenger enn til 1860-åra.
- I perioden 1801-1810 er andre datoar i slutten av juni, frå 21. til 29. nesten like populære som 24. I juli giftinga stor sett avslutta før 7.

- Fleire gifter seg på 30. og 27. juni enn på den 24.i perioden 1811-1820, medan det er svært få somgifter seg etter 7. juli. 36% giftar seg 2. juli.
- I 1820-åra er 15. og 27. juni mykje brukte vigsledagar,og framleis er ein stort sett ferdig med bryllupa til 7. juli. - I 1830-åra er det relativt få som giftar seg,både i juni og juli. Dei som giftar seg i juli giftar segpå dei to første dagane, stort sett.
- Tiårsperioden 1841-1850 har det høgaste talvigsler i juni for heile hundreåret. Vel 20 % giftar seg23. og 24., og resten finn vi spreidd utover heile månaden.I juli giftar over 30 % seg på 1., 2., og 3., og dei flestegifter seg før 9.
- Mellom 1851 og 60 ser vi at dei fleste vigslene i juni (60%)finn stad mellom 24. og 29. I juli finn vi dei mellom 1. og11.
- I 1860-åra finn at vi 31,8 % av vigslene i juni finn stad24. juni, medan 33,9% av dei i juli finn stad 2. juli. Likevel erresten av bryllupa spreidde før den 20.
- Medan jonsok vert noko mindre populær i 1870-åra(18,4%), finn vi at syftesok har heile 36,7% av vigslene i juli isame perioden.
- I 1880 og 90-åra er populariteten til jonsok nedepå eit lavare nivå. Juli har såpass lave talfør desse åra at det er vanskeleg å analysere dei,men vi kan sjå ein viss tendens til større spreiringutover i heile månaden.

Det tydelegaste funnet er at bryllupa tidleg i århundretstort sett var avslutta før 8. eller 10. juli, Kjell futeller Knutsok. Begge desse dagane er gamle merkedagar for atslåtonna kunne ta til. I 1880- og 90-åra kan vi,sjølv om talmaterialet er lite, sjå at giftinga vertspreidd meir utover månaden. Og framleis er det slik atmange vel å gifte seg i juni og juli.

Når det gjeld jonsok og syftesok er tendensen at dei ertspesielt populære i nokre år midt påhundreåret.

TABELL 3.2.5. BRUK AV 24. JUNI SOM GIFTEDAG. TIÅRSGRUPPER

TIÅRS BLOKKER	TAL	PROSENT	% AV ALLEVIGSLER I TIÅRET
1801-1810:	7	7 . 2	4 . 4
1811-1820:	4	4 . 1	1 . 9

1821-1830:	5	5.2	2.3
1831-1840:	6	6.2	3.2
1841-1850:	9	9.3	3.1
1851-1860:	13	13.4	5.4
1861-1870:	27	27.8	12.7
1871-1880:	14	14.4	5.7
1881-1890:	8	8.2	3.9
1891-1900:	2	2.1	1.1
Utan verdi:	2	2.1	-
SUM=	97	100.0	4.6

=====

=====

TABELL 3.2.6. BRUK AV 2. JULI SOM GIFTEDAG. TIÅRSGRUPPER

TIÅRSBOLK	TAL	PROSENT	% AV ALLE VIGSLER I TIÅRET
1801-1810:	5	4.2	3.1
1811-1820:	15	12.6	7.4
1821-1830:	12	10.1	5.5
1831-1840:	11	9.2	6.0
1841-1850:	16	13.4	5.6
1851-1860:	10	8.4	4.1
1861-1870:	21	17.6	9.9
1871-1880:	22	18.5	9.0
1881-1890:	6	5.0	2.9
1891-1900:	0	0.0	0.0
Utan verdi:	1	0.8	-
SUM=	119	100.0	5.6

=====

Dersom vi går inn på kvart einskild år fordesse to datoane, er det mest påfallande tidbolken 1850 til 1873 for jonsok. Her har vi bryllup stort sett kvart år på denne datoene, og ofte fleire bryllup i gongen. Syftesok-tabellen viser den same tendensen, men ikkje så sterkt.

Det er ikkje noko klart mønster for jonsok/syftesoknår det gjeld vekedagar, jonsok/syftesok vert vald uansett kva vekedag dei fell på.

Tala for dei einskilde åra er likevel så små at det er vanskeleg å seie noko på grunnlag av berredette materialet. Eg trur vi vil komme nærmare inn på endringane ved å sjå på kva vekedagar folk vart vigde.

VEKEDAG

Variabelen "vekedag" er generert på bakgrunn av dag, månad og år, så han vert ikkje betre enn deitre er. Men dei er ganske pålitelege variablar.

=====

TABELL 3.2.7: VIGSELSVEKEDAG SETT ITIÅRSBLOKKER

VEKE-	1801	1811	1821	1831	1841	1851	1861	1871	1881	1891	SUM
DAG	-	10	20	30	40	50	60	70	80	-	901900
Mandag	5.8	8.4	4.3	12.4	7.8	7.5	16.0	20.2	10.0	6.6	10.1
Tirsdag	4.5	5.0	4.8	4.5	3.2	3.7	20.8	14.1	14.5	21.4	9.5
Onsdag	4.5	6.9	6.4	1.1	2.8	3.3	13.7	21.0	26.5	24.7	11.0
Torsdag	9.7	6.4	4.3	2.8	5.3	9.5	14.6	14.4	17.0	12.6	9.7
Fredag	7.1	5.9	3.7	2.8	3.2	3.3	12.7	10.3	20.5	16.5	8.4
Laurdag	14.2	8.4	12.8	12.4	4.9	7.1	9.9	4.5	2.0	4.4	7.7
Søndag	54.2	58.9	63.8	64.0	72.8	65.6	12.3	15.2	9.5	13.7	43.6
SUM:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	155	202	188	178	283	241	212	243	200	182	2084

(Dei som gifta seg i 1799 (1 vigsel) og 1800 er ikkje med i denne tabellen.)

=====

I denne tabellen finn vi endringar frå 1860-åra. Laurdag og sundag er ikkje så populære som giftedagar lenger, og vigslene er i større grad spreidde utover heile veka.

La oss sjå nærmare på perioden 1851-1870 i høve til vigselsvekedag.

TABELL 3.2.8: VIGSELSVEKEDAG I 1850-ÅRA

DAG 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859 1860 SUM

Mandag	7.4	5.6	10.0	3.2	9.5	8.7	7.7	7.4	0.0	13.8	7.5
Tirsdag	11.1	0.0	0.0	3.2	0.0	4.3	3.8	7.4	0.0	3.4	3.7
Onsdag	0.0	0.0	0.0	12.9	0.0	0.0	3.8	3.7	10.5	0.0	3.3
Torsdag	0.0	11.1	5.0	0.0	0.0	8.7	23.1	14.8	5.3	24.1	9.5
Fredag	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	8.7	7.7	3.7	0.0	3.4	3.3
Laurdag	0.0	5.6	5.0	9.7	0.0	0.0	15.4	18.5	10.5	3.4	7.1
Søndag	81.5	77.8	70.0	71.0	90.5	69.6	38.5	44.4	73.7	51.7	65.6

SUM: 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100

N= 27 18 20 31 21 23 26 27 19 29 241

TABELL 3.2.9: VIGSELSVEKEDAG I 1860-ÅRA

DAG 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 SUM

Mandag	35.7	4.2	18.8	4.3	7.1	21.1	6.7	18.2	26.3	16.7	16.0
Tirsdag	21.4	37.5	6.3	21.7	32.1	5.3	46.7	4.5	5.3	22.2	20.8
Onsdag	3.6	25.0	31.3	17.4	10.7	5.3	6.7	9.1	21.1	11.1	13.7
Torsdag	3.6	4.2	6.3	17.4	10.7	15.8	6.7	40.9	21.1	22.2	14.6
Fredag	17.9	12.5	12.5	30.4	3.6	15.8	6.7	4.5	5.3	16.7	12.7
Laurdag	3.6	4.2	6.3	4.3	28.6	21.1	13.3	0.0	10.5	5.6	9.9
Søndag	14.3	12.5	18.8	4.3	7.1	15.8	13.3	22.7	10.5	5.6	12.3

SUM: 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100

N= 28 24 16 23 28 19 15 22 19 18 212

Den lavaste prosentdelen med val av søndag som vigsledag finn vi i 1864, men vi ser ein nedgang allereide frå 1861. Etter 1864 tek det seg oppatt, med eit nytt fall i 1869 og -70. Mellom desse to falla har vi den høgaste frekvensen for søndagsgifting i heile tiåret, i 1868. Men i heile tiåret vert ein eller fleire av dei andre dagane i veka meir brukt enn søndagen. For dei ti åra før er det ikkje slik, det såg vi i tabell 8. Då var søndag brukta av 38 til 90 % av dei som gifta seg.

For å komplisere biletet litt til kan vi sjå på kva vekedag jonsok og syftesok fell på. Jonsok fell på mandag i 1861 og 1867, tysdag 1851, 56, og 62, onsdag i 1857, 63 og 68. Jonsok er ein torsdag i 1852, 58 og 69, fredag i 1853, 59, 64 og 70, laurdag i 1854 og 1865 og søndag i 1855, 1860 og 1866. Syftesok er alltid ein dag etter. Vi ser altså at vi får eit skilje kring 1860,

der det vert viktigare å gifte seg på jonsok, eller syftesok for 1867 og 68 sine vedkomande, enn på søndag. Det er også brot med dette mønsteret i 1866 og 1870. Vi kan derfor sjå ei bølge av "jonsokvigsler" 1860 til 1865, som vert avløyst av ei ny bølge med "syftesok- eller ureglementerte vigsler" 1866 til 70.

Sjølvsgart kan forklaringa ligge i at vi har med såpass få einingar å gjere at tilfeldige utslag vert forstyrrende. Likevel skil tendensen for 1860-åra og dei fylgjande tiårsfolkane seg klart frå tidlegare år.

Ei anna forklaring kunne vere at vi har å gjere med eit større innslag av "kondisjonerte", som kan tenkast å gifte seg på andre dagar i veka enn resten av folket. Men i 1900 var berre nokre få av innbyggjarane sysselsett i offentleg teneste eller privat immateriell verksemd. I tillegg er det vanskeleg å finne prov for at dei gifta seg på andre dagar i veka enn resten av dei som bur i Førde.

Vi veit at ein frå sist i 1800-åra og utover gjekk vekk frå dei store fem- eller tre-dagars bryllupa på landsbygda, og gjekk over til å feire bryllup berre ein dag. (Aaland 1982) Dette kan vere ein del av årsaka til at ein ikkje lenger vil gifte seg på søndag. Det er kanskje lettare å ture skikkeleg på andre dagar i veka. På den andre sida var det ikkje naudsynt for vigsla og bryllupet å vere på same dag.

Men kva var årsaka til at ein slutta med fleiredagsbryllup? Vart det brått forbode kring 1860, eller vart det "moderne" å gjere som dei gjorde i byane? Kan det i staden for eit forbod ligge eit press på skikkane, sidan vi ser svingingar i valet av søndag?

Den nærmaste til å komme med eit slikt press ville vere presten, som i Førde heitte Michael Sundt Tuchen Fasting mellom 1857 og 1880. (Lampe, 1896)

Likevel rimar det ikkje med eit forbod frå presten når vi ser kor dårlig handheva det til tider må ha vore. Så kanskje det var biskopen som la ned forbod? Det kan vi ikkje finne i det materialet vi har, men ut frå visitasberetningane for 1860-åra er det ikkje noko som tyder på det.

Ein annan grunn kan vere at det vart moderne med eindagsbryllup i 1860-åra. Det kan forklare at søndag framleis er noko brukt, og at det ikkje er nokon annan dag som skil seg ut.

I Bergen høgtida ein, såvidt vi veit, bryllup berre ein dag i heile det 19. hundreåret. Men der er søndag brukt som giftedag i 70 % av bryllupa utover heile hundreåret, og søndag er like mykje brukt tidleg som sein i hundreåret.

Så dersom det er moten som spelar inn, kvifor ville ein berre ape etter bryllupsskikken og ikkje vigsleskikken? Kvifor held ein fram med å gifte seg om sommaren, når byborgarane gifter seg utover heile året?

Desse spørsmåla vert ståande. Det vil føre langt utanom denne oppgåva å avgjere om det var moten åleine eller eit direkte forbod frå prest eller biskop som fekk folk til å nytte alle dagane i veka, med unnatak av laurdag, til giftarmål. Og dette kan vi nok ikkje få meir opplysningar om i dette materialet.

3.3 ENDRINGAR I OMGIFTE.

11.5 % av menn og 6.5 % av kvinner som gifter seg gjer det for andre eller tredje gong i snitt utover hundreåret. Kva endringar kan vi finne seint i hundreåret i høve til tidlegare? Eg ventar å sjå at fleire kvinner gifter seg omatt seint i hundreåret enn tidleg. Dette fordi eg trur at levealderen til kvinner aukar mest utover i hundreåret og derfor hender det at dei overlever sine menn og.

For variablane om omgifte manglar vi registreringar for 399 menn og 388 kvinner. Det skuldast at tidlegare ekteskap ikkje vert registrerte som eigen variabel før omlag 1820-åra, og på "statusvariabelen" finn vi ofte yrket oppgjeve, i staden for sivilstand. Vi har og ei sterk mogeleg feilkjelde i at dette var noko folk måtte oppgi sjølv, dersom dei ikkje kom frå soknet. Når det er sagt trur eg likevel at desse tala kan sjåast som relativt reelle, fordi den sosiale kontrollen var så sterk.

Eg vil undersøke endringane ved å finne korleis omgifteprosenten ser ut tidleg og seint i hundreåret. Eg vel derfor ut to tiårsblokker, 1831-1840, og 1891-1900.

=====

TABELL 3.3.1: KVINNER OG MENNS TAL EKTESKAP 1831-1840

Kvinner

	1	2	SUM	N=
Menn				
1	80.1	6.1	86.2	156
2	12.2	1.7	13.8	25
SUM:	92.3	7.7	100.0	
N=	167	14		181

=====

=====

TABELL 4.3.2: KVINNER OG MENNS TAL EKTESKAP 1891-1900

Kvinner

	1	2	SUM	N=
Menn				
1	87.9	1.1	89.0	162
2	9.9	0.5	10.4	19
3	0.5	0.0	0.5	1

SUM:	98.4	1.6	100.0
N=	179	3	182
=====			

13.8 % av mennene og 7.7 % av kvinnene giftar seg fleire gonger i tida 1831-40, mot 10.9 % av mennene og 1.6 % av kvinnene i 1891-1900. Det er altså færre, både kvinner og menn, som gifter seg fleire gonger etter 1891. Kan dette ha noko med den auka levealderen å gjere?

Ved å finne levealderen for kvinner og menn over 20 år i Førde vil eg undersøke om det skjer nokon endringar. Eg vel å setje grensa på 20 år fordi eg vil halde dei som dør som born ute av statistikken min. For heile århundret er snittalderen 60.3 for kvinner og 63.3 for menn. I perioden før 1820 er snittalderen 57.8 for kvinner og 61.8 for menn. 1880-1900, derimot, er snittalderen 65.2 for kvinner og 68.5 for menn.

Eg har også undersøkt medianen. Før 1820 var han 61 for kvinner og 63 for menn, og etter 1880 70 for kvinner og 71 for menn.

Ikkje berre har levealderen i snitt auka for både kvinner og menn 1800-1900 i Førde, men han har auka mest for kvinner. Den same tendensen ser vi for medianen.

Men dersom levealderen for kvinner auker, kvifor gifter ikkje dei seg omatt i større grad utover i hundreåret ?

Årsaka kan ligge i at det var menn som fridde, og Førde hadde eit tildels stort kvinneoverskot på denne tida. Folketeljinga 1900 gjev desse tala for mannlege og kvinnelege innbyggjarar i ulike aldersgrupper: 15-20 år: 149 menn, 150 kvinner. 20-25 år: 78 menn og 134 kvinner. 25-30 år: 44 menn, 85 kvinner. 30-45 år: 172 menn, 243 kvinner. (NOS IV 52, 1900)

Med såpass mange fleire kvinner enn menn, ville ein mann som skulle gifte seg omatt truleg heller velge ei yngre og ugift kvinne enn ei enke, så sant ho ikkje sat på ein gard eller eit anna levebrød. Men det kan ikkje verifiserast eller falsifiserast i dette materialet.

Den auka levealderen førte og med seg at fleire døyr eldre, det vil seie i ein alder der det ikkje er aktuelt for maken å gifte seg omatt. Familieforskarar reknar med at sannsynet for omgifte er lite for kvinner som vert enker etter omlag femti års alderen.

Ei anna forklaring på kvifor tendensen til omgifte er synkande i slutten på hundreåret kan ligge i ei haldningsendring, at tankane om kva eit ekteskap er endrar seg. Ein reknar med at ekteskapet i det førindustrielle bondesamfunnet først og fremst var ein kontrakt mellom ættene, og kjærleiken fekk eventuelt kome seinare. Dersom vi tenker oss ein slags modernisering også på ekteskapsfronten, med overgang frå fornuftsekteskap til "romantiske" ekteskap, kan dette føre med seg ei mental barriere mot omgifte.

Familieforskarar har funne at aldersskilnaden kan vere ein måte å skilje mellom fornuftsekteskap og "romantiske" ekteskap. I eit "romantisk" ekteskap reknar dei det som sannsynleg at aldersskilnaden ikkje er større enn +/- 3-4 år. Derfor kan vi sjå på aldersskilnaden fordelt på tiår for å finne endringar.

Eg har delt aldersskilnaden inn i desse gruppene:

Jamaldrande, der brur og brudgom oppgjev same alder eller eit års skilnad ved giftarmålet.
To til fire års skilnad, der brudgommen er eldst.
Fem til åtte års skilnad, der brudgommen er eldst.
Ni til tolv års skilnad, der brudgommen er eldst.
Meir enn tolv års skilnad, der brudgommen er eldst.
Fire til to års skilnad, der brura er eldst.
Åtte til fem års skilnad, der brura er eldst.
Tolv til ni års skilnad, der brura er eldst.
Over tolv års skilnad, der brura er eldst.

TABELL 3.3.3: ALDERSSKILNAD MELLOM BRUR OG BRUDGOM, FORDELT PÅ TIÅRSGRUPPER.

1822	1830	1840	1850	1860	1870	1880	1890	SUM
- 29	- 39	- 49	- 59	- 69	- 79	- 89	- 1900	

Like	19.1	19.9	17.7	16.6	17.1	18.6	25.1	23.0	19.4
2-4	21.8	18.2	23.3	17.8	19.0	16.9	21.1	16.1	19.4
5-8	16.5	19.3	17.3	17.0	13.7	21.9	15.6	19.0	17.6
9-12	9.6	9.4	11.0	14.9	13.3	9.5	5.5	9.8	10.5
12++	9.0	6.6	6.0	7.1	10.0	8.7	9.0	11.5	8.3
- 2:-4	10.6	8.8	13.1	7.5	11.4	12.0	14.6	9.2	11.0
- 8:-5	6.9	11.6	6.4	9.5	9.0	9.5	7.0	6.9	8.3
- 12:-	9	3.7	3.9	1.8	4.6	2.8	2.1	1.5	2.9
- 12++	2.7	2.2	3.5	5.0	3.8	0.8	0.5	1.7	2.6

SUM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100
N=	188	181	283	241	211	242	199	174	1719

Systematisk registrering av alder fins ikkje før 1822.

Vi ser at det faktisk vert fleire jamaldrande og færreektepar der brura er mykje eldre enn mannen fråførst til sist i hundreåret. Men vi finnbølgjerørsler i alle kategoriane. Det er ein toppfor jamaldringane før 1840 og ein etter 1880. For dei medbrudgom 2-4 år eldre enn brura ligg nivået ganskejamnt. I 1870-åra er det topp for gruppa der brudgommen er 5-8 år eldre. Gruppene for dei mykje eldre brudgommene, 9-12 og 12 og fleire år har toppar frå midten avhundreåret og ut til 1900.

Dei litt eldre brurene, altså ektepar der brura er 2-4år eldre enn brudgommen, har ein topp mot slutten avhundreåret. For dei andre gruppene der brura er eldre ennbrudgommen ser vi for det første at tala er relativtsmå, og for det andre at dei held seg relativt stabile utanstore toppar eller botnar nokon stad.

På grunnlag av dette materialet er det vanskeleg å seie noko om ei mentalitetsendring når det gjeldgiftarmål i retning frå eit fornuftsmessig til eitromantisk syn på ekteskapet. Likevel må det strekastunder at aldersskilnaden berre er ein indikator på fornufsbryllup, og det vert vanskeleg å dra bastantekonklusjonar.

Når det gjeld dei andre variablane vi undersøker, gjev stikkprøver av åra 1831-1850 og 1881-1900 ikkjesærleg anna mønster korkje når det gjeld valav vigselsmånad eller val av vigselsdag for dei som gifterseg fleire gonger enn for dei vigslene der begge gifter seg forfyrste gong.

Statusvariabelen er den einaste som viser ein skilnad mellom deisom gifter seg første gong og dei som gifter seg omatt. Husmenn skil seg ut ved at dei, i mykje større grad enn andre, giftar seg fleire gonger. Dette er særleg tydeleg idei siste tjue åra av hundreåret. Forklaringa på dette ligg dels i at folk ikkje kunne gifte seg før dei hadde eit levebrød, så når deifekk lovnad på ein husmannsplass skunda dei seg til presten med ein gong. Der vart dei registrert som "ungkar" eller "tjener", fordi dei ikkje var blitt husmann enno. Ved nestevigslle, derimot, var brudgommen allereide husmann, og vart ført inn i kyrkjeboka med den nemninga.

KONKLUSJON.

Undersøkinga av giftarmål viste eit mykje meir nyansert biletet enn vi venta. Her var eit tradisjonsbunde samfunn når det galdt val av gifteseson, og inga moderniseringeller mentalitetsendring å finne for gifting på jonsok eller syftesok. Her var samstundes eit brot medsøndag som giftedag i 1860-åra, utan at vi veit kvabakgrunnen var for det. Her var ein minkande omgifteprosent som såg ut til å ha meir med stigande levealder enn med ei mentalitetsendring i retning av eit meir romantisk syn på ekteskapet å gjere.

KAPITTEL 4: MODERNISERING I NAMN

Etter å ha sett det mangslunge biletet av tradisjon og modernisering forgiftarmål, vert det spanande å sjå kva vi finn når vianalyserer data frå databasen over dei døypte.

"Man sige ikke, at Navnet er en lige gyldig Sag". s. 87 i P.A. Munch 1849.

Munch er oppteken av modernisering han og, og i artikkelen sitatet er hentafrå åtvarer han mot dei følgene moderniseringa kan få. Han er oppteken av dei negative sidene, namnetap og det han kaller "affektasjon". Han meinte at folk burde halde på dei namna som allereidefanst i slekta, og såg det som like gale om ein tok i bruk norrønenamn som utanlandske, dersom dei ikkje hadde rot i slekta. Han såg oppkalling av fornamn som ein måtte å vise slektsidentitet, særleg i samfunn som ikkje hadde etternamn. Ved at sonen kalla opp sinfar eller farfar ville kvar familie etterkvart få sin eigen krins namn, som ville bli særeigen for familien eller slekta, og denne namneskattener det Munch meinte ein skulle halde oppe ved å nytte dei framformotenamn. Munch såg det som like affektert for dei "kondisjonerte" å ta "almuenamn" som for "almuen" å ta utanlandske namn.

Det ser altså ut at ein indikasjon på modernisering i namnebruken iførre hundreåret vil vere om vi finn nye namn i ei slekt. Mensidan vi ikkje undersøker namnegiving på slektsnivå, men iheile prestegjeldet - modernisering på samfunnsnivå heller enn på individnivå - må vi halde oss til andre indikasjonar.

Ein indikasjon kan vere endringar i den totale namneskatten i Førde. Viventar at ei modernisering vil vise seg ved at vi finn ei større grad avutskifting i namnemassen utover hundreåret, og endringar blant dei mest populære namna, slik at namn som er populære tidleg ihundreåret vert erstatta av andre namn seinare i hundreåret.

Vi ventar at det utover i hundreåret kjem inn fleire nye namn, istørre grad enn namn går ut av bruk.

Ein annan indikasjon på ei meir moderne haldning kan vere endringar ikvar namna er henta frå.

Terje Aarset har undersøkt personnamn på Sunnmøre. Hanskriv:

"1800-talet er først og fremst hundreåret då Bibelen vartbrukt som namnebok. Bibelske og kyrkjehistoriske namn hadde rett nok vore i bruk heile perioden etter 1500 (t.d. Per, Pål, Jon, Jens, Hans, Lars og Nils). Men parallelt med desse hadde ein nordiske, tyske og engelske namn, sjølv om dei nordiske namna etter kvart hadde tapt terreng. På 1800-talet kjem dei bibelske namna til å dominere heilt, i alle fall fram til 1880. Dette har truleg samanheng med det oppvknande religiøse livet i Sunnmørs-bygdene på denne tida." (Aarset 1976 s. 32)

Kristoffer Kruken skriv i Norsk Personnamnleksikon om korleis fordelinga av ulike namnegrupper endrar seg i tida frå reformasjonen fram mot det han kaller "den nordiske namnerenessansen", som Kruken meiner kjem omlag 1840 ibyane og omlag 1890 har nådd heile landet. På side 61 har han eintabell over namnegruppene 1781-1800 for heile landet, og derifrå saksareg:

=====
Nordiske namn Kyrkjelege namn Tyske namn
Menn Kvinner Menn Kvinner Menn Kvinner

S. og Fj: 34.5 26.7 60.7 69.1 4.5 3.2
Vestland: 40.6 29.8 54.1 65.1 4.9 4.2
Noreg: 38.7 27.6 55.8 67.2 5.0 4.4

Frå Kruken i Norsk Personnamnleksikon 1982 s. 61

Det Kruken kallar "tyske namn" er det eg kallar "utanlandske namn", og hos meginneheld denne gruppa også engelske, franske og nederlandske namn.

Vi ser små skilnader mellom dei tre geografiske einingane, med unnatakfor kyrkjelege namn, der Sogn og Fjordane har mange fleire enn dei andre to, men det er meir interessant å merke seg kjønnsskilnadane i dei tostørste namnegruppene.

Kruken hevdar at utviklinga framover på 1800-talet er at dei nordiskennamna i endå sterkare grad vert pressa av dei kyrkjelege, men at dei utanlandske etterkvart pressar dei kyrkjelege medan dei nordiske held standpå eit lavmål. I slutten på hundreåret kjem denorrøne renessansen til bygdene, slik at dei nordiske namna kjemsterkare.(Kruken s.62, NPL 1982)

Dersom eg finn denne utviklinga i Førde og, vil eg ta det som eit teiknpå at innbyggjarane i Førde vert meir moderne. Dels fordi dei brytmed tradisjonen som sier at oppkalling skal skje med heile namnet nårdei tek kyrkjelege namn som ikkje har vore i bruk i slekta. Dels fordi denoppblomstringa i det religiøse livet som Aarset skriv om kjem gjennomnye former for religiøst liv, som misjonsforeningar og Haugianarrørsla. Korkje misjonsforeningane eller haugianarane er pr.definisjon radikale, men det nye - det "moderne" - ligg i at lekfolkorganiserer seg på denne måten.

Særleg ei gruppe kvinnenamn som kjem sterkare utover på 1800-taletser namnegranskurar på som meir moderne. Det gjeld dei kvinnenamna som eravleiingar av mannsnamn og ender på -ine/-ina/-a. Type Oline/a,Petrine/a, Fredrikka osb. Dersom vi finn ein aukande del slike namn i Førde på 1800-talet, kan vi sjå det som eit teikn på eit meir moderne tankesett.

Ein fjerde indikasjon på modernisering finn vi i bruk av dobbeltnamn. Per Seland skriv at det var det danske og svenske kongehuset som tok til medå gi barna fleire namn på 1500-talet. Seinare spreidde skikken seg til dei danske kjøpstädane omlag 1600, noko seinare til dei norske byaneog til den norske landsbygda for alvor etter 1814. (Seland 1978)

Aarset skriv i Norsk Personnamnleksikon:

"Det ser ut til at dobbeltnamn kjem først i bruk i kyststrok i vest ognord, i tettstader tidlegare enn omlandet omkring. Dobbeltynamna kjem først i bruk blant kvinner, og går seinast ut av bruk i kvinnenamn. Dobbeltynamnfrekvensen er også jamt over høgast for kvinner." (NPL 1982 s. 89)

Så derfor vil vi undersøke dobbeltnamnfrekvensen.

4.1: NAMNETOPPEN

La oss først sjå på endringar i namneskatten i Førde. Vi vel ut dei ti mest populære namna for kvart kjønn og serpå endringane der. Vi undersøker og kor stor del av namna som vertskifta ut i kvar tiårsbolk, altså prosent av namna som kjem inn oggår ut. For den første og den siste tiårsbolken manglar vifullgodt samanlikningsgrunnlag, så her ser vi berre på kor mangenamn som går ut (1800-1810) eller kjem inn (1890-1900). Det er viktig å merke seg at "inn" tyder nye namn i høve til forrige periode, medan "ut" er dei namna som er med i den aktuelle perioden, men ikkje ineste.

1801 - 1809

Total: 375 Tal jentenamn : 51 Ut: 10
 (186 j, 189 g) Tal gutenamn : 55 Ut: 13

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne	31	16	Ole	35	18.5
2: Oline	14	7.5	Anders	20	10.5
3: Johanne	12	6.4	Johannes	12	6.3
4: Helene	11	6.0	Mads	10	5.3
5: Marta	10	5.4	Lars	9	4.7
6: Brita	8	4.3	Nils	8	4.2
7: Pernille	6	3.2	Peder	5	2.6
8: Nelle	5	2.6	Rasmus	5	2.6
9: Synneve	5	2.6	Elias	5	2.6
10: Helge	4	2.1			

1810 - 1819

Total: 589 Tal jentenamn : 57 Inn: 16 Ut: 11
 (303 j, 286 g) Tal gutenamn : 59 Inn: 14 Ut: 14

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne	52	17.1	Anders	32	11.1
2: Oline	21	6.9	Ole	31	10.8
3: Johanne	19	6.2	Johannes	24	8.4
4: Rakel	19	6.2	Nils	16	5.5
5: Martha	14	4.6	Ludvik	13	4.5
6: Brite	14	4.6	Mads	13	4.5
7: Lovise	10	3.3	Lars	12	4.2
8: Ingeborg	10	3.3	Andreas	9	3.1
9: Synneve	9	2.9	Kristian	8	2.8
10: Alet	8	2.6	Rasmus	7	2.4

1820 - 1829

Total: 759 Tal jentenamn : 64 Inn: 18 Ut: 25
 (375 j, 385 g) Tal gutenamn : 60 Inn: 15 Ut: 12

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 60 16.0 Ole 50 13.0
 2: Oline 40 10.6 Anders 31 8.7
 3: Karoline 18 4.8 Andreas 29 7.5
 4: Lovise 18 4.8 Johannes 26 6.7
 5: Johanne 17 4.5 Nils 22 5.7
 6: Martha 17 4.5 Kristian 21 5.4
 7: Rakel 16 4.3 Lars 16 4.1
 8: Helene 15 4.0 Mads 15 3.9
 9: Inger 11 2.9 Ludvig 14 3.6
 10: Rasmus 11 2.8

1830 - 1839

Total: 894 Tal jentenamn : 57 Inn: 18 Ut: 18
 (414 j, 480 g) Tal gutenamn : 60 Inn: 13 Ut: 10

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 68 16.4 Ole 62 12.9
 2: Oline 55 13.3 Andreas 44 9.1
 3: Johanne 32 7.7 Nils 35 7.3
 4: Helene 25 6.0 Johannes 33 6.8
 5: Rakel 22 5.3 Anders 26 5.4
 6: Martha 21 5.1 Ludvig 22 4.5
 7: Lovise 20 4.8 Mads 18 3.7
 8: Kristine 12 2.9 Kristian 16 3.3
 9: Nelle 11 2.6 Martinus 14 3.0
 10: Rasmus 13 2.7

1840 - 1849

Total: 954 Tal jentenamn : 68 Inn: 26 Ut: 20
 (448 j, 506 g) Tal gutenamn : 67 Inn: 17 Ut: 13

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 93 20.7 Andreas 58 11.4
 2: Oline 53 11.8 Ole 56 11.0
 3: Rakel 25 5.6 Johannes 30 5.9
 4: Helene 25 5.6 Anders 27 5.3
 5: Johanne 23 5.1 Nils 25 4.9
 6: Karoline 16 3.5 Kristian 24 4.7
 7: Marta 14 3.1 Henrik 23 4.5
 8: Lovise 13 2.9 Martinus 19 3.7
 9: Severine 11 2.4 Reinhard 18 3.5
 10: Nikoline 10 2.2

1850 - 1859

Total: 979 Tal jentenamn : 70 Inn: 25 Ut: 22
 (492 j, 487 g) Tal gutenamn : 66 Inn: 12 Ut: 18

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 115 23.3 Andreas 59 12.1

2: Oline 46 9.3 Ole 52 10.6
 3: Helene 35 7.1 Martinus 28 5.7
 4: Johanne 23 4.6 Anders 27 5.5
 5: Nikoline 23 4.6 Johannes 23 4.7
 6: Karoline 21 4.2 Nils 23 4.7
 7: Lovise 18 3.6 Henrik 22 4.5
 8: Rakel 14 2.8 Ludvig 17 3.4
 9: Inger 12 2.4 Kristian 16 3.3
 10: Nelle 11 2.2 Gunder 13 2.6
 11: Helge 13 2.6

1860 - 1869

Total: 951 Tal jentenamn : 65 Inn: 18 Ut: 15
 (489 j, 462 g) Tal gutenamn : 65 Inn: 19 Ut: 18

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 120 24.5 Andreas 70 15.1
 2: Oline 71 14.5 Ole 50 10.8
 3: Nikoline 23 4.7 Johannes 30 6.5
 4: Helene 22 4.5 Ludvig 20 4.3
 5: Johanne 21 4.2 Anders 18 3.9
 6: Lovise 18 3.6 Kristian 16 3.4
 7: Karoline 17 3.5 Johan 14 3.0
 8: Kristiane 15 3.0 Matias 14 3.0
 9: Inger 14 2.8 Henrik 13 2.8

1870 - 1879

Total: 866 Tal jentenamn : 70 Inn: 27 Ut: 23
 (451 j, 415 g) Tal gutenamn : 69 Inn: 20 Ut: 20

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 85 18.8 Ole 58 13.9
 2: Oline 55 12.2 Andreas 50 12.5
 3: Helene 20 4.4 Matias 23 5.5
 4: Rakel 18 4.0 Johannes 19 4.5
 5: Nikoline 17 3.7 Ludvik 19 4.5
 6: Johanne 16 3.5 Karl 17 4.1
 7: Lovise 15 3.3 Nikolai 16 3.8
 8: Marie 14 3.1 Anders 14 3.3
 9: Severine 14 3.1 Nils 14 3.3
 10: Inger 13 2.9 Rasmus 13 3.1

1880 - 1889

Total: 956 Tal jentenamn : 75 Inn: 26 Ut: 24
 (485 j, 475 g) Tal gutenamn : 76 Inn: 27 Ut: 18

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 91 18.7 Ole 63 13.3

2: Oline 50 10.3 Andreas 60 12.7
 3: Nikoline 27 5.5 Matias 37 7.8
 4: Marie 23 4.7 Johannes 21 4.4
 5: Marta 19 3.9 Nikolai 20 4.2
 6: Lovise 17 3.5 Lars 14 3.0
 7: Inga 16 3.3 Henrik 13 2.7
 8: Kristine 15 3.1 Kristoffer 12 2.5
 9: Johanne 13 2.7 Johan 12 2.5
 10: Birgitte 13 2.7 Anders 11 2.3
 11: Rakel 13 2.7

1890-1900

Total: 759 Tal jentenamn : 88 Inn: 38
 (388 j, 371 g) Tal gutenamn : 78 Inn: 19

Jentenamn N % Gutenamn N %

1: Anne 56 14.4 Ole 46 12.4
 2: Oline 34 8.7 Andreas 23 6.2
 3: Marie 27 7.0 Johannes 20 5.3
 4: Inga 17 4.3 Karl 16 4.3
 5: Johanne 15 3.8 Nikolai 16 4.3
 6: Nikoline 14 3.6 Martinus 15 4.0
 7: Kristine 13 3.3 Albert 15 4.0
 8: Lovise 13 3.3 Kristian 15 4.0
 9: Hilda 11 2.9 Anton 13 3.5
 10: Marta 11 2.9 Johan 13 3.5

Vi har ei kjernegruppe på 35 namn som er med heile tida. Dette er

namn som Anne, Oline, Anders, Haldor, Helene, Andreas osb. Så har vi 123namn som berre er brukt i eit tiår. Mellom desse to ytterpunktene liggresten: 22 namn er i bruk i 9 tiår, 14 i 8, 19 namn i 7 tiår, 14 i 6, 9 namn i 5 tiår, 25 i 4, 28 namn i tre tiår og 44 namn i totiår.

Anna og Oline er dei to absolutt mest populære jentenamna, dei liggpå første og andre plass heile hundreåret gjennom. Johanne er også med blant dei ti mest populære heile tida, men veksler mellom 3. og 9.plass. Størt sett ligg ho over 6. plass. Så er Lovise med 9 gonger, på 7. til 9. plass, men med ein snartur oppom 4. plass. Helene, Marta og Rakel er med 7. gonger kvar, Nikoline er med 6. gonger.

Det er ialt 22 jentenamn som er innom "ti-på-topp-lista" vår. De fleste av dei som er med ein eller to gonger er namn som kjem inn og går ut att langt nede på lista. Men vi fangar opp eit namn som kan vere eit motenamn - eit namn som er svært populært i kort tid - nemleg Karoline, som kjem inn på tredje plass i 1820-åra med 18 jenter med det namnet.

Dersom vi definerer eit motenamn som eit namn som er svært populært nokre få år, vil vi kunne fange nokre av dei opp dersom dei, som Karoline, kjem høgt opp på lista av dei ti mest brukte. Grensa vedå sjå på dei ti mest brukte er såpass lav at det ikkje er nok å seie at dei som kjem inn på lista og forsvinn ut att er motenamn. Men sidan vi brukar ei tiårsinndeling, vil vi ikkje fange opp alle utslag av motenamn, fordi eit namn kan vere svært populært d. i 1858, 59, 60, 61 og 62, og dermed få to registreringar med relativt lave tal. Men det å studere alle namn over ein periode på 100 år er ikkje eit emne for denne oppgåva !

Vi såg at det var 22 jentenamn innom dei ti mest populære. Det er 25 gutenamn, Ole er det mest populære - vekslar mellom første og andreplass. Johannes er og med alle ti hundreåra, ligg på tredje ogfjerdeplass. Anders og Andreas er begge med i ni tiårsbolkar, Anders er mest populær tidleg i hundreåret og vekslar med Ole på vere mest populær, men forsvinn heilt ut av lista i 1890-åra. Andreas dukkar opp på lista mellom 1810 og 1820, på ein åttande plass, og vert stendig meir populær utover ihundråret, veksler mellom første og andre plassen med Ole frå 1840-åra. Nils og Kristian er namn som er med 7 gonger kvar.

Vi ser den same tendensen her som for jentene, at dei fleste namna som kjem innog dett utatt ligg langt nede på lista. Andreas kan vere eit motenamn, men held seg i så fall moderne lengje, Matias kan vere eit anna, hopparfrå 8. plass i 1860-åra til 3. plass i 1870 og 80-åra.

Materialet frå "namnetoppen" gjev meg ein indikasjon på atnamnemassen tidleg i hundreåret ikkje var så stabil som ein kanskjeskulle tru, og dermed vert ikkje utviklinga, moderniseringa - så tydelegsom ein skulle vente heller.

Vi ser den same tendensen i kor stor del av namnemassen i kvar tiårsbolksom er ny. Samanlikna med tiåret før, er 28 % av jentenamna og 23% av gutenamna nye for tida 1810 til 1819. For neste tiår er 28 % av jentenamna og 25 % av gutenamna nye. Desse tala aukar for jentenamna fram til 1850-åra til 35, og svingar mellom 25 og 18 % for gutenamna i sameperiode. I neste tiår tek gutane seg opp att til 29 %, 28 i 1870-åra og 35 % i 1880-åra. Jentene ligg på 27 % nye namn i 1860-åra, 38 % i 1870-åra og 34 % i 1880-åra. I 1890-åra eksploderer innovasjonen for jentenamn, vi finn heile 43 % nyenamn, medan gutenamna er tilbake på 28 %.

Vi ser altså fleire tendensar i dette namnematerialet. Vi ser atnamnemassen vekslar ganske mykje, namn går inn og ut av bruk heile hundreåret gjennom. Jentenamna er dei som har den høgaste innovasjonsprosenten, stort sett gjennom heile hundreåret. I 1890-åra ser vi endå meir innovasjon i namnemassen for jenter.

Ein annan tendens vi ser, er at ein er meir konservativ når ein gjev namn til gutter; swingingane i namnemassen kjem først for jentenamn.

Likevel er dei to mest populære namna for jenter meir populære enn dei to mest populære gutenamna. Dette viser seg særleg tydeleg i 1860-åra, då 40 % av dei som døyper jenter kallar dei Anne (25 %) eller Oline (15 %). Vi har ikkje noko som liknar for gutenamn.

4.2: NAMNEGRUPPER

I dette avsnittet undersøker eg kva namnegrupper namna til alle barn somer døpte i Førde mellom 1800 og 1900 høyrer heime i. Egstøtter meg på Norsk Personnamnleksikon, og har delt namna inn ifølgande grupper:

Kyrkjelege: Namn som kjem frå hebraisk og som er kjende frå Bibelen. Dette gjeld t.d namn som Elias og Moses, men også namn som Per, Anne, Anders og alle nydanningar som har desse namna som grunnlag. Også ein delnamn som kjem frå gresk eller latin. Døme: Margareta, Lydia, Augusta, Alexander og alle nydanningar. Dette er namn frå helgenkalenderen.

Nordiske: Namn som Ole, Tor, Erik, Astrid, Inga og alle nydanningar på bakgrunn av nordiske og norrøne namnelekkar.

Utanlandske: Namn frå engelsk, keltisk, irsk, tysk, fransk ellernederlandsk, som Reinhard, Richard, Oskar, Jannike og nyare kjæleformersom Lina, Nanna osb.

Veit ikkje gjeld dei namna eg ikkje finn forklart i NorskPersonnamnleksikon.

Etter Kruken skal dei kyrkjelege namna vere i fleirtal gjennom heilehundreåret med auke rundt midten av hundreåret. Dei nordiske namnaskal vere på eit lavmål, men kome sterkare heilt på sluttenav hundreåret. Dei utanlandske namna får og etterkvart ei litaauke. (NPL s. 62)

Er dette stoda i Førde og?

=====

TABELL 4.2.1: NAMNEGRUPPER FORDELT PÅ TIÅR 1800-1900 FOR MENN.

=====

GRUPPER 1801 1810 1820 1830 1840 1850 1860 1870 1880 1890
SUM- 09 - 19 - 29 - 39 - 49 - 59 - 69 - 79 - 89 1900

Kyrkje	58.6	63.3	64.4	59.1	63.3	63.2	65.5	63.0	60.0	46.5	60.9
Nordisk	29.6	21.3	22.1	25.0	21.7	21.9	21.2	25.0	22.8	31.0	24.2
Utanl.	11.1	14.0	11.9	15.6	14.2	14.8	13.2	11.5	16.9	22.1	15.3
<u>Veit i.</u>	<u>0.5</u>	<u>0.3</u>	<u>1.3</u>	<u>0.2</u>	<u>0.6</u>	<u>0.0</u>	<u>0.0</u>	<u>0.2</u>	<u>0.0</u>	<u>0.20.3</u>	

SUM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<u>N=</u>	<u>189</u>	<u>290</u>	<u>384</u>	<u>480</u>	<u>506</u>	<u>487</u>	<u>462</u>	<u>415</u>	<u>471</u>	<u>371</u>	<u>4051</u>

=====

TABELL 4.2.2: NAMNEGRUPPER FORDELT PÅ TIÅR 1801-1900 FORKVINNER

=====

GRUPPER 1801 1810 1820 1830 1840 1850 1860 1870 1880 1890
SUM- 09 - 19 - 29 - 39 - 49 - 59 - 69 - 79 - 89 1900

Kyrkje.	56.9	58.3	51.4	59.0	62.9	62.1	59.6	63.1	60.7	53.8	58.5
Nordisk	19.9	18.8	25.8	24.1	22.0	22.3	25.1	22.6	24.1	27.8	23.3
Utanl.	17.2	18.4	16.8	15.4	12.7	13.9	13.6	12.4	13.6	17.0	15.1
<u>Veit i.</u>	<u>5.9</u>	<u>4.2</u>	<u>4.8</u>	<u>1.2</u>	<u>2.2</u>	<u>1.4</u>	<u>1.4</u>	<u>1.7</u>	<u>1.4</u>	<u>1.2</u>	<u>2.5</u>

SUM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<u>N=</u>	<u>186</u>	<u>303</u>	<u>371</u>	<u>414</u>	<u>448</u>	<u>492</u>	<u>489</u>	<u>451</u>	<u>485</u>	<u>3884027</u>	

=====

Skilnaden i høve til tabellen på første sida av dettekapittelet, den frå s. 61 i NPL som omhandlar namnegrupper 1791-1800treng ikkje berre skuldast at den tabellen er før og mine tabellar eretter hundrårsskiftet. Det at Kruken opererer med fleire kyrkjelege ogfærre utanlandske namn kan skuldast at Kruken, som er ekspert og kjennerrøtene til namna, har klassifisert ein del namn som kyrkjelege, medan eghar klassifisert dei som utanlandske.

Uansett er tendensen frå Kruken sin tabell ulik mine. Før 1800(Kruken sin tabell) er det flest menn som har nordiske namn og flest kvinnerson har

kyrkjelege namn. Etter hundråret (tabell 4.2.1 og 4.2.2) har mennfleirtal på både kyrkjelege og nordiske namn, medan kvinnene har flest "veit-ikkje". For dei utanlandske namna er det nesten ikkje skilnad på kvinner og menn, korkje før eller etter 1800. Skilnadane ert svært små, mellom ein og tre prosent.

Utviklinga etter 1800 for menn, er at dei kyrkjelege namna er i fleirtalheile hundråret, med topp i midten av hundreåret og ein nedgang att 1880-1900. Vi finn frekvensar på mellom 58-65 % før 1890, og 46 % etter. Dei nordiske namna har omlag ein firedel heile vegen, og dei utanlandskeauker frå 12 - 22 %, men ikkje jamt, vi finn ein nedgang 1860-79.

For kvinner har dei kyrkjelege namna ein auke fram mot 1880 - 90, sågår frekvensen ned att. Dei nordiske auker frå 19 til 26 %, og deiutanlands minker, spesielt i midten av hundråret, før deifår ein liten oppgang att etter 1880.

Vi kan altså førebels konkludere med at Kruken sine funnfrå andre stader i landet ser ut til å stemme medFørde.

4.3: NAMNEGRUPPER FOR NYE NAMN

Når vi no har innført omgrepene namnegrupper, kan vi bruke detfor å finne innovasjon i namnematerialet. Eg vil undersøke kvanamnegrupper dei ulike nye namna høyrer til. Eg definerer nye namn som nye namn i høve til den forrige tiårsbolken. Det ville kanskje havore rettare å definere dei som namn som ikkje har vore i bruk før, men med eit tidsspenn på berre 100 år gjev det ikkjenoko særleg mening. Tidsspranget er for lite til å kunne vurdere om namna verkeleg er nye, eller om dei var i bruk på 1700-talet.

For denne analysen vil det vere fruktbart å dele namnegruppa "kyrkjelege" inn i reine bibelnamn, helgennamn og endra namn, i tillegg til deiutanlandske og nordiske namna vi har frå før. Dersom vi skalsjå etter mentalitesendring må vi skilje mellom dei namna folkrekner som kyrkjelege eller bibelske, som Adam, Eva, Maria, Jesaia, Paulus osbog dei endra namna som har vore så lenge i bruk at dei ikkje kjennesframande lenger, men gode, tradisjonelle namn. Dette gjeld namn som Lars og Nils, Eli, Maren og Lene, men også namn som Josefina og Pauline. Helgennamna kjem mellom desse namna og dei reint utanlandske, og desse gruppene vil nok stundomgå over i einannan.

Ei mentalitesendring her i retning av val av meir moderne namn påbarn vil truleg vise seg ved at helgennamna og dei endra namna i mindre grad vil kome inn som nye utover hundreåret, nyinnkomne bibelnamn fårein topp rundt 1860, dei utanlandske vil svinge, dei nordiske vil vere lave, men få ein topp mot slutten av hundreåret.

=====
TABELL 4.3.1: NAMNEGRUPPER FORDELT PÅ TIÅR. KVINNER

1810- 1820- 1830- 1840- 1850- 1860- 1870- 1880- 1890-
1819 1829 1839 1849 1859 1869 1879 1889 1900 SUM

Nord.	6.2	11.0	5.8	3.8	12.0	27.5	33.3	22.9	34.2	17.4
Utanl.	6.2	11.0	17.4	42.3	24.0	16.5	22.2	34.4	39.4	23.7
Bibel.	6.2	5.5	17.4	3.8	8.0	5.5	3.7	7.2	5.2	8.2
Endra	50.0	27.0	41.1	15.3	32.0	27.5	25.9	19.1	7.8	27.3

Helg.	14.7	22.0	5.8	19.1	16.0	5.5	11.1	7.2	10.4	12.4
<u>Veit</u>	<u>i</u> 12.5	4.0	11.6	15.3	8.0	16.5	3.7	7.2	2.6	9.0

SUM: 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100
N= 16 18 17 26 25 18 27 26 38 211

=====

TABELL 4.3.2: NAMNEGRUPPER FORDELT PÅ TIÅR. MENN

1810- 1820- 1830- 1840- 1850- 1860- 1870- 1880- 1890-
1819 1829 1839 1849 1859 1869 1879 1889 1900 SUM

Nord.	28.4	33.3	38.0	11.6	8.3	36.8	45.0	33.3	68.4	33.6
Utanl.	14.2	0.0	38.0	29.0	33.3	20.4	25.0	40.7	15.6	22.8
Bibel.	14.2	33.3	0.0	23.2	8.3	10.4	15.0	7.4	0.0	12.4
Endra	14.2	20.0	23.0	17.4	8.3	15.6	0.0	7.4	5.2	12.3
Helg.	21.3	6.6	0.0	11.6	41.6	15.6	10.0	11.1	10.4	14.2
<u>Veit</u>	<u>i</u> 7.1	6.6	0.0	5.8	0.0	0.0	5.0	0.0	0.02	7

SUM: 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100
N= 14 15 13 17 12 19 20 27 19156

=====

Vi ser her at hypotesa om korleis mønsteret vil sjå ut berredelvis held stikk. Både for menn og kvinner går delen medhelgennamn og endra namn ned, men ikkje i ei tilnærma rett linje. Forbegge kjønn går delen nye nordiske namn opp, men det svingarunderves her og.

Nyinnkomne bibelnamn har ein topp i 1820-åra for menn og i 1830-årafor kvinner, og nye utanlandske namn svingar.

4.4: AVLEIDDE NAMN

Kristoffer Kruken skriv om avleidingar:

"Blant kvinnennamna er avleingstypane fleire og moten langt sterkare.(..)Storparten av -ina-namna er likevel laga av mannsnamn. Mange slikeavleiningar har truleg kome i bruk gjennom oppkalling med ein del av namneteller berre med førebokstaven, med di dette systeme til skilnadfrå fullnamnsoppkallinga nettopp gjorde det mogleg å kalle opp overkjønnsgrensa." (NPL s. 63)

Ein indikasjon på modernisering kan altså vere ei auke i bruken avavleidde namn.

Dersom vi undersøker bruken av avleidde namn ser vi at vi i perioden 1800-1809 finn 9 kvinnennamn som er avleiningar av mannsnamn, tilsaman 20.44 %. Oline stod for 7.53 %, og Johanne for 6.45 %.

For 1810-1819 er det 12 avleidingsnamn i bruk for kvinnene, og det dekker 18 %, Oline har 6.93 %, Johanne 6.27 %.

Mellom 1820-29 fekk 25.5 % av kvinnene avleidde mannsnamn, det var 17 namn i bruk i Førde. Oline står for vel 10 % og Johanne for vel 5 %.

1830-39 har 13 kvinnenamn som er avleidde mannsnamn, og 32 % av kvinnene får slike namn i dåpen. Oline står her for 13 %, Johanne for 7.7 %.

Mellom 1840-49 er det 16 avleidde mannsnamn som vert gjeve til kvinner idåpen, 27.5 %, og av dei er det 12 % som heiter Oline og 5 % som heiter Johanne.

I perioden 1850-1859 ser vi 21 kvinnenamn som er avleidde av mannsnamn i bruk i Førde, 28.5 % får slike namn, Oline får 9.3 % og Johanne 5%.

Det er 21 namn i bruk mellom 1860-69, 33.5 % får slike namn. 14.2 % får Oline og 4.3 % Johanne.

Stoda er omlag lik mellom 1870 og 79, vi har 20 namn i bruk, 34.5 %, Olinestår for 12.2 %, Johanne for 3.5 %.

I 1880-åra er det 23 avleidde namn i bruk, dei vert gjevne til 33 % av dei døypte og av desse er det 10 % som heiter Oline og 2.7 % som heiter Johanne.

Og i den siste tiårsbolken er det 33 % av jentene som får avleddenamn, Oline står for 9 %, Johanne står for 4 %. Det er 21 namn i bruk.

Det ser altså ut til at vi finn ein aukande tendens til bruk av avleiddemannsnamn på kvinner utover i hundråret, med stendig fleire namntekne i bruk for ein stendig større del av dei døypte jentene.

Vi ser og at bruken av Oline og Johanne former ei bølgerørsle, frå å vere brukt av 50 til 75 % av dei som gjev avleidde namnfør 1850, står desse to namna etter 1850 for under halvparten av dei som gjev avleidde namn. Det viser at auken er reell, og ikkje berre hengsaman med at Oline var eit mykje brukt namn.

Vi kan altså seie at undersøkinga av Førde viser eimodernisering i samsvar med det ein har funne i andre bygdelag, og som erreferert i NPL.

Kan vi finne ei liknande utvikling for den fjerde indikatoren, nemleg ein aukabruk av dobbeltnamn?

4.4 DOBBELTNAMN

"(..) Det ser ut til at dobbeltnamn kjem først i bruk ikyststrøk i vest og nord, i tettstader tidlegare enn i omlandet omkring. Dobbeltynamna kjem først i bruk blant kvinner og går seinast ut av bruk i kvinnenamn. Dobbeltnamnfrekvensen er også jamt over høgastfor kvinner." Terje Aarset i Stemshaug (1982) s. 89.

Undersøkingar som Aarset referer til, (same stad), viser at dobbeltnamn, altså kombinasjonen av to namn, som Gry Hilde, Siv Ingrid, Astrid Ingebjørg, Johan Marius, Jan Øyvind o.l., stort sett kom i bruk på 1800-talet, mellom 1760-åra for dei tidlegaste (Hadsel) og 1901 for Hardanger.

Ut frå dette venter vi at Førde skal ha høgastdobeltnamnsfrekvens for kvinner, og at han vert høg for kvinnertidlegare enn for menn.

=====
TABELL: 4.4.1: DOBBELTNAMN OG ENKELTNAMN FOR MENN FORDELT PÅTIÅR.

1800	1810	1820	1830	1840	1850	1860	1870	1880	1890	
- 09 -	19 -	29 -	39 -	49 -	59 -	69 -	79 -	89 -	90 -	SUM

Dobbelt	19.1	32.9	44.8	58.1	66.6	74.5	78.8	80.7	72.1	66.5	63.4
Enkelt	80.9	67.1	55.2	41.9	33.4	25.5	21.2	19.3	27.9	33.5	36.6

SUM:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
N=	188	286	382	473	506	482	463	415	459	400	4054

=====
TABELL 4.4.2: DOBBELTNAMN OG ENKELTNAMN FOR KVINNER FORDELT PÅTIÅR.

1800	1810	1820	1830	1840	1850	1860	1870	1880	1890	
- 09 -	19 -	29 -	39 -	49 -	59 -	69 -	79 -	89 -	90 -	SUM

53.5	55.1	58.8	68.2	73.0	81.3	77.3	83.5	76.9	72.6	72.0	
46.5	44.9	41.2	31.8	27.0	18.7	22.7	16.5	23.1	27.4	28.0	
SUM:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
N=	187	303	376	421	448	497	488	449	498	409	4110

I figur 4.4.1 og 4.4.2 ser vi nærmere på desse to tabellane grafiskframstilt.

FIGUR 4.4.1: GRAFISK FRAMSTILLING AV FORHOLDET MELLOM ENKELTNAMN OG DOBBELTNAMNFOR MENN, BASERT PÅ TABELL 4.4.1

Enkelnamn Dobbeltnamn

FIGUR 4.4.2: GRAFISK FRAMSTILLING AV FORHOLDET MELLOM ENKELTNAMN OG DOBBELTNAMNFOR KVINNER, BASERT PÅ TABELL 4.4.2

Enkelnamn Dobbeltnamn

Vi ser her at kvinner har ein høgare dobeltnamnsfrekvens enn menn og atfrekvensen vert høgare tidlegare for kvinner enn for menn.

KONKLUSJON

Konklusjonen må bli at namnebruken i Førde ikkje skil seg utfrå andre stader i landet på same tid i vesentleg grad, korkjenår det gjeld namnegrupper, avleidde namn eller dobbeltnamn. Det vil alltid finnast små skilnader bygdelaga imellom.

Vi veit ikkje korleis rørslene i namnemassen er for andre bygder, menfor Førde kjem relativt mange nye namn i bruk i kvar tiårsbolk. Nye namn for jenter er flest tidlegast. Vi ser og at det berre er seks namn som er blant dei tjue mest brukte heile århundret gjennom, både fortre av dei ti mest brukte gutenamna og tre av dei ti mest brukte jentenamna. Det er likeeins berre 35 namn som er brukte i alle tiårsfolkane, medandet er 123 namn som berre er i bruk i ein tiårsbolk.

Når det gjeld namnegruppene, ser vi som hovuddrag at dei kyrkjelege namnaer i fleirtal gjennom heile hundreåret med auke rundt midten avhundreåret for både kvinner og menn. Dei nordiske namna vert gjevetil 20-25 % av døypte barn, litt fleire menn enn kvinner, og kjem littsterkare heilt på slutten av hundreåret. Dei utanlandske namnafår og etterkvart ei lita auke mor slutten av hundreåret, men harein liten nedgang i midten.

Vi ser og at dei avleidde mannsnamna kjem meir i bruk på kvinner utoverhundreåret, og at dobeltnamnfrekvensen aukar, sterkest og tidlegast forkvinner.

KAPITTEL 5: OPPKALLING

I forrige kapittel fann vi ei ganske stor utskifting i namnemassen, noko vitolka som eit utslag av modernisering. Denne utskiftinga reiser denførste tvilen om oppkallingsreglane har vore så slaviskfølgde som det har vore hevda. Dersom det kjem inn mange nye namn i einperiode, kan det sjølvsagt skuldast ei stor innflytting, der mange nyefolk kjem til og har sin namneskatt med seg. Men som vi såg i innleiingskapittelet, hadde ikkje Førde spesielt stor innflytting idesje åra.

Då er innovasjon blant dei som bur i Førde ei meir sannsynlegforklaring, men då kan dei ikkje halde seg strengt til oppkalling avforforeldra, fordi det ikkje gjev rom for å ta i bruk nye namn.

Korkje namnegranskurar eller historikarar har vore særleg oppteken avendringar i bruken av faste oppkallingsreglar. Det vert nemnt av einskildebygdebokfattarar, og mønsteret dei beskriv er heilt klart og eintydigog stor sett det same for alle delar av Sør-Noreg.

- Eldste son vart oppkalla etter farfar, og nesteldste etter morfar. Unnataker som er nemnde er dersom garden kom frå kona si ætt, eller konasi ætt vart rekna for gjevare.
- Eldste dotter etter farmor og nesteldste etter mormor. Unnatak her: deidøde vart oppattkalla etter dei levande, og enkemenn kalla fyrstedottera opp etter den avlidne kona.
- Oppgifta enker kalla ein av sönene opp etter den avlidne mannen.
- Avlidne søsken til foreldra skulle kallast opp att, og andreslektningar som døydde på same tid som bornet vart fødd.
- Farfar kunne kallast oppatt fleire gonger.

Av forskinga som er gjort på oppkalling, er det ikkje noko som dreier segom perioden 1800 - 1900 som nyttar kyrkjebøker som kjelder.

Gudlaug Nedrebø Horgen undersøker besteforeldreoppkalling i 1801-folketeljinga. Ho skriv m.a.: "Eg trur det går an å trekke denkonklusjonen at farmors stilling i oppkallingstradisjonen må vere overvudert." (s 111 i Horgen 1985)

Eli Fure undersøker familiar i Asker og Bærum ut fråfolketeljingane 1801, 1835 og 1865. Ho undersøker korleis bestefedrenevert oppkalla i familiar med minst to søner, og finn at 39 % av familiene i 1801 og 13 % av familiene i 1865 kallar opp begge bestefedrene. Fordei som ikkje kallar opp nokon søner

er tala 11 % i 1801 og 45 % i 1865. Ho finn og ein skilnad i oppkallingsmønster i gardbruker- og husmannsfamiliar. (Fure 1990)

Hallgerd Aune nemner desse hovudreglane for oppkalling fram motårhundreskiftet:

- "1. Ein kallar att same namnet, direkte attkalling.
2. Barnet får sjeldan meir enn eitt namn. (Berre ein person er attkallai gongen.)

3. Attkalling følgjer kjønna. Hokjønn blir attkalla etterhokjønn, hankjønn etter hankjønn.

4. Foreldra til faren blir attkalla først, deretter foreldra til mora."(s. 62 i Stemshaug 1981)

Per Seland (1975) har to grunnreglar og fire særreglar:

"Grunnreglene"

- 1) Oppkalling etter besteforeldre
- 2) Oppkalling etter oldeforeldre

Særreglene

- 1) Oppkalling av tidligere ektefeller
- 2) Navngiving av barn født eller døpt etter farens eller morensdød
- 3) Navngiving av barn født utenfor ekteskap
- 4) Sjeldnere avvikeler" (s. 103)

Seland seier at søskjen til foreldra aldri skulle kallast opp, der detsåg sånn ut skuldast det at det var oldeforeldra som vart kalla oppog dei var besteforeldra til søskena til foreldra.

Besteforeldra var iførste rekke, og oldeforeldra i andre.

Han nemner særreglane til å vere at tidlegare ektefeller skullekallast opp i det første barnet av same kjønn. Barn føddeller døypt etter faren eller mora sin død skulle kallast oppetter den avlidne. Barn fødd utanfor ekteskap vart oppkalla litt ulikt, etter tilhovet mellom foreldra. (Om faren erkjende farskapen, eller omdei skulle gifte seg seinare.) Blant dei sjeldnare avvika nemner Seland tilfelle der foreldra anten overtok garden etter mora sine foreldre eller andreslektningar. (Seland 1975)

Ottar Stemshaug skriv:

"(...), så er det fordi det utover 1800-talet voks fram ein nyoppkallingsskikk (...): Det var oppkalling ved alliterasjon. Heitte farfaren Ola, kunne sonesonen bli kalla Oddmund utan at folk med det hadde ei kjendle av at dei braut oppkallingsreglane." (NPL s. 30)

La oss granske oppkallinga nærmare. Eg vel å gjere det i trestadier. Først granskar eg oppkalling på det vi kan kallepennivå, altså oppkalling sett i samanheng med foreldre, besteforeldre og oldeforeldre. Det vert ei relativt enkel analyse, som stillermindre krav til kontekst. Så ser eg på oppkalling isøskenlaget, der eg i tillegg til forfedrene dreg inn søskjen, ogvurderer korleis foreldra vel namn til sine barn. Begge desseundersøkingane ligg i dette kapittelet, og brukar data for dei same 333familiane. I neste kapittel undersøker eg oppkalling isøskenbarnlaget, og nærgranskars nokre få familiar.

Datamaterialet for denne delen av granskinga gjev grunnlag for åundersøke følgande spørsmål:

- Kven vart dei ulike sónene oppkalla etter? Vi undersøker deifire eldste barna av kvart kjønn, og venter å finne at farfar vertkalla opp i den eldste sonen, morfar i den nesteldste, og oldefedrene i dei toetterpå, dersom ikkje mora har vore gift før og skal kalle opp dentidlegare mannen sin i den eldste sonen. Moderniseringa venter vi vil vise segved at det rigide mønsteret vert svekka utover i hundreåret.

- Kven vart døtrene oppkalla etter? Vi ventar å finne atdøtrene vert kalla opp etter same mønster. I tråd med G.N.Horgen ventar vi at bestemoroppkallinga vil vere svakare ennbestefedreoppkallinga, og at ho vert endå svakare utoverhundreåret.
- Korleis er samanhengen mellom kjønnet til barnet og den som eroppkalla? Vi venter å finne at det tidlege mønsteret vil vere atoppkallinga følgjer kjønna, hankjønn vert oppkalla etterhankjønn og hokjønn etter hokjønn, men at dette vil endreseg utover i hundreåret.
- Korleis skjer oppkallinga, med heilt namn eller forbokstav? Vi venter åfinne at graden av alliterasjon, forbokstavsoppkalling, auker utover ihundreåret.

5.1: OPPKALLING GRANSKA PÅ PERSONNIVÅ

Databasen inneholder 1766 personar fødde mellom 1800-1900. I tabell 5.1.1 ser vi fordelinga på tiår.

=====

TABELL 5.1.1: FØDSLAR FORDELT PÅ TIÅR

TIÅR ANTALL %

1800-1809	49	2.8
1810-1819	138	7.8
1820-1829	141	8.0
1830-1839	188	10.6
1840-1849	190	10.8
1850-1859	233	13.2
1860-1869	240	13.6
1870-1879	202	11.4
1880-1889	239	13.5
1890-1900	147	8.3

SUM= 1766 100.0

=====

SØNER

Tradisjonen, og ein del forskrarar basert på tradisjonen, seier at eldsteson skal vere oppkalla etter farfar, med unnatak for tidlegare mann der morahar vore gift før. Eldste son kan og verte oppkalla etter morfar dersom familien overtek hans gard, eller morfars familie vert rekna for gjevare.

I tabell 5.1.2 ser vi på kven eldste sønene er oppkalla etter. Eldste son betyr den som er eldst når han sjølv vert fødd. Han kan altså ha hatt fleire eldre brør som er dødefør han vert fødd. Dersom dei er døypte i Førdeeller nemnde i bygdeboka vil dei og vere med her under eldste son.

=====
 TABELL 5.1.2: ELDSTE SØNER FORDELTE ETTER KVEN DEI ER OPPKALLAETTER. HEILT
 NAMN OG FORBOKSTAV.

OPPKALLINGSKJELDE ANTALL %

Farfar	154	50.2
Morfar	43	14.0
Oldefar	25	8.1
Farmor	2	0.7
Mormor	5	1.6
Bestemødre	1	0.3
Mor	1	0.3
Tidlegare mann	1	0.3
Tidlegare kone	2	0.7
Farbror	4	1.3
Andre	3	1.0
Ikkje oppkalla	43	14.0
<u>Veit ikkje</u>	23	6.4

SUM= 307 100.0

=====
 Vi ser her at av dei 307 eldste sønene vi har registrert, er halvpartenkalla opp etter farfar.
 Morfar og "ikkje oppkalla" står for vel 15 %kvar, og oldefar for vel 8 %.

I denne tabellen har vi med begge oppkallingsmåtane, både med heilt namn og med alliterasjon (forbokstav). Vi kan gå ut frå at oppkallinga er sikker der ho skjer med heilt namn.

Forbokstavsoppkalling er mindre sikker fordi vi ikkje alltid har full oversikt over forfedrene og derfor t.d. kan tru at farmor er oppkalla med forbokstavmedan det eigentleg er ein oldefar som vi ikkje kjenner som er oppkalla.

Forbokstavsoppkalling er og mindre sikker fordi vi kan sjå oppkalling derho ikkje fins, eller oversjå ho der ho er til stades.

Stundom er det lett å sjå at dette må vere forbokstavsoppkalling, dersom farmor heiter Johanne og barnet heiter Johannesog det ikkje fins andre nære slektingar som heiter Johannes, vil eg truat det er farmor som er oppkalla her. Likeeins dersom morfar heiter Andreas og dottera heiter Andrine. Andre gonger vert det meir gissing, det er klart.

Det er det sikre, altså heilnamnsoppkalling, eg i hovudsak kjem tilå granske i denne delen av dette kapittelet.

Likevel er det interessant å lage eit oversyn over **all** oppkalling,slik eg har gjort i tabell 5.1.2, fordi vi ser at foreldra kan ha valt åkalle opp eldste son etter ein av desse. Det er altså mogeleg åkalle opp eldste son etter andre enn farfar, morfar eller tidlegare mann.Sjølv om eg skal ha sett forbokstavsoppkalling her som ikkje er reell,er det i alle fall sikkert at det ikkje er farfar som er oppkalla.

I tabell 5.1.3 ser vi på utviklinga av bruken av heilnamns- og forbokstavsoppkalling utover i hundreåret.

=====

TABELL 5.1.3: ELDSTE SØNER FORDELTE ETTER OM DEI ER OPPKALLA MED HEILT NAMN
ELLER FORBOKSTAV. 25-ÅRS INTERVALL

**1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM**

Heilt namn	93.2	85.9	78.5	68.8	81.4
<u>Forbokstav</u>	6.8	14.1	21.5	31.3	18.4

SUM:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
<u>N=</u>	44	71	79	48	242

=====

Vi ser at oppkalling med forbokstav auker frå 7 % til 31 %, medan heilnamnsoppkalling minkar frå 93 % til 68 %. Populasjonen minkar frå 307 til 242 eldstesøner. Bakgrunnen for den store endringa i forholdet mellom heilnamns- og forbokstavsoppkalling kan dels vere nokounnderregistrering av forbokstavsoppkalling tidleg i hundreåret, der egar registrert som "veit ikkje" der eg ikkje kjende alle forfedrene, sjølv om det kunne sjå ut som om sonen var oppkalla med alliterasjon etter ein av dei kjende forforeldra. Men vi må også hugse at dei som har "ikkje oppkalla" får "veit ikkje" i feltet for oppkallingsmåte. Det vil seie at dersom den delen av eldstesønnesom ikkje er oppkalla auker utover hundreåret, vil det vege opp for at vikjenner nesten alle forfedrene på slutten av perioden.

La oss sjå på oppkalling med heilt namn, som er det som er sikrast, for å sjå korleis mønsteret der er.

=====

TABELL 5.1.4: ELDSTE SØNER FORDELTE PÅ KVEN DEI ER OPPKALLAETTER MED HEILT NAMN

KJELDE FOR OPPKALLING ANTALL %

Farfar	130	66.0
Morfar	35	17.8
Oldefar	23	11.7
Tidlegare mann	1	0.5
Farbror	4	2.0
<u>Andre</u>	<u>4</u>	<u>2.0</u>

SUM= 197 100.0

=====

I tabell 5.1.4. ser vi at biletet endrer seg når vi held oss til heltnamnsoppkalling. No er talet redusert til 197 eldstesøner, og herstår farfar for 2/3 av oppkallingane, morfar for 18 % og oldefar for 12%.

I følge teorien om modernisering venter vi å finne at oppkallingen vil svinge fra farfar til andre, til dømes morfar eller oldefredreller ingen, utover i hundreåret etter kvart som det rigide oppkallingsmønsteret tradisjonen seier vi vil finne tidleg i hundreåret får mindre makt.

=====

TABELL 5.1.5: ELDSTE SØNER FORDELTE ETTER KVEN DEI ER OPPKALLA ETTER MED HEILT NAMN. 25-ÅRS INTERVALL

=====

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Farfar	56.1	67.2	67.7	72.7	66.0
Morfar	19.5	19.7	16.1	15.2	17.8
Oldefar	17.1	11.5	11.3	6.1	11.7
Tidlegare mann	0.0	0.0	1.6	0.0	0.5
Farbror	4.9	0.0	3.2	0.0	2.0
<u>Andre</u>	<u>2.4</u>	<u>1.6</u>	<u>0.0</u>	<u>6.1</u>	<u>2.0</u>

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 41 61 62 33 197

=====

Her får vi stadfest at det rigide oppkallingsmønsteret ikke varså rigid likevel: Det er relativt få eldstesøner som erkalla opp etter farfar tidleg i hundreåret, det er faktisk fleire som erkalla opp etter farfar seinare i hundreåret enn tidleg. Rett nok erpopulasjonen mindre i byrjinga og slutten av hundreåret enn i midten, mendet skuldast også utvelginga under innlegginga av data, der kombinasjonenav dei to krava om mange barn, og alle barna skal vere fødde før 1900, gjer at det naturleg nok vil finnast relativt få eldstebarn i sisteperiode, på same måte som det er relativt få yngstebarn iførste periode. (Sjå også tab. 5.1.1) Det skuldast og at vimanglar relativt fleire forfedre tidleg i hundreåret, og at det vertfærre som er kalla opp med heilt namn på slutten av hundreåret. Men det må skytast inn at vi kjenner alle bestefedrene, det vil seie at vi kjenner alle farfedrene som eldstesønene skal kallast opp etter.

Farfar aukar oppkallingsgraden sin på oldefar sin kostnad, istørre grad enn på morfar sin.

For eldstesønene ser vi følgande: Farfar står for omlag 50% av all oppkalling, men for 66 % av oppkalling med heilt namn. Vel 15 % av alle eldste søner er ikke oppkalla i det hele. Det blir meiroppkalling ved alliterasjon utover i hundreåret, men av dei som er kalla opp med heilt namn styrker farfar stillinga si utover i hundreåret.

Nesteldste søner skal iflg. teorien kallast opp etter morfar, elleretter farfar dersom farfar ikke vart kalla opp i eldste son.

=====

TABELL 5.1.6: NESTELDSTE SØNER FORDELTE ETTER KVEN DEI ER OPPKALLAETTER.

HEILT NAMN OG FORBOKSTAV.

OPPKALINGSKJELDE ANTALL %

Farfar	51	21.2
Morfar	64	26.6
Bestefedre	1	0.4
Oldefar	31	12.9
Far	4	1.7
Farmor	7	2.9
Mormor	1	0.4
Tidlegare mann	1	0.4
Andre	3	1.2
Ikkje oppkalla	50	20.7
<u>Veit ikkje</u>	28	11.6

SUM= 241 100.0

I tabell 5.1.6 undersøker vi oppkallinga til 241nesteldstesøner.

Vi ser her at morfar er oppkalla av vel 25 % av dei som kallar opp, men farfar og "ikkje oppkalla" står for vel 20 % kvar. Oldefar har her 13 %, og vi "veit ikkje" for vel 12 %.

Altså er det eit relativt fleirtal som kallar opp etter teorien, men dater eit lite fleirtal, berre halvparten så stort som for farfar og eldstesøner.

For eldste sønene såg vi ei markert auke i bruken av fornamsoppkalling i løpet av hundreåret. Korleis er dette fornesteldste son?

TABELL 5.1.7: NESTELDSTE SØNER FORDELT ETTER OM DEI ER OPPKALLA MEDHEILT NAMN ELLER FORBOKSTAV. 25-ÅRS INTERVALL

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Heilt namn	89.7	80.0	77.2	59.0	75.8
<u>Forbokstav</u>	10.3	20.0	22.8	41.0	24.2

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 29 40 57 39 165

Vi ser den same utviklinga for nesteldste son som for eldste son, berre littsterkare. Forbokstavsoppkalling aukar frå 10 % til 40 %, medan oppkalling med heilt namn minkar frå 90 % til 60 %. Populasjonen minkar frå 245 til 165, så "Veit ikkje"-gruppa aukar ho og.

Eldste son viste seg å vere kalla opp etter farfar med heile namnet isterkare grad på slutten av hundreåret. Ser vi den same tendensenfor nesteldste son og morfar?

I tabell 5.1.8 ser vi på oppkallinga til dei 125 nesteldste sønnesom er kalla opp med heilt namn.

=====

TABELL 5.1.8: NESTELDSTE SØNER FORDELTE PÅ KVEN DEI EROPPKALLA ETTER MED HEILT NAMN. 25-ÅRS INTERVALL

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Farfar	30.8	37.5	40.9	13.0	32.8
Morfar	38.5	37.5	38.6	47.8	40.0
Bestefedre	0.0	3.1	0.0	0.0	0.8
Oldefar	26.9	18.8	13.6	17.4	18.4
Far	0.0	3.1	2.3	8.7	3.2
Tidlegare mann	0.0	0.0	0.0	4.3	0.8
<u>Andre</u>	<u>3.8</u>	<u>0.0</u>	<u>4.5</u>	<u>8.6</u>	<u>4.2</u>

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 26 32 44 23 125

Vi ser her ei liknande utvikling, frå i underkant av 40 % til i underkantav 50 %. Men utviklinga for farfar er vel så interessant - mellom 30 og 40 % (nesten like mange som for morfar) kallar nesteldste son opp etter farfarfram til 1876, men berre 13 % etter.

I databasen ligg barna på kva nummer dei har i rekka av dei som levernår dei vert fødde, eller i rekka av dei med same kjønn somlever. Dersom den eldste sonen dør før den nesteldste erfødd vil den nesteldste bli lagt inn med nr. 1 i feltet for barn medsame kjønn i denne databasen.

Men dersom son 1 dør etter at son 2 er fødd men før son3, vil son 3 og få 2, og verte kalla opp etter farfar fordi son 1, somvar oppkalla etter farfar var død. Kan den store delennesteldstesøner som er kalla opp etter farfar forklaraast med atdødeligheten for småbarn - ikke spebarn, men dei mellom 3 og 7minka utover i hundreåret ? Dette viste seg å ikkje halde stikk. Ved å ta i bruk databasen over dei døde og undersøkemortaliteten i Førde for spebarn, under 2 år, og gruppa 2-7år, fann eg at spebarnsmortaliteten går ned utoverhundreåret, men småbarnsmortaliteten går litt opp.

Dei vi ser her som er oppkalla etter farfar må vere dei som har ein eldrebror som er kalla opp etter morfar eller ein oldefar, eller kanskjeeldstebroren høyrer med til dei 15 % som ikkje var kalla opp i detheile. Trass alt er populasjonen berre 125.

For nesteldste son såg vi at morfar var den han oftast vart oppkallaetter, men berre for vel 24 % av alle, og for vel 40 % av alle som kallar oppmed heilt namn. Vi såg at morfar kom sterkeare mot slutten avhundreåret for dei som kallar opp med heilt namn, men der var og farfarforbausande sterke, i alle fall før 1876.

Tredje son skal, iflg Seland og Fure kallast opp etter oldefar, i alle falldersom dei to bestefedrene var oppkalla.

=====

TABELL 5.1.9: TREDJE SØNER FORDELTE ETTER KVEN DEI ER OPPKALLAETTER. HEILT NAMN OG FORBOKSTAV.

=====

OPPKALLINGSKJELDE ANTALL %

Farfar	11	6.2
Morfar	35	19.8
Oldefar	34	19.2
Far	2	1.1
Farmor	9	5.1
Mormor	5	2.8
Mor	2	1.1
Tidlegare mann	1	0.6
Ikkje oppkalla	55	31.1
<u>Veit ikkje</u>	23	13.1

SUM= 177 100.0

=====

Her er populasjonen nede på 177 av 1766. Vi ser at gruppa som ikkje er oppkalla er den største med vel 30 %, men at oldefar og morfar har vel 20 % kvar. Dei som ikkje er oppkalla er dei vi stort sett kjenner alleforfedrene til, og dermed kan seie ikkje er oppkalla. Dersom vi ikkje kjennerdei fleste forfedrene vert nemninga "veit ikkje". Det ser ut til at Seland sinekonklusjonar når det gjeld oldefedre ikkje høver på mittmateriale. Seland hevda at når besteforeldrene sine namn var oppbrukt, tok ein fatt på oldeforeldra.

Men utover at han nemner etter tradisjonen at det fulgte ulykke med å "vende namnet" - dvs kalle opp med forbokstav, skriv ikkje Seland noko spesielt om oppkalling etter oldeforeldre. Eg tolkar han difor dit at han meiner at oppkallinga etter oldeforeldre, så vel som besteforeldre, skulle skje medheile namnet, i alle fall tidleg i hundreåret.

Vil det vise seg at tredje son, som ikkje ser ut til å følge Seland sine resultat for oppkalling når det gjeld kven han er oppkallaetter, også fell utanfor når det gjeld måten?

La oss undersøke oppkallinga for heilt namn eller forbokstav.

=====

TABELL 5.1.10: TREDJE SØNER FORDELTE ETTER OM DEI ER OPPKALLA MEDHEILT NAMN ELLER FORBOKSTAV. 25-ÅRS INTERVALL

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Heilt namn	53.8	66.7	61.8	58.6	61.2
<u>Forbokstav</u>	46.2	33.3	38.2	41.4	38.8

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 13 27 34 29 103

=====

Her ser vi, til skilnad frå dei to eldre sönene, ikkjesærlege endringar når det gjeld heilt namn eller forbokstavsoppkalling. Det svingar ein del mellom 25-års bolkane, men ikkje særleg mellom byrjinga og slutten på hundreåret.

Korleis vert mønsteret om vi ser utviklinga for dei som kallar opptrerde son med heile namnet ?

=====

TABELL 5.1.11: TREDJE SON OPPKALLA ETTER MED HEILT NAMN I 25-ÅRSINTERVALL

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Farfar	14.3	11.1	9.5	5.9	9.5
Morfar	14.3	38.9	47.6	52.9	42.9
Oldefar	57.1	44.4	42.9	29.4	41.3
Far	14.3	0.0	0.0	5.9	3.2
Tidlegare mann	0.0	0.0	0.0	5.9	1.6
<u>Veit ikkje</u>	0.0	5.6	0.0	0.0	1.6

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 7 18 21 17 63

=====

Det første vi legg merke til er at berre vel 1/3 av alle tredjesønene er oppkalla med heile namnet. Av dei som er oppkalla ser vi at morfar og oldefar står for kvar sin halvpart for heile perioden. I deiførste 25-åra er biletet annaleis, men der er populasjonen berre 7 stykker, så det kan vi ikkje dra sikre konklusjonar av.

Populasjonen minkar dess høgare vi kjem i rekka over barn av samekjønn, men vi analyserer også oppkallinga til fjerde son, både for heilnamns og forbokstavsoppkalling, trass i at populasjonen noer nede i 101.

=====
TABELL 5.1.12: FJERDE SØNER FORDELTE ETTER KVEN DEI ER OPPKALLAETTER. HEILT
NAMN OG FORBOKSTAV.

OPPKALLINGSKJELDE ANTALL %

Farfar	8	7.9
Morfar	6	5.9
Oldefar	22	21.8
Far	3	3.0
Farbror	1	1.0
Farmor	1	1.0
Mormor	4	4.0
Ikkje oppkalla	41	40.6
<u>Veit ikkje</u>	15	14.9

SUM= 101 100.0

=====
Vi ser at dei som ikkje er oppkalla er 40 %, men at oldefar står for vel20 %. Utover det har det ikkje særleg mykje for seg å analyseredette nærmare når vel halvparten anten ikkje er oppkalla eller viikkje veit. Det er berre 33 som er oppkalla med heile namnet, og dermedsvært få der vi kan seie noko sikkert om oppkallinga.

=====
TABELL 5.1.13: TRE ELDSTE SØNER FORDELT PÅ KVEN DEI EROPPKALLA MED HEILT
NAMN ETTER

ELDSTE NESTELDSTE TREDJEELDSTE

Farfar	66.0	32.8	9.5
Morfar	17.8	40.0	42.9
Bestefedre	0.0	0.8	0.0
Oldefar	11.7	18.4	41.3
Farbror	0.5	0.0	0.0
Far	0.0	3.2	3.2
Tidlegare mann	2.0	0.8	1.6
<u>Andre</u>	2.0	4.2	1.6

SUM 100.0 100.0 100.0
N = 197 125 63

=====
I tabell 5.1.13 er berre dei sønene som er kalla opp med heile namnetmed. Dei utgjer 65 % av eldstesønene, 52 % av nesteldstesønene og35 % av tredjeeldstesønene.

2/3 av eldstesønene er kalla opp med heile namnet etter farfar, menogså morfar og oldefar er oppkalla i eldste søner, med 18 % og 12%. 35 % av eldstesønene er ikkje oppkalla i det heile, eller vi trur deikan vere oppkalla med forbokstav, men det er ikkje sikker oppkalling.
Derforheld vi dei utanfor her.

For nesteldste søner ser vi at dei ikkje er oppkalla etter morfar i likesterk grad som eldste son er oppkalla etter farfar. Nesteldste son har nestenlike mange oppkalla etter farfar som etter morfar. Det er berre halvparten avnesteldstesønene som er oppkalla med heile namnet.

For 3. søner venta vi å finne mange som var oppkalla etter oldefedrene, og det fann vi, 41 %. Men vi fann faktisk litt fleire som var oppkalla etter morfar, 43 %. Det kan dels skuldast at vi kjenner nokofærre oldefedre, og derfor kan ha unnlatt å registrere oppkalling.

Vi fann og ei sterkt auke i forbokstavsoppkalling og ei minke i heilnamnsoppkalling for begge dei to eldste sørnene, medan vi ikkje fanntilsvarande for tredjesønene.

DØTRE

Dei fleste som har skrive om oppkalling nemner ingenting om at det skulle vereskilnad på oppkalling av sørnere etter bestefedre i høve tildøtre og bestemødre, med unnatak av Gudlaug Nedrebø Horgensom i hovudoppgåva mellom anna undersøkte oppkalling ifolketeljinga 1801. Etter å ha referert oppkallingsreglane og dels testadei ut, konkluderer ho med at:

"Eg trur det går an å trekke den konklusjonen at farmors stillingi oppkallingstradisjonen må ha vore overvudert. Det er ikkje såsjølvsagt at farmor skal oppkallast først som at farfar skal oppkallast først." (Horgen 1985 s. 111)

No såg vi under "eldste son" at det slett ikkje var sjølvsagt at han skulle kallast opp først, så det vert spanande å sjå om Horgen sine konklusjonar frå Sogn held stikk på materialet frå Førde.

=====

TABELL 5.1.14: ELDSTE DØTRE FORDELTE ETTER KVEN DEI ER OPPKALLAETTER. HEILT
NAMN OG FORBOKSTAV.

OPPKALLINGSKJELDE ANTALL %

Farmor	66	22.4
Mormor	55	18.6
Bestemødre	1	0.3
Oldemor	16	5.4
Mor	2	0.7
Faster	1	0.3
Farfar	22	7.5
Morfars	14	4.7
Oldefar	4	1.4
Far	1	0.3
Tidlegare mann	4	1.4
Tidlegare kone	7	2.4
Andre	4	1.4
Ikkje oppkalla	31	10.5
<u>Veit ikkje</u>	<u>67</u>	<u>22.8</u>

SUM= 295 100.0

=====

Vi har 295 eldstedøtre, anten dei er den førstejentefødselen til mora, eller den andre eller tredje der dei eldresøstrene er døde før dette barnet vart fødd. Avdesse er det 67 vi ikkje kan seie noko sikkert om, dei fleste av desse fordi vimanglar formødre. Vi manglar 3/4 av oldemødrene og 1/4 avbestemødrene.

Vi ser at 22 % av jentene er oppkalla etter farmor, medan mormor står for 18 %. Sjølv om alle dei vi manglar skulle vere oppkalla etter farmor erva likevel ikkje oppe i dei 50 % eldstesonen og farfar fekk. Men det er ikkjesannsynleg at alle dei vi manglar er oppkalla etter farmor, for vi manglar ikkje så mange farmødre. Vi manglar flest mormødre avbestemødrene, men aller flest oldemødre.

For eldste son såg vi at utviklinga gjekk i retning av meir oppkalling med alliterasjon. Korleis ser dette ut for eldste dotter?

=====

TABELL 5.1.15: ELDSTE DØTRE FORDELTE ETTER OM DEI ER OPPKALLA MEDHEILT NAMN ELLER FORBOKSTAV. 25-ÅRS INTERVALL

=====

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Heilt namn	56.3	66.1	61.3	48.0	58.5
<u>Forbokstav</u>	<u>43.8</u>	<u>33.9</u>	<u>38.7</u>	<u>52.0</u>	<u>41.5</u>

SUM:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
N=	32	56	62	50	200

=====

For forbokstavsoppkalling ser vi ei tilsvarande utvikling hos eldste dotter somfor eldste son, men vi finn mange fleire som bruker forbokstavsoppkalling på døtrene enn på sønene tidleg i hundreåret. Dette heng sikkert også saman med at vi ikkje kjenner alleformødrene, slik at vi kan tru at dette er forbokstavsoppkalling ettert.d. farfar, mens det eigentleg er etter ei oldemor vi ikkje kjenner. Detteforklarer likevel ikkje alt. Sannsynlegvis er det som Gudlaug N. Horgen skriv, at presset for å følgje reglane for oppkalling avbestemødrene ikkje kjendes så tungt.

For oppkalling med heilt namn har vi ei bølgerørsle, opp i 1826-75, men i 1800-1825 nede på same nivå som i 1876-1900. For forbokstavsoppkalling har vi ei tilsvarande rørsle motsett veg. Populasjonen minkar frå 295 til 200, altså er det vel 1/3 vi ikkje veit noko om.

Det blir mange "veit ikkje" og "trur", la oss sjå korleis utviklinga blir for dei med heilt namn som er dei vi kan seie noko relativt sikkert om.

=====

TABELL 5.1.16: ELDSTE DØTRE FORDELTE ETTER KVEN DEI ER OPPKALLAETTER MED HEILT NAMN. 25-ÅRS INTERVALL.

=====

**1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM**

Farmor	33.3	37.8	44.7	45.8	41.0
Mormor	38.9	35.1	34.2	29.2	34.2
Bestemødre	0.0	2.7	0.0	0.0	0.9
Oldemor	5.6	8.1	13.2	8.3	9.4
Mor	5.6	0.0	0.0	4.2	1.7
Faster	0.0	0.0	2.6	0.0	0.9
Tidlegare kone	0.0	13.5	5.3	0.0	6.0
Andre	16.7	0.0	0.0	8.4	4.3
<u>Veit ikkje</u>	0.0	2.7	0.0	4.2	1.7

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0

N= 18 37 38 24 117

=====

Begge bestemødrene er oppkalla i omlag like mange, fram til 1850-åra, då tek farmor over som den som helst vert oppkalla.

Vi er no komne ned i 117 i populasjonen, og ser her at Gudlaug Horgen sine konklusjoner for Sogn kan ha noko for seg også i Førde, at farmorsi oppkalling i eldste dotter er noko mindre regelbunden enn farfar i eldsteson. Og når vi samstundes veit at farfar berre vart kalla opp i velhalvparten av dei eldste sönene, kan ikkje eit resultat som 20 % oppkalling for farmor seiast å vere overraskande.

Vi fann at nesteldste son ikkje vart oppkalla etter morfar i like stor grad som farfar i eldste son, og vi såg at mormor vart kalla opp i mange eldstedøtre. Kven vert nesteldste dotter kalla opp etter?

=====

TABELL 5.1.17: NESTELDSTE DØTRE FORDELTE ETTER KVEN DEI ER KALLA OPPETTER MED FORBOKSTAV ELLER HEILT NAMN.

OPPKALLINGSKJELDE ANTALL %

Farmor	49	20.2
Mormor	39	16.1
Oldemor	13	5.4
Mor	3	1.2
Farfar	14	5.8
Morfar	19	7.9
Bestefedre	1	0.4
Oldefar	3	1.2
Tidlegare kone	1	0.4
Tidlegare mann	1	0.4
Andre	2	0.8
Ikkje oppkalla	29	12.0
<u>Veit ikkje</u>	68	28.1

SUM= 242 100.0

=====

I tabell 5.1.17 ser vi at av 242 nesteldstedøtre, er farmor kalla opp i 20 % og mormor i 16 %. 27 % manglar.

=====

TABELL 5.1.18: NESTELDSTE DØTRE FORDELTE ETTER OM DEI ER OPPKALLAMED HEILT NAMN ELLER FORBOKSTAV. 25-ÅRS INTERVALL

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Heilt namn	55.0	41.7	55.3	60.5	53.4
<u>Forbokstav</u>	<u>45.0</u>	<u>58.3</u>	<u>44.7</u>	<u>39.5</u>	<u>46.6</u>

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 20 36 47 43 146

=====

For oppkalling med heilt namn eller forbokstav for nesteldste dotter, tabell 5.1.18, ser vi ein liknande tendens som for eldstedottera. Eibølgerørsle, med svak auke i bruken av heiltnamnsoppkalling motslutten av hundreåret, og auke i bruken av forbokstavsoppkalling 1826 til 50. Denne auken går nedatt seinare.

Det kan sjå ut som at det faktisk vert litt meir populært å kalle opp med heile namnet mot slutten av hundreåret for nesteldstedotter. Kven vart ho så kalla opp etter med heilt namn, og korleis erutviklinga utover i hundreåret?

=====

TABELL 5.1.19: NESTELDSTE DØTRE FORDELTE ETTER KVEN DEI ER KALLA OPPETTER MED HEILT NAMN. 25-ÅRSINTERVALL

1800- 1826- 1851- 1876-
1825 1850 1875 1900 SUM

Farmor	63.6	53.3	50.0	19.2	42.3
Mormor	18.2	26.7	30.8	50.0	34.6
Oldemor	9.1	13.3	7.7	15.4	11.5
Mor	9.1	6.7	3.8	0.0	3.8
Tidlegare kone	0.0	0.0	3.8	0.0	1.3
Andre	0.0	0.0	3.8	0.0	1.3
<u>Veit ikkje</u>	<u>0.0</u>	<u>0.0</u>	<u>0.0</u>	<u>3.8</u>	<u>1.3</u>

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 11 15 26 26 78

=====

Vi er her nede i ein populasjon på berre 78 nesteldstedøtre som erkalla opp med heilt namn, og endringane her er vanskelege å tyde. Tendensen er i alle fall klar, for heile hundreåret: 42 % er kalla oppetter farmor, og 35 % etter mormor, altså er 77 % av dei som er kalla oppmed heile namnet kalla opp etter ei av bestemødrene.

For tredje dotter skulle oldemorsoppkallinga slå til for fullt, men hersom vi manglar så mange oldemødre ventar vi i staden å finnemange "veit ikkje".

=====

TABELL 5.1.20: TREDJEDØTRE FORDELTE PÅ KVEN DEI ER KALLA OPPETTER MED HEILT NAMN OG FORBOKSTAV.

OPPKALLINGSKJELDE ANTALL %

Farmor	14	8.5
Mormor	25	15.2
Bestemødre	1	0.6
Oldemor	6	3.7
Mor	4	2.4
Moster	1	0.6
Farfar	9	5.5
Morfar	8	4.9
Oldefar	4	2.4
Tidlegare kone	1	0.6
Andre	1	0.6
Ikkje oppkalla	25	15.2
<u>Veit ikkje</u>	<u>65</u>	<u>39.6</u>

SUM= 164 100.0

=====

Det er heilt tydeleg flest vi ikkje kjenner her, men av dei vi kjenner ser viat mormor står for fleire enn farmor, og det endå vi kjenner fleirefarmødre enn mormødre. Det tyder på at dette skiftet erreelt, og ikkje, som i tilfelle oldemor, sannsynlegvis ei sterkunderregistrering.

For oppkalling med heilt namn eller forbokstav står "veit ikkje" for overhalvparten, og populasjonen på dei med heilt namn er nede i 35. Det harderfor lita hensikt å analysere stoda til 3. dotter nærmare.

Analysen av oppkallingsmønster for døtrene er blittvanskeleggjort av at vi manglar mange formødre, men likevel ser det util at Horgen har rett for Førde og, det er ikkje såsjølvsagt at farmor skulle kallast opp i eldste dotter som at farfarskulle kallast opp i eldste son. Farfar er likevel ikkje kalla opp i meir enn 50 % av dei eldste sønene. Tilhøvet mellom nesteldste son og dotter og morforeldra er svakare, og for tredje son og dotter, som iflg. Selandskal kallast opp etter oldeforeldra, kan vi ikkje lengre sjå nokonsamanheng. Konklusjonen må bli at tradisjonen - at dei to eldste barnaav kvart kjønn skal kallast opp etter kvar sine besteforeldre og deineste barna etter oldeforeldra - ikkje stemmer på Førde.

Og når vi ikkje finn eit fast mønster i oppkallinga tidleg ihundreåret, finn vi heller ikkje ei utvikling utover hundreåret dermønsteret blir brote opp. Derimot finn vi ei relativt stor gruppe som ikkje er oppkalla, stendig aukande dess lenger ut i rekka av barn vi kjem. Vifinn og ei auke utover i hundreåret blant dei som vert kalla opp medalliterasjon. Moderniseringa i Førde ser altså ut til å gå i retning av mindre heilnamnsoppkalling.

Heilt til slutt i denne delen av kapittel 5 tek vi eit blikk på oppkallinga for alle sønene og alle døtrene, med heilt namn, etter kva nummer i rekka dei har for barn av same kjønn.

=====

TABELL 5.1.21: OPPKALLINGSKJELDE, HEILT NAMN, FORDELT PÅ NUMMER IREKKA AV BARN MED SAME KJØNN. SØNER.

BARN: 1 2 3 4 5 6 7 SUM

Farfar	66.0	32.8	9.5	18.2	12.5	0.0	0.0	41.9
Morfar	17.8	40.0	42.9	15.2	25.0	0.0	0.0	27.4
Oldefar	11.7	18.4	41.3	51.5	56.3	66.7	0.0	23.1
Bestefar	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2
Far	0.0	3.2	3.2	9.1	6.3	33.3	100.0	3.2
Farbror	2.0	0.0	0.0	3.0	0.0	0.0	0.0	1.1
Tid.mann	0.5	0.8	1.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7
Andre	1.5	2.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4
V.ikkje	0.5	1.6	1.6	3.0	0.0	0.0	0.0	1.1
&Iaute;								
SUM:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
N=	197	125	63	33	16	6	2	442
&Iaute;								

=====

Farfar vert helst oppkalla i den eldste sonen. Morfar vert helst oppkalla inesteldste og tredjeeldste son. Oldefar vert helst kalla opp i son 3, 4, 5 og 6. Dette er faktisk nokså nært reglane. Det gjeld likevel berre deisom kollar opp med heile namnet, og det er i snitt berre halve populasjonen.

=====

TABELL 5.1.22: OPPKALLINGSKJELDE, HEILT NAMN, FORDELT PÅ NUMMER IREKKA AV BARN MED SAME KJØNN. DØTRE.

BARN: 1 2 3 4 5 6 SUM

&Iaute;								
Farmor	41.0	42.3	25.7	28.0	40.0	0.0	37.9	
Mormor	34.2	34.6	42.9	32.0	20.0	0.0	34.9	
Bestemødre	0.9	0.0	2.9	0.0	0.0	0.0	0.8	
Oldemor	9.4	11.5	8.6	20.0	20.0	0.0	11.1	
Mor	1.7	3.8	11.4	12.0	20.0	100.0	5.4	
Faster	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	
Moster	0.0	0.0	2.9	4.0	0.0	0.0	0.8	
Tidl. kone	6.0	1.3	2.9	4.0	0.0	0.0	3.8	
Andre	3.4	1.3	2.9	0.0	0.0	0.0	2.3	

Veit ikkje 2.6 1.3 0.0 0.0 0.0 0.0 1.5
 Í
 SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0
 N= 117 78 35 25 5 1 261
 Í

=====

Populasjonen for dei døtrene som vi veit er kalla opp med heile namnet utgjer vel 30 %. Dette heng nok dels saman med at vi, som vi tidlegare har voreinne på, manglar kunnskap om ein del formødre. Men andreundersøkingar har vist ein tendens i retning av at bestemødrevert oppkalla i mindre grad enn bestefedre, i alle fall med heilt namn (Horgen 1985)

Vi ser her at bestemødrane vart oppkalla i dei fire eldstedøtrene. Vi finn bestemødre oppkalla dotter fem og, menpopulasjonen for dotter fem og seks er så liten at det ikkje går anå seie noko anna enn at heilnamnsoppkalling tydelegvis eksisterer herog.

DOBBELTNAMN

I kapittel 4 undersøkte vi frekvensen for bruk av dobbeltnamn, altså to fornamn, og fann at Førde var i takt med resten av landet at dobbeltnamn var tidlegast og mest i bruk for kvinner.

Så kan ein lure på kva bruk av dobbeltnamn skulle tene til, ogdå er det straks to forklaringar som merkjer seg ut.

Den eine er at bruk av to førenamn er ein måte å presse meiroppkalling inn i barneflokken på. Det kan høyres utruleg ut foross, når vi tenker på at dette er før barnebegrensing vartalment brukt, men på den andre sida må vi ikkje gløyme denstore barnedøytinga.

Den andre forklaringa kan vere at bruk av dobbeltnamn gjev ein "friplass", særleg i andrenamnet, der foreldra kan la vere å kalle opp, ellerkalle opp "mot reglane" - til dømes på tvers av kjønna. Andrenamnet kan verte ein stad å følgje eigne ynskje nårpresset frå tradisjonen er blitt kanalisert ut i oppkalling iførstenamnet.

La oss derfor undersøke om og korleis oppkalling finn stad i andrenamnet, men la oss framleis halde oss til den sikre heilnamnsoppkallinga. Dersom heilnamnsoppkallingsprosenten for andrenamnet er nesten like høgeller høgare enn for førstenamnet, tyder det på at andrenamnet vert brukt til ei utviding av oppkallinga. Dersom prosenten er vesentleg lavare, tyder det derimot på at andrenamnet tener som einfristad.

Vi har tilsaman 1766 barn, 902 gutar og 864 jenter. Det er 485 gutar som har dobbeltnamn. Det utgjer 53 %, og dei 524 jentene som har to fornamn utgjer 60 %. Av dei 902 gutane er det 442, 49 %, som er oppkalla med heile namnet. Dettilsvarande talet for jenter er 261, altså 30 %. Av dei 442 gutane som har dobbeltnamn er det 99 som kallar opp med heilt namn i andrenamnet. Detutgjer 22 %. Den tilsvarende prosenten for jenter er 19, basert på at 524 av jentene har to fornamn, og 100 av dei kallar opp i andrenamnet.

Det ser altså ut til at bruk av dobbeltnamn vert rekna som ein friplass ihøve til reglane. Særleg er dette tydeleg for sønene, medantala for døtrene som alltid vert noko meir usikre fordi vi manglarkjennskap til formødre.

5.2: OPPKALLING I SØSKENLAGET

I 5.1 tok vi føre oss oppkalling i ei rett linje, mellom det aktuellebarnet og forforeldra. No vil vi dra inn søskena og, og undersøkekorleis kvart einskild foreldrepar vel å gje namn.

Slik eg ser det, er det tale om eit val, og dette valet trur eg vil vise kornært kvart einskild foreldrepar følgjer det settet med reglar somstår i byrjinga av dette kapittelet. Eg ventar at moderniseringa vil viseseg ved at reglane blir følgde i mindre grad sein i hundreåret enn tidleg.

Alt etter kor nært eit foreldrepar følgjer reglane gjev eg deiulike koder, som seier noko om korleis dei oppfører seg.

HT: Heilt tradisjonelle: Med besteforeldra i rett ekkefølge, eller med "godkjende" unntak (døde før levande, morfarførst viss familien har overteke hans gard, tidlegare menn eller konerogså representert), og så oldeforeldre.

TR: Tradisjonalistar: Besteforeldra først, men ikkje irekkefølge.

FL: Fuskar litt: Besteforeldra med, men andre innimellom

FM: Fuskar mykje: Ikkje alle besteforeldra, sjølv om det erplass til dei.

AN: Anarkistar: Ingen reglar er følgde.

MD: Manglar data, anten på grunn av få forfedre eller på grunn av få barn.

Namna bak desse kodene er meir eller mindre velvalde, men eg trur likevel deispeglar av det eg ser som hovudsaka her: At tradisjon og nedervde reglar i ulikgrad vil vere med på å bestemme einskilde val vi gjer. I denførste delen av dette kapittelet såg vi at berre halvparten av alle gutebarn og 30 % av alle jenter fekk det same namnet som ein forforeldervi kjenner.

Då kan vi gå eit steg vidare og undersøke korleissamanhengen er mellom oppkalling i eit søskenlag. Er det slik at det isøskenlaget til dei 65 % eldstesønene som er kalla opp etterfarfar også er ein nesteldsteson som er kalla opp etter morfar og eintredje, fjerde og femteson som er kalla opp etter ein oldefar, og døtresom er kalla opp etter bestemødrene og oldemødrene, medan det er andre familiarer der ingen av barna er oppkalla med heile namnet ?

Eller er det heller slik at sjølv om eldste son vert kalla opp etterfarfar kan nesteldste verte kalla opp etter oldefar eller like gjerne ikkjekalla opp i det heile?

Ligg altså forklaringa på at mange av dei 1766 barna ikkje eroppkalla etter reglane i at nokre familiarer er veldig tradisjonelle og andreikkje, eller ligg ho i at alle familiene berre følgjer tradisjonen litt?

Tidlegare i dette kapittelet såg vi at oppkallinga tidleg ihundreåret ikkje kunne vere rigid for alle, så eg ventar at eimodernisering på dette området vil vise seg i ein overgangfrå "nokre tradisjonelle og nokre anarkistar" til "alle fuskar".

Heile undersøkinga omfatter 333 familier, som gifta seg mellom 1799 og 1890. Desse familiene er familiene til dei 1766 barna vi undersøkte i 5.1.

Tabell 5.2.1 inneheld fordeling etter giftetidspunkt.

=====

TABELL 5.2.1: FAMILIAR FORDELTE PÅ GIFTETIÅR.

TIÅR ANTALL % AV ALLE

1800-1809	65	19.5
1810-1819	26	7.8
1820-1829	26	7.8
1830-1839	31	9.3
1840-1849	38	11.4
1850-1859	36	10.8
1860-1869	41	12.3
1870-1879	27	8.1
<u>1880-1890</u>	<u>43</u>	<u>12.9</u>

SUM= 333 100.0

=====

Det er flest familier i perioden som her er kalla 1800-1809, men det er også iden perioden vi har flest som manglar data. (Sjå tabell 5.2.2). Dettekuldest som før nemnt vanskane med å finne oldeforeldre i denneperioden. I denne perioden ligg det også inne eit par familiar som gifta seg før 1800, men som ikkje fekk barn før etterhundreårsskiftet.

I kapittelet om giftarmål såg vi at det var ulikt tal par som giftase i kvar tiårsperiode. Eg har ikkje prøvd å halde tilden same fordelinga, for meg har det vore viktigare å finne familiar medmange barn og mange kjende forfedre. Det har også spela inn at eg berre har hattførste bindet av Førde bygdebok i manus å halde meg til, slik at den geografiske fordelinga er blitt skeiv. Eg har leita i databasen (sjå kapittelet om datamaterialet) over dei fødde for dei gardanesom ikkje er med i Førde bygdebok bd. I, men der var det vanskeleg å finne familiar som eg kunne vere rimeleg sikker på. Derfor er detvel 270 familiar frå bygdeboka og vel 70 frå databasen.

=====

TABELL 5.2.2: FAMILIAR FORDELTE PÅ VURDERING ETTER TIÅRSGRUPPERFOR GIFTÅR.

1800 1810 1820 1830 1840 1850 1860 1870 1880 SUM

HT 3.1 11.5 3.8 6.5 5.3 13.9 7.3 22.2 18.6 9.6

TR	21.5	15.4	7.7	32.3	21.1	11.1	31.7	7.4	16.3	19.2
FL	16.9	19.2	15.4	9.7	18.4	16.7	22.0	29.6	9.3	17.1
FM	13.8	30.8	53.8	25.8	21.1	25.0	14.6	25.9	18.6	23.1
AN	10.8	11.5	19.2	22.6	34.2	27.8	22.0	11.1	23.0	20.1
MD	33.8	11.5	0.0	3.2	0.0	5.6	2.4	3.7	14.0	10.8

SUM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	65	26	26	31	38	36	41	27	43	333

=====

I tabell 5.2.2 som viser korleis vurderingane ser ut i heile hundreåret,delt i 10-årsbolkar, ser vi nærmare på endringane.

Vi ser her bølgerørsler for dei fleste vurderingane, ogaltså ikkje noko som tyder på den utviklinga vi ventar etterteorien om at tradisjonane si innflyting vert svekka etter som Førdevert meir moderne. Snarare enn ei utvikling i retning frå "nokretradisjonelle og nokre anarkistar" til "alle fuskar", fekk vi ei rørslemotsett veg.

Eit viktig moment er sjølvsagt at det ikkje var så rigid tidleg ihundreåret som vi gjekk ut frå. Det såg vi i 5.1, der detikkje var alle barna, ikkje eingong alle eldstesønene, som var oppkallamed heile namnet.

Vi finn ikkje overgangen frå mange på ytterkantane av tabellen tilalle i midten heller, som ville vere det vi venta etter at vi slo fast at oppkallinga tidleg i hundreåret ikkje kunne følgje eit rigidmønster for alle.

Likevel kan dette vere eit resultat av ein spuriøs samanheng, tildømes ved at HT er underregistrert til fordel for TR eller FL. Det kanvere at det er lettare å vurdere at ein familie til å vere HTnår vi har alle oldeforeldra, og at vi derfor vil gje ein familie somikkje har fullt tal oldeforeldre plass i ei lavare gruppe, for å veresikre.

Det er klart at vi kjenner fleire oldeforeldre i siste del av hundreåret, det syner tabellane 5.2.3 og 5.2.4 oss.

=====

TABELL 5.2.3:VURDERING FORDELT PÅ TAL KJENDE OLDEFEDRE. 1800-1819

Oldefedre: Alle Tre To Ein Ingen SUM

Heilt trad	5.7	0.0	0.0	0.0	9.5	4.6
Trad	20.0	16.7	29.2	100.0	9.5	20.7
Fuskar litt	31.4	0.0	16.7	0.0	0.0	17.2
Fuskar mykje	22.9	16.7	20.8	0.0	9.5	18.4
Anarkist	14.3	50.0	4.2	0.0	4.8	11.5
Manglar data	5.7	16.7	29.2	0.0	66.7	27.6

SUM:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
N=	35	6	24	1	21	87

=====

=====

TABELL 5.2.4: VURDERING FORDELT PÅ TAL KJENDE OLDEFEDRE.1870-1890

Oldefedre: Alle Tre To Ein IngenSUM

Heilt trad	22.4	33.3	7.1	100.0	0.0	20.3
Trad	10.2	0.0	28.6	0.0	0.0	13.0
Fuskar litt	20.4	0.0	14.3	0.0	0.0	17.4
Fuskar mykje	26.5	33.3	0.0	0.0	0.0	20.3
Anarkist	18.4	0.0	28.6	0.0	0.0	18.8
Manglar data	2.0	33.3	21.4	0.0	100.0	10.1

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0 N= 49 3 14 1 2 69

=====

Vi må nøye oss med å sjekke på tal oldefedre, fordi oldemødrene er kjende i mykje mindre grad.

Likevel er det trass alt besteforeldra vi i første rekke skal vurdere, oldeforeldra kjem inn i andre rekke. Derfor trur eg ikkje denne formen for underregistrering vil ha signifikant verknad. Det kan ikkje forklare korleisvi trass alt finn ein såpass stor del FM og AN tidleg i hundreåret. Begge desse vurderingane vert gjevne til familiar som let vere å kalleopp etter nokre eller alle besteforeldra.

Ein annan form for underregistrering som skuldast manglande kjennskap til oldeforeldre kan ha med tilhøvet mellom talet på søner og døtre å gjere. Teorien seier at barn skal oppkallast etter forforeldre av same kjønn. Det vil seie at vi ventar å finne oldefedrene igjen i sønene, og oldemødrene igjen idøttene. Derfor kan ein familie med mange søner, som vert kalla opp etter kjende oldefedre bli vurdert som meir tradisjonell enn ein familiemed mange døtre der vi ikkje kan seie kven dei er oppkalla etter.

=====

TABELL 5.2.5: VURDERING FORDELT PÅ TAL SØNER.1800-1819.

Søner: Ein til to Tre til fem MangeSUM

Heilt trad	7.7	2.8	0.0	4.9
Trad	12.8	27.8	16.7	19.8
Fuskar litt	2.6	27.8	50.0	17.3
Fuskar mykje	15.4	25.0	16.7	19.8
Anarkist	12.8	11.1	16.7	12.3
Manglar data	48.7	5.6	0.025.9	

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 N= 39 36 6 81

=====

=====

TABELL 5.2.6: VURDERING FORDELT PÅ TAL SØNER.1870-1890.

Søner: Ein til to Tre til fem MangeSUM

Heilt trad	17.4	29.4	0.0	21.9
Trad	8.7	14.7	14.3	12.5
Fuskar litt	21.7	17.6	14.3	18.8
Fuskar mykje	13.0	23.5	28.6	20.3
Anarkist	21.7	11.8	42.9	18.8
<u>Manglar data</u>	<u>17.4</u>	<u>2.9</u>	<u>0.07.8</u>	

SUM: 100.0 100.0 100.0100.0
N= 23 34 764

=====

Vi ser her at det er lettare å hamne i FM gruppa med 3-5 søner,medan det er lettare å havne i AN eller MD-gruppa med 1-2 søner.Dei familiene som har 1-2 søner vert og vurdert som meir TR-FL tidleg og HT seint. Dette skulle tyde på at vurderinga er lettare å fastsettenøyaktig seinare i hundreåret, og at eg har vore meir varsam medå bruke ytterpunktet når eg ikkje har hatt full kontroll over alle faktorane, i dette tilfellet oldefedrene. (Tabell 5.2.4 viste oss at vi fekkbetre kjennskap til oldefedrene seinare i hundreåret).

Mange søner-gruppa er for lita til å kunne seie noko.

=====

TABELL 4.2.7: VURDERING FORDELT PÅ TAL DØTRE.1800-1819.

=====

Døtre: Ei til to Tre til fem MangeSUM

Heilt trad	11.4	0.0	0.0	5.1
Trad	20.0	20.5	40.0	21.5
Fuskar litt	5.7	23.1	60.0	17.7
Fuskar mykje	11.4	30.8	0.0	20.3
Anarkist	11.4	12.8	0.0	11.4
<u>Manglar data</u>	<u>40.0</u>	<u>12.8</u>	<u>0.0</u>	<u>24.1</u>

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0
N= 35 39 5 79

=====

=====

TABELL 5.2.8: VURDERING FORDELT PÅ TAL DØTRE.1870-1890.

Døtre: Ei til to Tre til fem MangeSUM

Heilt trad 20.7 24.2 0.0 20.6
 Trad 17.2 9.1 16.7 13.2
 Fuskar litt 10.3 18.2 50.0 17.6
 Fuskar mykje 24.1 21.2 0.0 20.6
 Anarkist 17.2 21.2 16.7 19.1
Manglar data 10.3 6.1 16.78.8

SUM: 100.0 100.0 100.0100.0
N= 29 33 668

=====

For døtrene ser vi og at mange-gruppa er for lita. Ellers er tendensen at det er lettare å bli vurdert som mindre tradisjonell med 3-5døtre tidleg i hundreåret enn seinare.

Men for både søner og døtre følgjer "sum" den samekurva som for vurdering. Vi kan derfor truleg sjå vekk frå atkjønnet til barnet har noko særleg innverknad på vurderingatil familien.

Kva andre faktorar kan ha innverknad då ?

YRKE

Vi kan kanskje forklare skilnaden i tradisjonsbunden oppkalling med atbøndene var bundne til jorda, til ætta gjennom garden og dermedogså til tradisjonane. Derimot vil ein kunne vente at husmenn, som ermindre bundne til ein bestemt gard ville vere mindre tradisjonsbundne enngardbrukarar.

=====

TABELL 5.2.9: VURDERING FORDELT PÅ GARDBRUKARAR OG HUSMENN

Gardbrukarar Husmenn SUM

Heilt trad 11.1 4.1 9.9
 Trad 17.8 22.4 18.6
 Fuskar litt 19.6 18.4 19.3
 Fuskar mykje 25.8 20.4 24.8
 Anarkist 20.4 28.6 21.9
Manglar data 5.3 6.1 5.5

SUM: 100.0 100.0 100.0
N= 225 49 274

=====

Vi vil her konsentere oss om husmenn og bønder. I tillegg er det 10 medandre yrke, og 50 vi ikke kjenner yrka til.

Tabell 5.2.9 viser oss at ytterpunktene følgjer teorien, det er fleireheilt tradisjonelle blant bønder og fleire anarkister blant husmenn. Menellers fell vurderingane relativt likt ut, ja det er faktisk fleiretradisjonelle blant husmenn enn blant gardbrukarar.

Kan vi sjå endring over tid?

=====

TABELL 5.2.10: VURDERING FOR HUSMENN. 25-ÅRSGRUPPER

1800 1825 1850 1875 SUM

Heilt trad	22.2	0.0	0.0	0.0	4.1
Trad	33.3	14.3	25.0	20.0	22.4
Fuskar litt	11.1	14.3	25.0	20.0	18.4
Fuskar mykje	33.3	35.7	12.5	0.0	20.4
Anarkist	0.0	35.7	37.5	30.0	28.6
Manglar data	0.0	0.0	0.0	30.06.1	

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0N= 9 14 16 10 49

=====

TABELL 5.2.11: VURDERING FOR GARDBRUKARAR. 25-ÅRSGRUPPER.

1800 1825 1850 1875 SUM

Heilt trad	3.2	6.7	15.2	24.3	11.1
Trad	14.5	25.0	16.7	13.5	17.8
Fuskar litt	25.8	11.7	19.7	21.6	19.6
Fuskar mykje	30.6	28.3	22.7	18.9	25.8
Anarkist	16.1	26.7	21.2	16.2	20.4
Manglar data	9.7	1.7	4.5	5.45.3	

SUM: 100.0 100.0 100.0 100.0 100.0N= 62 60 66 37 225

=====

Det vert eit problem at husmannsgruppa er relativt lita, berre 49 for heile 100-året. Derfor må vi gå vekk frå 10-årsbolkane og over på 25-årsbolkar. Men det er likevel vanskeleg å finne ein eintydig tendens for husmenn. For gardbrukarar ser vi ei auke i dei heilttradisjonelle; dei tradisjonelle og lite fuskande held seg stort sett stabile; det minkar for dei som fuskar mykje og anarkistane svinger.

Kor korrekt er den yrkesmessige fordelinga i datamaterialet mitt?

Det er fleire omsyn som taler for at eg faktisk har ei skeiv yrkesmessigfordeling.

- Det er vanskelegare å finne alle forforeldra til husmenn enn forgardbrukskarar fordi husmenn oftare flytter, til andre bygder eller til andregardar og gifter seg med nokon frå andre gardar. Dermed vert dei haldneutanfor materialet mitt.

- Husmannsgruppa er mindre representert i bygdeboka, som trass alt erhovudkjelda for data i denne delen av oppgåva.

- Ei forklaring kan vere det som vert kalla mangesysler: far kan vereregistrert som "t" ved bryllupet, som "in" når dei to-tre første barna vert fødde, som "hm" etter ti år, med fem-seks barn, som "gb" når dei tre-fire siste barna vert fødde. Denne "karrierevegen" ser ut til å vere relativt vanleg i Førde, i allefall for yngre gardbrukskararar. I bygdeboka er dei ofta oppført som brukskarar på den staden dei sat lengst, sjølv om de kom ditetter at alle barna var fødde.

I folketeljinga for 1801 fann vi at det var 20 % husmenn og 60 % gardbrukskarar i Førde. Dei tilsvarende tala for folketeljinga 1900 var 13 % husmenn og 41 % gardbrukskararar. I dette materialet har eg 14 % husmenn og 67 % gardbrukskararar. Så fordelinga i materialet mitt er ikkje heilt representativ.

Vi burde kanskje heller ha registrert det aktuelle yrket på fødselstidspunktet. Det er praktisk vanskeleg, i.o.m. at det er fleirebarn. Men vi går også ut frå at dette er eitmentalitetsspørsmål, at eit ektepar har ein ide om korleis deistiller seg i høve til tradisjonane og at denne mentaliteten er den same gjennom heile livet, i alle fall gjennom heile foreldrelivet. Attradisjonskjensla ligg i sjela. Men gjer ho det? Eller vert folk meirkonservative og tradisjonsbundne etter som dei vert eldre?

Eg prøvde å teste på dei para som er gardbrukskarar eller husmenn av fødsel - altså der både farfar og morfar har same yrke. Det viste seg at det vart svært få familiær der både farfar og morfar var husmenn, så den undersøkinga sa lite.

5.4: DØDE/LEVANDE.

Nokre bygdebokskrivarar nemner at døde går før levande i oppkallingsrekka. For å teste dette la eg inn ein variabel som skullevise kven som var i live dersom morfar vart oppkalla før farfar, og detsame for bestemødrene. Det viste seg der at dei fleste fekk koden ia -ikkje aktuelt, som anten tyder at morfar ikkje vert oppkalla før farfareller at berre ein av dei er oppkalla. Det same for bestemødrene, sjølv sagt. Så her kan vi ikkje finne noko som tyder på noko.

Vi hadde og ein variabel som skulle vise om den som vart oppkalla var død eller levande på oppkallingstidspunktet, og her er det heller ikkje noko eintydig.

5.4: SAME KJØNN.

Ein variabel skulle vise om den oppkalla var av same kjønn som barnet. Det viste seg for dei fire eldste barna av kvart kjønn - det var dei som var undersøkt i denne samanhengen - at der vi veit kva kjønn den oppkalla har vert han/ho stort sett oppkalla i eit barn av same kjønn.

Det ser altså likevel ut til at variasjonen når det gjeld å følgje oppkallingsreglar har vore større enn nokon har vore klar over, utover heile hundreåret.

Ein indikasjon om dette fekk vi då vi såg kor relativt få detvar som kalla opp med heile namnet, berre vel halvparten av sónene ogein tredel av døtrene.

Når det gjeld oppkalling med heile namnet etter reglane for plassering isøskenflokkene, fann vi at eldste sónene vart oppkalla i farfarfor 65 %, nesteldste sóner i ein av bestefedrene, tredje sóner imorfar eller oldefar. Dei fire eldste døtrene vart oftast kalla opp med heile namnet i ein av bestemødrane, men her mangla vi 1/3 av bestemødrane og 2/3 av oldemødrane, så tala her erusikre.

Bruk av dobbeltnamn såg ut til å vere ein måte å skaffeseg ein friplass frå oppkalling heller enn ein måte å utvideoppkallinga på.

Det vart vanskeleg å finne forklaringar på dette, korkje talet på barn eller fars yrke ser ut til å vere avgjerande i såmåte.

KAPITTEL 6 - NÆRGRANSKING AV OPPKALLING I SØSKENBARNLAGET.

Når vi ikkje kan finne nokon ytre faktorar som kan gje meir enn ein del av forklaringa på kvifor den einskilde familien vel å kalle opp som han gjer, må vi sjå på andre faktorar som kan spele inn. Er det slik at oppkalling vart sett på som ei slektssak heller enn eit val for kvart einskild foreldrepar ? Eller kanskje vi kan moderere det til å seie at korleis oppkalling skjer ellers i slekta verka inn på kva foreldreparet vel - som press, men og som ei frigjering.

For å granske dette vil eg gå heilt nært inn på nokre slekter. Eg vil finne så mange forforeldre som råd, alle barna og sjå korleis oppkallinga skjer, og prøve å forstå kva som låg bak dei einskilde namnevala i kvar familie.

Utvalet er selektivt. Her er vald ut slekter der vi finn flest mogeleg forfedre, og flest mogeleg barn som har gifta seg i bygda. På den måten får vi med oss gardbrukarane. Det var dei som var bufaste på same garden i fleire generasjonar og kanskje mest tradisjonelle. Det kan og hende at dei var meir velståande og opplyste, slik at dei kan vere opnare for nye impulsar.

Det er ikkje lett å seie kven av desse to draga som vil verke sterkest, det tradisjonelle som heng saman med garden eller det "moderne" som heng saman med impulsar utanfrå. Dersom det er det tradisjonelle vil vi vente å finne skilnader i søskenflokken til gardbrukarbarna slik at dei yngre, som ikkje skulle ta over jorda er mindre tradisjonelle enn dei eldre. Dersom det er impulsane utanfrå, vil vi vente å finne at det vert færre familiar som held seg til tradisjonane når dei skal kalle opp barna sine utover mot slutten på hundreåret.

Ei årsak til at vi finn noko mindre oppkalling etter besteforeldre enn vi kanskje skulle vente, kan vere at det vert rekna som nok når den einskilde besteforelder hadde vore oppkalla ein gong blant barna dei ulike syskena hadde fått. Altså at dersom eldste bror hadde kalla opp mora, kunne dei andre velge andre namn, og dermed la vere å kalle opp.

Kan foreldra, særleg faren, si plassering i søskenflokken ha noko å seie her? I og med at dei eldste søskena vanlegvis gifter seg før dei yngre, vil vi kunne sjå at yngre søskener er mindre tradisjonelle enn dei eldre. Det kan då vere forklaringa på vi finn anarkistar og heilt tradisjonelle om ein annan frå tidleg i hundreåret.

Det kan og tenkast at tradisjonskjensle er nedervd, at barn av heilt tradisjonelle familiar vert meir tradisjonelle når det gjeld oppkalling enn barn av foreldre som fuskar. Dette kan vi og ta ein stikkprøve på her i dette materialet, fordi vi granskar oppkalling hos både foreldregenerasjonen og neste generasjon.

Dersom foreldreparet ikkje kjende seg bundne av nedervde reglar og tradisjonar opna det for at andre faktorar spelar inn ved namneval. Vi kan t.d. finne at barn får eit bestemt namn fordi foreldra likar dette namnet, fordi dei vil gjere ære på ein annan slekting enn den som etter reglane står for tur, at eit namn er "moderne", at skikkar frå andre bygder spelar inn. Eller vi kan finne at dåpsnamnet er eitt og daglegnamnet eit anna - at ein t.d. brukar andrenamnet til dagleg - at ei bestemor vert "forbigått" med vilje fordi ho ikkje vert likt, eller at den som vert rekna av gjevaste ætt får sine foreldre kalla opp først. Det er berre fantasien som set grenser for kva årsaker eit foreldrepar har til å velge namn, dersom dei ikkje kjenner seg pressa av tradisjonelle reglar.

I den første delen av denne granskinga går eg inn i familiotre til fire ulike slekter der stamforeldra gifter seg tidleg i hundreåret og ser korleis dei og etterkommarane deira kallar opp barna sine.

Eg vil og undersøke det vi kan kalle "overklasse" - embetsmenn og deira familiar, presten og sorenskrivaren i Førde. Desse vart ikkje fanga opp i kapittel 5 fordi dei manglar besteforeldre som vi kan finne att i kyrkjebøkene eller bygdeboka for Førde. Vi ventar at dei, som dei med flest kontaktar utover bygdegrensene og amtsgrensene og til byane vil få impulsar til modernisering først.

Her er og eit problem med representativitet, ikkje berre er talet familiar lite, men talet på dei vi kan finne igjen i trykte kjelder er endå mindre. Eg har valt å bruke to kjelder: Hjalmar Christensens "Ytre Skeid", som tek for seg ei sorenskrivarslekt, og der tek eg med så mange som råd og så mange generasjonar som råd, sjølv om dei færreste budde i Førde lenge. Den andre er Lampes "Bergen Stifts Biskoper og Præster", som ikkje gjev høve til å finne fleire generasjonar nedstigande, og berre i einskilde høve har med oldeforeldre.

Både gardbrukarslektene og embetsmannsslektene er vurderte til å vere "heilt tradisjonelle", "tradisjonelle", "fuskar litt", "fuskar mykje" eller "anarkistar". Sjå kapittel 5 for nærmere forklaring og inndeling av desse gruppene.

Eg prøvde og å undersøke kva namnegrupper som var i bruk, spesielt for dei namna eg ikkje kunne sjå oppkallinga til. Det viste seg at alle gardbrukarfamiliane hadde ei overvekt av kyrkjelege namn blant barna sine, anten eg kjende kven dei var oppkalla etter eller ikkje. Embetsmannsfamiliane brukte noko fleire utanlandske eller nordiske namn, men også der var dei kyrkjelege namna i fleirtal. Det var altså ingen signifikante avvik å finne. Nærare forklaringar om namnegrupsene fins i kapittel 4.

6.1: GARDBRUKARSLEKTER.

Vi tek for oss familietre til Gunnar Andersson og Helga Hansdotter Nydalens som gifta seg i 1807, Anders Rognaldson og Ingeborg Sørensdotter Holsen som gifta seg 1817, Tor Olsson og Anna Rakel Rasmusdotter Holsen som gifta seg i 1827 og Abraham Olsson og Lovisa Ellingsdotter Mo som gifta seg i 1820.

Desse fire utgangspara har tilsaman 12 barn, som er nummererte med eit tal og ein bokstav, t.d. 2a. 2 står for foreldreparet og a er det nummeret barnet har som barn, i sine foreldre sitt familietre. Eg har også med 3 barnebarn, som er nummererte med eit tal og to bokstavar, 2ca, der talet står for besteforeldra sitt nummer, den første bokstaven står for den forelderen som nedstammar frå desse besteforeldra og den andre bokstaven står for nummeret barnebarnet har i familietre til **sine** foreldre.

SLEKT 1

1: Gunnar Andersson - Helga Hansdotter (1807).

(1777 - 1855) (1783 - 1856)

Far sine foreldre: Anders Rasmussen d.1826 og Synnøve Rasmusdtr. d.1812

Mor sine foreldre: Hans Nilsson d.1834 og Kari Ivarsdr. d?.

a) Anders Nikolai f.1808.

b) Hans f.1811.

c) Søgnhilde f.1814

d) Kristian f.1816

e) Severine f.1818

f) Nils Andreas f.1819

g) Gjertrud f.1822

h) Lars Kristian f.1825

Denne famlien får vurderinga "fuskar mykje". Dei kallar eldste son opp etter farfar, som lever, og nesteldste etter morfar som også lever. Tredje barn er ei jente, som eg trur vert kalla opp etter farmor, som er død, med same forbokstav. Så langt stemmer alt med idealtypen. Men så kjem Kristian, som eg ikkje kan sjå er kalla opp etter nokon bestefar eller oldefar og Severine, som ser ut til å vere ei ny fornamsoppkalling oppkalling etter farmor, sjølv om Søgnhilde framleis lever (ho vart gift i 1843). Det kan kanskje vere ei ukjent oldemor, men uansett er det ikkje mormor. (Ho vert ikkje oppkalla i denne familien i det heile.) Nils Andreas, barn nr. 6, er oppkalla etter oldefar, med farfar i andrenamnet, det motsette av eldstesonen Anders Nikolai. (Vi veit ikkje om Anders Nikolai framleis lever.) Gjertrud ser ut til å vere kalla opp etter ei død moster, men det kan også vere ei oldemor. Den yngste, Lars Kristian, ser ikkje ut til å vere oppkalla.

Andre generasjon

1b: Hans Gunnarsson - Oline Johannesdotter (1834).

f.1811 f.1814

Holsen.

Far sine foreldre: Gunnar Andersson d.1855 og Helga Hansdtr.d.1856

Mor sine foreldre: Johannes Bernts. d.1858 og Orlaug Rognaldsdtr.d.1814

Oldemødre på farssida: Synnøve og Kari.

Oldemødre på morssida: Anna og Oline.

a) Anders f.1837

b) Nikoline f.1842 d.1846

c) Rasmus f.1845

d) Ole f.1848 d.1849

e) Nikoline f.1851

Denne familien får vurderinga anarkistar. Dei kallar korkje opp bestefedrene eller bestemødrene. Denne familien er litt uvanleg fordi dei overtek morfar sin gard. Likevel er eldsteson Anders oppkalla etter farfars far.

1d: Kristian Gunnarsson - Synnøve Helene Hansdtr (1850).

f.1816 f.1822

Nydalen.

Far sine foreldre: Gunnar Andersson d.1855 og Helga Hansdtr.d.1856

Mor sine foreldre: Hans Sørensson d.1858 og Anna Andersdtr. d.1862

Oldemødre på farssida: Synnøve og Kari.

Oldemødre på morssida: Anna og Pernille.

a) Anna f.1850

b) Gunnar f.1852

c) Helga f.1854

d) Andreas Henrik f.1855 d.1858

e) Andreas Henrik f.1860

f) Severine Randine f. 1861 d.1890

g) Oline Andrina f.1863

Denne familien fuskar mykje. Dei har ikkje med morfar, og mormor er kalla opp før farmor, sjølv om mormor er i live. Vi veit ikkje når farmor døydde. Vi ser og at dei kalla opp att med same namnet etter at det fjerde barnet døydde som tre-åring.

1f: Nils Andreas Gunnarsson - Synnøve Krispinusdotter (1846).

f.1819 f?

Nydalen.

Far sine foreldre: Gunnar Andersson d.1855 og Helga Hansdtr.d.1856

Mor sine foreldre: Krispinus Krispinusson d.1857, Mari Andersdtr.d.1875

Oldemødre på farssida: Synnøve og Kari.

Oldemødre på morssida: Synnøve og Helga.

a) Søren Andreas f.1846 d.1847

b) Anna Serine f.1848 d.1890

c) Oline f.1849

Denne familien er anarkistar.

1g: Lars Johannesen - Gjertrud Gunnarsdotter (1844).

f.1822 f.1822

Holsen.

Far sine foreldre: Johannes Larsson d.1841 og Siri Olsdotter d.1851

Mor sine foreldre: Gunnar Andersson d.1855 og Helga Hansdtr.d.1856

Oldemødre på farssida: Synnøve

Oldemødre på morssida: Synnøve og Kari

a) Johannes Søren f.1845

b) Anders f.1847

c) Hans f.1849

d) Severine Oline f.1851

e) Gunnar f.1853

f) Gjertrud Nicoline f.1856

g) Synnøve Anna f. 1858

h) Oline Lovisa f.1860

i) Andreas f.1864

j) Lars f.1864

k) Kristiane Marie f.1867

Denne familien må og seiast å fuske ein del. Dei kallar ikkje mormor opp. Derimot er alle oldefedrene oppkalla, sjølv om ein av dei er i ei dotter. Andreas og Lars (i og j) er tvillingar.

1h: Lars Kristian Gunnarsson - Marta Danielsdtr. (1853)

f. 1825 f.1827

Nydalens.

Far sine foreldre: Gunnar Andersson d.1855 og Helga Hansdtr. d.1856

Mor sine foreldre: Marta Danielsdtr er frå Jølster, og vi har derfor ikkje meir data om hennar familie.

- a) Helene Severine f.1854, d.1854.
- b) Gunnar Henrik f.1856, d.1859.
- c) Rakel Ingeborg f.1859, d.1864.
- d) Helene Severine f.1860
- e) Gunnar Olai f.1863

Denne familien er vanskeleg å vurdere, når vi manglar heile morfamilien. Vi ser at dei kallar opp farfar og farmor, men ikkje morfar. Det kan kanskje skuldast at den eldste sonen, han som var kalla opp etter farfar døydde, og dei kalla opp nesteldste etter farfar og, og så rekna med å få ein son til som skulle kallast opp etter morfar.

SLEKT 2

2: Anders Rognaldsen og Ingeborg Sørensdtr. (1817).

(f.1797, d.1887) (d.1879)

Far sine foreldre: Rognald Andersson d.1817 og Oline Olsdtr. d.1817

Mor sine foreldre: Søren Danielsson d. 1803 og Anna Olsdtr d. 1825

- a) Rognald f.1820
- b) Søren f.1824
- c) Anna Oline f.1832

Denne familien er helt tradisjonell, farfar først, så morfar og så bestemødrene med kvart sitt namn i dobbelnamnet til dottera. At dei vel å setje mormor sitt namn først, kan vere ein indikasjon på at dei har tenkt å bruke begge namna til dagleg, Anna Oline er lettare å seie enn Oline Anna.

Andre generasjon

2a) Rognald Andersson og Synnøve Antonsdotter. (1845).

(f.1820, d.1858) (f.1818, d.1882)

Holsen

Far sine foreldre: Anders Rognaldsson d.1887, Ingeborg Sørensdtr.d.1879

Mor sine foreldre: Anton Olsson d.1839 og Marta Andersdtr. d.1865

Oldemødre på farssida: Oline og Anna

Oldemødre på morssida: Johanne og Oline

a) Anna Mari f.1850, d.1861

b) Anders Nikolai f. 1853

Denne familien kan vi ikke vurdere sikkert, med berre to barn, men vi ser at farfar er kalla opp i sonen og mormor kanskje i andrenamnet til dottera. Det kan vere morforeldra ho er kalla opp etter, med morfar med forbokstav i førstenamnet. Uansett er det ikke farmor som vi etter reglane skulle vente.

2c: Lars Kristiansson - Anna Oline Andersdotter (1849).

Høgset

Far sine foreldre: Kristian Andersson, d.1861 og Brita Nilsdtr. d.1881

Mor sine foreldre: Anders Rognaldsson d.1887, Ingeborg Sørensdtr.d.1879

Oldemødre på farssida: Marta

Oldemødre på morssida: Oline og Anna

a) Kristian, f.1850

b) Anna Bergitte, f.1854

c) Ingeborg f.1857

d) Nikoline Randine f.1861

e) Andreas Olai f.1866

f) Lovisa Andrine f.1870

Denne familien må vi kalle tradisjonelle. Dei kallar alle besteforeldra opp, sjølv om farmor berre er kalla opp i dobbelnamnet med forbokstav. Det kan forresten godt hende at dei brukte Bergitte til vanleg. Eller det kunne hende at dei ikkje likte farmor.

Tredje generasjon

2ab: Anders Nikolai Rognaldsson - Oline Olsdotter (1871).

Holsen

Far sine foreldre: Rognald Andersson d.1858 og Synnøve Antonsdtr.d.1882

Mor sine foreldre: Ole Anders Knutsson d.? og Malene Andersdtr. d.1913

Oldemødre på farssida: Ingeborg og Marta

Oldemødre på morssida: Johanne og Oline

a) Rognald Olai f.1872

b) Anna Mari f.1874

c) Nikolai Andreas f.1879

d) Mikaline Severine f.1879

e) Olaf f.1881

f) Inga f.1883

g) Rognald Olai f.1886

h) Severine Andrea f.1889

i) Anna Oline f.1891

j) Albert f.1893

k) Anton f.1896

l) Kristina f.1896

Denne familien må vurderast å fuske litt. Dei har med alle besteforeldra, men dei kaller opp andre innimellan, som faster Anna Mari som døydde 11 år gammal (fars einaste søsken), og fars andrenamn. Dei tek det heller ikkje så nøyne om dei kallar opp med forbokstav i staden for heile namnet.

2ca: Kristian Larsson - Hanna Carolina Nilsdtr. (1875)

Far sine foreldre: Lars Kristiansson og Anna Oline Andersdtr.

Mor sine foreldre: Nils Andreas Olsson (d.1899) og Marta O. Tordtr.

Oldemødre på farssida: Brita og Ingeborg

Oldemødre på morssida: Kari og Anna Rakel

a) Lars Kristoffer f.1877 d.1878

b) Lars Kristoffer f.1881

c) Nils Matias f.1884

d) Andrina Bergitta f.1887

e) Nils Matias f.1889

f) Marta Karoline f.1891

g) Andreas f.1893

h) Olai f.1896

Denne familien er heilt tradisjonelle, dei har besteforeldra med i rette rekkefølge, og så kjem oldeforeldra. Rett nok vrir dei litt på namna, særleg på kvinnedørene, men i det store og hele kan vi kalle dei tradisjonelle.

2cb: Andreas Nilsson - Anna Bergitta Larsdtr. (1873).

Far sine foreldre: Nils Andreas Olsson (d.1899) og Marta O. Tordtr.

Mor sine foreldre: Lars Kristiansson og Anna Oline Andersdtr.

Oldemødre på farssida: Kari og Anna Rakel

Oldemødre på morssida: Brita og Ingeborg

a) Karoline f.1876

b) Nils Kristoffer f.1879

c) Lars Andreas f.1882

d) Matias Bendik f.1887 d.1889

e) Anna Matea f.1890

f) Marta Bergitte f.1894

g) Olai Albert f.1898

Denne familien fuskar litt, dei kallar opp att besteforeldra, men kaller opp oldemor før bestemødre og mormor før farmor. Dei har og ein son som ikkje er oppkalla.

SLEKT 3

3: Tor Olsson - Anna Rakel Rasmusdotter. 1827.

1802-1862 1801 - 1848

Holsen

Far sine foreldre: Ole Andersson d.1831 og Rakel Nilsdtr.

Mor sine foreldre: Rasmus Olsson d.1839 og Helga Andersdtr d.1849

Oldemødre på farssida: Helga

Oldemødre på morssida: Rakel og Synnøve

a) Marta Oline f.1829

b) Ole Rasmus f.1832

c) Nikolaia f.1834

d) Rasmus f.1837

e) Rognald f.1842

f) Helene f.1846

Denne familien fuskar mykje. Dei kallar opp att farfar si første kone i staden for farmor. Dei har to barn som ikkje er oppkalla, og dei bruker forbokstavsoppkalling på den yngste.

Andre generasjon

3a: Nils Andreas Olsson - Marta Oline Torsdtr. (1850)

1831 - 1899 f.1829

Flæten

Far sine foreldre: Ole Andersson d.1874 og Kari Nilsdtr. d.1857

Mor sine foreldre: Tor Olsson d.1862 og Anna Rakel Rasmusdtr.

Oldemødre på farssida: Rakel

Oldemødre på morssida: Rakel og Helga

- a) Andreas f.1852
- b) Hanna Caroline f.1857
- c) Ole Rasmus f.1859
- d) Tomas Andreas f.1861
- e) Kornelius Rasmus f.1865

Denne familien fuskar litt. Dei kaller ikkje bestemødrene opp med heilt namn, men det ser ut til at dei slår dei saman i dottera. Dei kallar oldefar opp først, men då var begge bestefedrene framleis i live. Etterpå kallar dei opp farfar og morfar.

3b: Ole Rasmus Torsson - Nille Caroline Olsdtr (1850)

Holsen

Far sine foreldre: Tor Olsson d.1862 og Anna Rakel Rasmusdtr.

Mor sine foreldre: Ole Anderson d.1875 - Kari Nilsdtr. d.1857

Oldemødre på farssida: Rakel og Helga

Oldemødre på morssida: Rakel

- a) Ole Andreas f.1855
- b) Anna Helene f.1858
- c) Taline Caroline f.1863
- d) Kornelius Andreas f.1867

Denne familien fuskar og litt. Dei kalla opp alle besteforeldra, men nokre med forbokstav og nokre i andrenamnet.

SLEKT 4

4: Abraham Olsson - Lovisa Ellingsdtr. 1820.

Mo

Far sine foreldre: Ole Abrahamsson d.1838 og Helga Larsdtr. d.1834.

Mor sine foreldre: Elling Henrikson d.1803 og Johanne Larsdtr. d.1835

- a) Inger f.1821
- b) Berta f.1823

c) Ole f.1825

Denne familien fuskar mykje. Dei kallar ikkje opp bestemødrene. Vi kjenner ikkje oldemødrene, så vi veit ikkje om det er dei dei kallar opp. Dersom det er oldemødrene som er oppkalla, kan det vere at foreldra valde å kalle opp dei som er døde før dei kalla opp bestemødrene, som faktisk var i live då dei to jentene vart fødde. Men dersom dei fulgte "regelen" om det dei døde skal kallast opp før dei levande var dei ikkje heilt konsekvente, for dei kalla opp ein levande farfar før ein død morfar.

Andre generasjon

4a: Ole Jeremiasson (g.1 med Nille) - Inger Abrahamsdtr. 1840.

1804 - etter 1900 1821 - 1892

Kinna.

Far sine foreldre: Ukjende, frå Jølster.

Mor sine foreldre: Abraham Olsson d.1842 og Lovisa Ellingdtr. d.1883.

Oldemødre på morssida: Helga og Johanne

a) Nils Johannes f.1841, d.1846

b) Anna Olianna f.1843

c) Johannes Kristian f. 1845 d.1848

d) Nikoline Andrina f.1848

e) Lovisa Johanne f.1851

f) Johanne Caroline f.1854

g) Olianna f.1857

h) Ole Ludvik f.1861

Denne familien er anarkistar. Dei kallar korkje opp farfar eller morfar, trass i at dei har tre søner. To av sønene dør unge, men etter at dei er døypte. Vi ser at dei kaller opp mormor og eit par oldemødre, og den tidlegare kona, men for det meste med forbokstav.

4b: Elias Madsson - Berta Abrahamsdtr. 1843.

Erdalsdalen

Far sine foreldre: Mads Eriksson og Mari Oddjersdtr.

Mor sine foreldre: Abraham Olsson d.1842 og Lovisa Ellingsdtr. d.1883.

Oldemødre på morsida: Helga og Johanne

- a) Anne Marie f.1845
- b) Nicoline f.1847
- c) Anne Marie f.1849
- d) Marta Andrea f.1852
- e) Martinus f.1854
- f) Oline f.1858

Denne familien kallar sin einaste son opp etter farfar. Dei kallar farmor opp med heile namnet som andrenamn, men dei kallar ikkje mormor opp.

To ting talar imot at det skuldast at namnet er "brukt opp". For det første har Elias og Berta fått tre døtre før Ole og Inger (4a) kallar den felles mormora opp. For det andre vert namnet Nikoline brukt i begge familiene utan at eg har greidd å finne ut kvifor - det er ikkje nokon av dei felles oldemødrene eller bestemora, i alle fall. Rett nok er det Elias og Berta som bruker Nikoline først, slik at dei to kan ha hatt ei kjensle av at mormor sitt namn var "brukt opp", når Ole og Inger kallar mormor opp i Lovise i 1851, og dermed valde å unnlate å kalle mormor opp av den grunn. Dette forklarer likevel ikkje kvifor ho ikkje vart kalla opp i staden for Nikoline.

Ellers er det vanskeleg å vurdere ein familie med såpass mange døtre når vi berre kjenner helvta av oldemødrene.

4c: Ole Andreas Abrahamson - Rakel Andersdotter. 1845.

Mo.

Far sine foreldre: Abraham Olsson d.1842 og Lovisa Ellingsdtr. d.1883.

Mor sine foreldre: Ukjende, frå Østenstad.

Oldemødre på farsida: Helga og Johanne.

- a) Anna Marta f.1846
- b) Anna Mari f.1848
- c) Trone f.1851
- d) Abraham f.1854
- e) Ole Andreas f.1858

Denne familien manglar og helvta av formødrrene. Men vi ser at dei heller ikkje kaller opp mormor, og at dei nytter eit namn som er likt med 4b, Elias og Berta - Anna Mari. Dei kallar farfar opp i den eldste sonen og morfar i andrenamnet til den nesteldste.

6.2 EMBETSMANNSLEKTER

Denne delen av granskinga inneheld ein sorenskrivarfamilie med tre barn, fem barnebarn og tre barnebarnsbarn, til saman 12 familiar. Så er her tre prestefamiliar, og ein familie til ein prest som er son av ein prest, tilsaman fire. Det gjev 16 embetsmannsfamiliar totalt.

Eg har brukt dei same nummereringa som for gardbrukarslektene.

SLEKT 1

1: Thomas Fasting - Karen Tuchsen.

Farforeldre: Johan Jacob Fasting - Christiane Sophie.

Morforeldre: Christian Fredrik Tuchsen - Margrethe Marie Rye.

- a) Marie Daae Fasting f.1794
- b) Christiane Sophie Fasting f.1795
- c) Johan Jacob Fasting f. 1798
- d) Christian Fredrik Fasting f.1799
- e) Michael Sundt Tuchsen Fasting f.1801
- f) Anna Harboe Frimann Fasting f. 1804
- g) Anna Cathrine Fasting f.1807

Denne familien er vanskeleg å vurdere, fordi vi manglar alle oldeforeldra. Det skuldast mellom anna at det her ikkje er patronymikon. Men vi legg likevel merke til at alle besteforeldra er oppkalla, og at oppkallinga av besteforeldra stort sett innehold begge namna deira. I nokre tilfelle, som eg ikkje kan forklare, er etternamn inne i bildet.

Andre generasjon

1a) Mads Christensen - Marie Daae Fasting.

Skeid

Farforeldre: Christian Larsson - Johanne Christine Jonasdtr.

Morforeldre: Thomas Fasting - Karen Tuchsen.

Oldefedre på morssida: Johan Jacob - Christian Fredrik

Oldemødre på morsida: Christiane Sophie - Margrethe Marie.

- a) Karen Daae Fasting Christensen f.1819
- b) Thomas Fasting Christensen f.1822
- c) Birgitte Cathinka Christensen f.1824
- d) Christen Christensen f.1826
- e) Michael Sundt Tuchsen Christensen f.1827
- f) Johanne Christine f.1831
- g) Christiane Sophie f.1834

Denne familien er tradisjonell. Det at den tredje sonen, og det femte barnet, i både familie 1 og 1a er kalla Michael Sundt Tuchsen før etternamnet, er interessant. Mads Christensen er av småkårsfolk, og vi ser at morforeldra vart oppkalla først.

1e: Michael Sundt Tuchsen Fasting - Anne Christine Krohn

1801 - 1873 1809 - 1876

Farforeldre: Thomas Fasting - Karen Tuchsen

Morforeldre: Dankert Dankertsen Krohn og Synve Christine

Oldeforeldre på farssida: Johan Jacob - Christiane Sophie og Christian Fredrik - Margrethe Marie.

- a) Birgitte Sophie Amalie f.1839
- b) Thomas Fasting f.1852

Her er ingen av bestemødrane oppkalla. Farmor var allereide oppkalla i Marie Daae Fasting og Mads Christensen si eldste dotter. Farfar var og oppkalla i 1852, men det var 30 år tidlegare i ein dotterson. Den etterlengta sonesonen vart den einaste Thomas Fasting fekk, og det var han vel klar over, viss han framleis levde. Dette viser det at det her kan vere snakk om val - ein vel å la vere å kalle opp farmor når ho allereide er kalla opp. Men ein skulle likevel tru at mormor då skulle kallast opp, viss ho ikkje allereide var oppkalla av nokon av syskena til Anne Christine. Det veit vi ikkje.

1f: Anna Harboe Frimann Fasting - Christopher Parelius Aarestrup

1804 - 1890

Morforeldre: Thomas Fasting - Karen Tuchsen

Oldeforeldre på morssida: Johan Jacob - Christiane Sophie og Christian Fredrik - Margrethe Marie.

a) Thomas Aarestrup f.1846

b) Christian Aarestrup f.1847

Her er det heller ikkje lett å seie noko, vi manglar både forfedre og formødre. Men i og med at farforeldra ikkje er oppført hos Hjalmar Christensen, tyder det på at Christopher Parelius Aarestrup vart rekna for å stå litt under Anna Harboe osb. i rang, men ikkje langt nok til å vere eksotisk, som Mads Christensen.

Tredje generasjon

1aa: Jørgen Wright Aall og Karen Daae Fasting Christensen. 1841

1810 - 1852 1819 - 1890

Farforeldre: Nicolai Benjamin Aall - Anna Cathrine Iversen

Morforeldre: Mads Christensen og Marie Daae Fasting

Oldeforeldre på morssida: Christian og Johanne - Thomas Fasting og Karen Tuchsen.

a) Nicolai Benjamin Aall f.1842

b) Marie Aall f.1844

c) Anna Cathinka Aall f.1845

d) Mads Christensen Aall f.1846

e) Birgitte Christine Sophie Rosamunde Aall f.1848

f) Christian Fredrik Fasting Aall f.1851

g) Jørgen Wright Aall f.1852

Denne familien er tradisjonell. Dei kallar opp alle fire besteforeldra først, sjølv om dei vert litt "omstokka". Så kallar dei kanskje opp ei oldemor, og så ein oldefar, og til slutt faren som døydde mens mora var gravid.

1ac: Oscar Christian Julius Lyche - Birgitte Cathinka Christensen

1819 - 1898 1824 - 1857

Morforeldre: Mads Christensen og Marie Daae Fasting

Oldeforeldre på morssida: Christian og Johanne - Thomas Fasting og Karen Tuchsen.

a) Christian f.1855

b) Birger f.1857

Birgitte Cathinka døydde truleg i barsel i 1857, same året Birger vart fødd. Det er nok forklaringa på at yngste sonen fekk eit såpass nytt namn som Birger, fordi det er det mannsnamnet som liknar mest på Birgitta. Den eldste sonen heiter Christian, og det kan vere etter ein oldefar på morssida, men det kan og vere eit namn i farslekta, sidan det er eit av dei tre fornamna til faren.

1ae: Michael Sundt Tuchsen Christensen - Fredrikke Sophie Elster

1827 - 1895 f.1838

Farforeldre: Mads Christensen og Marie Daae Fasting

Morforeldre: Christen Christensen Elster - Elen Sophie Alstrup

Oldeforeldre på farssida: Christian og Johanne - Tomas Fasting og Karen Tuchsen.

a) Hjalmar Christensen f.1869

b) Erny Elster Christensen f.1870

c) Ingolf Elster Christensen f.1872

Det ser ut til at denne familien ikkje tek omsyn til oppkallingsreglar, og at dei nyttar "moderne" namn i større grad enn dei eldre søskena til faren. Dei har i alle fall ikkje kalla opp nokon av bestefedrene, trass i at dei har to søner, og dersom dei har kalla opp ei bestemor i den eine dottera dei fekk, er det mormor som er kalla opp med forbokstav. Dei er dei einaste blant embetsmannsfamiliane så langt, som kan kallast "anarkistar", og det kan skuldast at Michael er 5. barn og derfor ikkje følte presset på seg for å kalle opp for å føre slektsnamna vidare. Og kanskje det spela inn at besteforeldra, på hans side, allereide var kalla opp.

1fa: Thomas Aarestrup og Oline Hansen

Farforeldre: Christopher og Anna Aarestrup (d.1890)

Oldeforeldre på farssida: Tomas og Karen

a: Anna f.1894

b) Christopher f.1896

c) Henrik f.1898

d) Dagny f.1900

Denne familien er tradisjonell, så langt vi kan sjå. Men dei tek i bruk to "moderne" namn på dei to yngste. Det kan vere at dei kallar opp med forbokstav, eller kanskje dei vel å ikkje kalle

opp. Det at Oline Hansen heiter Hansen til etternamn kan tyde på at ho kjem frå eit lavare sosialt lag enn Aarestrup.

1fb: Christian Aarestrup og Brita Lefdal

Farforeldre: Christopher og Anna Aarestrup (d.1890)

Oldeforeldre på farssida: Tomas og Karen

a) Christopher f.1892

Anne f.1892

c) Knut Sigurd f.1894

d) Fredrik f.1896

e) Alvhild f.1907

Vi manglar heile morssida, og det gjer at vi ikkje kan seie noko om denne familien i seg sjølv, men samanlikna med 1fa, broren, ser vi at dei begge kaller opp dei to eldste etter farmor og farfar. Thomas og Oline gjev si dotter namnet Anna og sonen Christian sjølv om tvillingane til Christian og Brita heiter det same og er fødde berre eit par år før.

Fjerde generasjon

1aab: Georg Wiese og Marie Aall

Farforeldre: Johan Christopher Wiese og Dorothea f. Knagenhjelm

Morforeldre: Jørgen Wright Aall (d.1852) og Karen Daae Fasting Christensen (d.1890)

Oldeforeldre på morssida: Mads og Marie, Nicolai Benjamin og Anna Cathrine

a) Leif f.1866

b) Marie f.1868

Det er vanskeleg å seie noko når dei berre har to barn. Men ingen av bestefedrene vert kalla opp i sonen.

1aac: Andreas Lind - Anna Cathinka Aall

Farforeldre: Andreas G. Lind og Marie Caspara

Morforeldre: Jørgen Wright Aall (d.1852) og Karen Daae Fasting Christensen (d.1890)

Oldeforeldre på farssida: Mathias og Marie, Ole

Oldeforeldre på morssida: Mads og Marie, Nicolai B. og Anne C.

- a) Marie Caspara f.1878
- b) Jørgen Wright f.1880
- c) Nicolai Benjamin f.1882
- d) Gerda Christiane Sophie f.1884
- e) Olaug Dorothea f.1888

Vi ser her at ein besteforelder frå kvar side vert kalla opp, og ein oldefar. Dei vert kalla opp med alle namna. Deretter kjem to døtre som ikkje ser ut til å vere oppkalla, med relativt moderne namn.

1aaf: Christian Fredrik Fasting Aall - Anna Vaumund

Farforeldre: Jørgen Aall (d.1852) og Karen (d.1890)

Oldeforeldre på farssida: Mads og Marie, Nicolai B. og Anne C.

- a) Johanne Christine f.1881
- b) Nicolai Benjamin f.1883
- c) Wilhelm f.1889

Her manglar vi heile morfamilien, men vi ser at korkje farfar eller farmor er kalla opp. Dersom Johanne og Wilhelm er kalla opp etter morforeldra, så er det litt uvanleg, men forsåvidt berre "litt fusk". Men dersom dei er ikkje er kalla opp, eller er kalla opp etter oldeforeldre, så kvalifiserer det til vurderinga "fusker mykje" eller "anarkistar". Uansett er dei ikkje tradisjonelle.

Sjølv om vi her har 12 ulike familiar, så høyrer dei alle til ei slekt. La oss sjå om vi kan analysere ei anna gruppe embetsmannsfamiliar, nemleg prestane. Henta frå Lampe 1895.

SLEKT 2

2: Søren Hjelm Friis - Charlotte Louise Cammermeyer (1810)

1781 - 1856 d.1869

Farforeldre: Niels Friis (d.1814) - Birgitte Christine Hjelm (d.1820)

Morforeldre: Johan Sigfried Cammermeyer (d.1849) - Anna Jochumine Poppe (d.1801)

Oldeforeldre på farssida: Niels og Elisabeth, Søren og Gidsken

Oldeforeldre på morssida: Johan Sebastian, Godsche Ewald Poppe og Charlotte Louise Cammermeyer.

a) Johan Sebastian Cammermeyer Friis f.1811

b) Anna Cecilie Dorthea f.1813

c) Nikolai f.1815

d) Johan Sigfrid Cammermeyer Friis f.1817

e) Birgitte Christine f.1819

f) Jens Andreas f.1821

g) Marie Christine f.1822

h) Severine Charlotte f.1825

i) Jacob Pavels f.1827

j) Margrethe Bolette f.1828

k) Johanne Nikoline f.1833

Denne familien kaller opp besteforeldra, men berre ein oldefar (i den eldste sonen) av alle oldeforeldra, trass i at dei har 11 barn. (Den eldste sonen kan og vere oppkalla etter ein morbror som dør ung.) Besteforeldreoppkallinga er ikkje regelbunden, mormor før farmor, men det kan skuldast at mormor er død medan farmor framleis er i live. Farfar vert kalla opp med forbokstav. Når vi ser på fødselsåret, 1815, kan det vere nærliggande å tru at Nikolai Wergeland var inspirasjonen bak fornamnet. Han var jo og ein prest som stamma frå Sogn og Fjordane og hadde gjort namnet sitt svært kjend året før.

Vi kan finne ein generasjon vidare for eit av barna til Søren Hjelm Friis.

2c: Nikolai Friis - Bolly Elise Elstrand 1870

1815 - 1888 1856 - 1873

Farforeldre: Søren Hjelm Friis (d.1856) og Charlotte Louise Cammermeyer (d.1869).

Morforeldre: Henrik Elstrand (d.1888) og Johanne Laurentzia.

Oldeforeldre på farssida: Niels og Birgitte Christine, Johan Sigfried og Anna Jochumine.

a) Elias f.1873 d.1876

Mora dør i barselseng og Nikolai gifter seg med søstera Johanne i 1877.

b) Elise f.1878 d.1882

c) Niels Henrik Elstrand f.1880

d) Johan Sigfried Cammermeyer f.1883 d.1889

e) Nikolai f.1888

Det ser ut som at Bolly Elise brukte Elise til vanleg, både den sonen ho døydde under fødselen til og den eldste dottera i Nikolai sitt neste ekteskap vart kalla opp etter Elise. Men det kan sjølvsagt vere at Elise var lettare å finne mannsnamn til, og at den eldste dottera til Nikolai og Johanne er kalla opp etter stebroren som døydde i 1876. Det er også interessant å sjå at farfar ikkje vert kalla opp att, men derimot den oldefaren vi trur Nikolai sjølv vart kalla opp etter. Morfaren vart kalla opp i andrenamnet til same barn. Og så ser vi at faren Nikolai sjølv dør før siste sonen vert fødd, slik at han og skal kallast opp.

SLEKT 3

3: Michael Sundt Tuchsen Fasting - Christiane Torbjørg Bøgh

1806 - 1885 1811 - 1862

Farforeldre: Georg Fredrik Christopher Fasting - Anne Catherine

Morforeldre: Christopher Benedikt Bøgh og Andrea Fredrikke

a) Georg Fredrik Christopher f.1838

b) Andrea Frederikke Elonora Dorthea f.1839

c) Anne Cathrine f.1841

e) Christopher Benedikt f.1843

f) Sanna f.1845

g) Johan Jacob f.1848

h) Margrethe Dorothea f.1849

i) Ole Wilhelm f.1852

I denne familien, der ingen er av prestestav, finn vi ikkje oldeforeldra att i Lampe. Familien ser ut til å vere like tradisjonell som 2. Besteforeldra er kalla opp først.

SLEKT 4

4: Andreas Jespersen - Louise Augusta Lund (1868)

1839 - 1892

Farforeldre: Tjøl Jespersen (d.1872) - Sara Pedersdtr (d.1888)

Morforeldre: Jonas Lund og Inger Marie

a) Inger Marie f.1869, d.1869

b) Tjodolv f.1870, d.1871

c) Sara f.1872, d.1872

d) Tjodolv f.1875

e) Inga Marie f.1877

f) Louise Augusta f.1880, d.1880

Denne familien er tradisjonell på nokre punkt. Dei kallar opp att besteforeldra, så langt dei rekk, men dei kallar farmor opp før dei kallar mormor opp på nytt etter at den eldste dottera døydde. Og dei tek eit heilt nytt namn, som kan vere frå ei oldemor (mor lever enno nokre år) på Louise Augusta, i staden for å kalle farmor opp på nytt, etter at Sara, som ho var kalla opp i, døydde i 1872.

6.3: SAMANLIKNING

Vi kan samanfatte oppkalling i gardbrukslektene og sorenskrivarslektene i skjematiske form. Presteslektene er berre einskilde familiær, og vi kan ikkje granske oppkalling nedover i generasjonane på same måte. Men det er likevel interessant å undersøke dei, fordi vi reknar dei som impulsbærarar i høve til bygda.

La oss først sjå på gardbrukslektene.

PLASS TIL SKJEMA SIDELENGS

Vi ser i dette skjemaet at barneflokken til Gunnar og Helga i familie 1, 1b - 1g, syner seg å vere lite tradisjonelle i oppkallinga av sine barn, Gunnar og Helga sine barnebarn. Det er kanskje heller ikkje å vente når Gunnar og Helga sjølv fuksa mykje med oppkallinga. 2 av barna er anarkistiske, dei andre fuskar ein del.

Gunnar er oppkalla i 3 familiær, 2 mens han er i live. Han er farfar i den eine og morfar i den andre familién. Helga er oppkalla i 2 familiær, ein med forbokstav. Ellers vert ein felles oldefar Anders oppkalla fleire gonger.

Vi finn ikkje spor av at dei eldre søskena er meir tradisjonelle enn dei yngre, eller at det ikkje er naudsynt å kalle opp att same besteforelderens fleire gonger.

PLASS TIL SKJEMA SLEKT 2

Det er vanskeleg å samanlikne oppkalling i andre generasjon i slekt 2 sidan 2a berre har to barn. Men vi ser at foreldra er heilt tradisjonelle i oppkallinga, medan det eine barnet vi kan seie noko sikkert om er mindre tradisjonell enn foreldra. Altså spor av at foreldregenerasjonen er meir tradisjonell i oppkallinga enn neste generasjon, som i slekt 1, sjølv om utgangspunktet er ulikt. Vi ser og at Anders er oppkalla i begge familiene, og Ingeborg i den eine. Og så kjem det inn ein Nikolai og ei Nikoline i kvar sin familie, som vi ikkje finn att blant forfedrene.

I tredje generasjon i slekt 2 ser vi at dei to eldste barna til Lars Kristiansson og Anna Oline Andersdotter - Kristian og Anna Bergitte - gifter seg med kvart sitt søsken, nemnleg Hanna Carolina og Andreas, som er barna til Nils Andreas Olsson og Marta Oline Torsdotter.

Begge sønene er odelssøner som tek over kvar sin farsgard.

Kristian og Hanna Caroline tek over bruk 3 på Høgset i 1883, 8 år etter at dei var gifte og etter den andre sonen var fødd.

Andreas tek over bruk. nr. 1 Ytre Flæten i 1883, der han og Anna Bergitte hadde budd i som innerstar i ti år etter at dei var gifte, altså fram til Lars Andreas var fødd.

Begge desse familiane tek over garden, og dei ventar nesten like lenge på han. Dei bur på nabogardar, har same forfedre og har nesten like mange barn.

Trass i at den eigedomsmessige og sosiale bakgrunnen for kvar av desse to familiane er nokså lik, ser vi at Kristian og Hanna Caroline er heilt tradisjonelle, medan Andreas og Anna Bergitte fuskar litt. Derfor må det vere andre ting som spelar inn, personlege faktorar. Det viser at det på denne tida ikkje var eit heilt rigid mønster, for då skulle oppkallinga ha skjedd etter reglar og desse familiane som er så like skulle ha kalla opp på same måte.

Vi ser og at begge familiane har søner som heiter Lars og Nils etter bestefedrene. Men sidan den som er farfar for den eine familien er morfar for den andre og omvendt er dei ikkje kalla opp på same son eller i same år. Bestemødrene er ikkje heilt eins, Marta fins i begge familiane, men Anna vert også kalla opp i Andrina. Dei kallar og opp dei same tre oldefedrene - Kristian (som begge kallar opp i ein Kristoffer som andrenamn på farfar), Andreas, som også er andrenamn for Kristian og Hanna Caroline, og Ole/Olai. To av oldemødrene vert og kalla opp med forbokstav: Kari i Karoline og Brita i Bergitta (andrenamn).

Det ser altså ikkje ut til å spele noko rolle for desse familiane at nokon andre allereide har "brukt opp" det namnet dei ifl. reglane skal bruke. (Oppkallingsreglar: sjå innleiinga til kapittel 5)

Av dei andre søskena til Kristian og Anna Bergitte er det to som ikkje gifter seg, og ein som gifter seg i 1896, og dermed fell utanfor denne granskninga. Den siste seier bygdeboka ikkje noko om.

Det vert vanskeleg å sjå om yngre søsken er mindre tradisjonelle her, sidan Kristian og Anna Bergitte er eldstesøsken,

PLASS TIL SKJEMA

I andre generasjon i slekt 3 har vi og to par søsken som gifter seg med kvarandre, og dei er blant dei to-tre eldste søskena i kvar familie. Slike familiar er ekstra interessante, fordi dei har så mange av dei ytre faktorane sams.

Vi ser at Ole er kalla opp med heile namnet i begge familiane, sjølv om han er i live, hos Ole og Nille er han morfar, men vert kalla opp før farfar. Tor er kalla opp med Tomas og kanskje med Taline.

Anna vert kalla opp i begge familiane, Kari er blitt erstatta av Caroline i begge familiane.

Kornelius er eit namn som den yngste sonen i begge familiane får, med to års mellomrom. Eg veit ikkje kvar det namnet kjem frå.

Vi ser at desse søskenspara, som 2c-søskenspara i forrige slekt, brukar namna om ein annan, og at dei er mindre tradisjonelle enn foreldra sine.

SKJEMA SLEKT 4

Det er vanskeleg å samanlikne familiane i andregenerasjonen i slekt 4, fordi dei har mange døtre og vi manglar mange formødre. Men vi ser likevel at dei ikkje ser ut til å ta det så nøye med å kalle opp begge bestemødrene, at to av dei kaller farfar opp i den eldste sonen, at dei nyttar dei same namna om ein annan, utan at eg alltid veit om dei er oppkalla eller ikkje. Og to av desse familiane (4a og c) er definitivt gardbrukarar, 4c tek over farsgarden, mens Ole, 4a vart gift til garden ti den første kona si som døydde før dei fekk barn.

Etter å ha granska denne stikkprøven av gardbrukarfamiliar sit eg att med ei styrkt kjensle av at vi må sjå etter andre forklaringsmodellar for namneval og oppkalling enn berre tradisjonar og "reglar" frå gammalt. Men det fell utanom denne granskinga.

Granskinga syner likevel desse tendensane:

- Barna blir jamnt over mindre tradisjonelle enn foreldra sine, anten foreldra fuskar litt eller er heilt tradisjonelle.
- Plasseringa i søskensflokken ser ikkje ut til å vere viktig for om oppkallinga er meir eller mindre tradisjonell.
- Besteforeldra blir kalla opp i fleire barnebarn, slik at det ikkje er snakk om at namn blir "brukte opp".

SKJEMA SLEKT 1 COND

Tredje generasjon: Dei eldste barna føl oppkallingsreglane meir enn dei yngre. Dei yngre barna kjem først inn med "moderne" namn. Men dette kan jo ha med at det går nokre år frå 1842, då Karen Daae Fasting Christensen fekk sitt første barn til 1869, når hennar yngre bror Michael får sin første son. Kanskje det ikkje er plasseringa som gjer Michael til ein liten anarkist, men det at dei moderne impulsane hadde nått han? Dette vert motsagt av Aarestrup-brørne, som får barn i 1890-åra og er meir tradisjonelle i oppkallinga enn Michael, sjølv om dei yngste barna deira får moderne namn. Aarestrup-brørne er berre to i sin søskensflok.

Skjema 4. gen

Fjerde generasjon: Vi ser at 1aac er mykje meir tradisjonell enn 1aab, som er yngre. Men så ser vi og at 1aab, den eldste som fekk barn (1aaa døydde 16 år gammal), er endå mindre tradisjonell enn dei to yngre, så dermed er vi nesten like langt i å bestemme kva som har mest med oppkalling å gjere, plassering i søskensflokken eller årstalet for namnegjeving.

Det ser nesten ut som at embetsmannsfamiliane er flinkare til å kalle opp besteforeldra enn gardbrukarane er.

Men dette er ein stikkprøve.

KAPITTEL 7: KONKLUSJON

I denne oppgåva har eg granska endringar to ulike kyrkjelege hendingar - dåp og ekteskapsinngåing - i perioden 1800-1900, i Førde i Sunnfjord.

Min teori var at den moderniseringa som fann stad på mange plan i samfunnet i denne tidsbolken, også ville vise seg på desse to spesielle områda. Bak denne teorien låg ein tanke om at modernisering er ei einvegs utvikling frå ein tilstand til ein annan. Eg tenkte meg at samfunnet i byrjinga av denne moderniseringa var prega av markerte, tydelege mønster, men at oppløysing og individualisering ville vere ei følgje av denne prosessen. Eg venta at alt ville endre seg lineært, og at reglar og mønster ville verte viska ut.

Som kjeldemateriale brukte eg i hovudsak databaser over fødde og vigde i Førde mellom 1800 og 1900. Desse databasene var laga av Finn B. Førsund, i samband med at han skreiv bygdebok for Førde. Manuset til første bind av bygdeboka hadde eg og tilgang til. Alle data kom i elektronisk form, også manuskriptet til bygdeboka.

Først undersøkte eg giftarmål. Eg granska vigslemånad og dato for dei 100 åra det er tale om. Hypotesa var at den aukande yrkesdifferensieringa og moderniseringa utover i det nittande hundreåret ville føre til endringar i ekteskapsesongen og. Denne lineære modellen, at utvikling og modernisering på nokre område i samfunnslivet vil henge saman med utvikling på andre område og, viste seg ikkje å halde stikk for månad og dato. I staden viste det seg ei syklist rørsle. Juni og juli er dei mest populære giftemånadane i heile hundreåret, men særleg frå 1840-åra til 1870-åra.

Derimot fann eg ei markant endring i kva vekedag folk giftar seg på. Før 1860-åra er søndag den mest brukte vigselsdagen, men etter 1860 vert alle dagane i veka, med unnatak av laurdag som er lite populær, omlag like mykje brukt. Derimot er søndag den mest brukte viselsdagen i Bergen for alle åra vi har registreringar. At ein i Førde går vekk frå søndag som vigelsdag kan henge saman med overgangen frå fleire- til eindagsbryllup. Det er uvisst kva som i tilfelle er årsaka til at ein går vekk frå fleiredagarsbryllup, om det er mote eller press eller eit direkte forbod. Det må bli emne for ei større undersøking som og dreg inn anna materiale.

Ein linær modell var brukbar for å studere omgiftefrekvensen. Her fann eg synkande tendens til omgifte mot slutten av hundreåret. Dette heng til ein viss grad saman med at levealderen aukar både for kvinner og menn, men det kan og ha samanheng med ei mentalitetsendring i synet på ekteskap. I det førindustrielle samfunnet vart eit ekteskap oftast sett på som ei samling av to ætter og som ein måtte å skaffe seg eit levebrød eller ein forsytar på. Etterkvart vann tanken om det "romantiske ekteskapet" fram, der kjærleiken mellom ektefolka vart viktig.

Ein indikator på om såkalla "fornuftsekteskap" som motsetnad til det romatiske ekteskapet finn stad er å måle aldersskilnaden mellom ektefolka. Dersom aldersskilnaden er stor, og gjerne i brura sin favør, vil ein sjå det som eit fornuftsekteskap. Men dersom aldersskilnaden er liten, er sannsynet for at det er kjærleik med i spelet større, og ein vil då vente å finne større mentale sperrer mot omgifte.

Ei slik undersøking av Førde viste at aldersskilnaden i siste del av hundreåret gjekk litt ned, særleg for ektepar der kvenna var eldst, samstundes som talet på jamaldrande ektepar auka litt.

Det tyder på at ei meir moderne og romantisk haldning til ekteskapet kan vere ei delforklaring til den synkande omgiftetendensen, men auken i levealder er like sannsynleg som forklaring.

Eg hadde tilgang til ei database over alle dei fødde i Førde, henta frå kyrkjebøkene sine register over døypte, og denne brukte eg for å undersøkte namnegjeving og namnebruk.

Eg undersøkte alle dei 8140 fødde for namnegrupper og rørslene i namnemassen, avleidde namn og dobbeltnamn. 1766 av desse vart granska nærmere på om dei var oppkalla, og i tilfelle på kva måte og etter kven. Så vurderte eg tradisjonskjensla til 333 familiar, som er familiane til dei 1766 barna, slik ho kjem til uttrykk i om dei held seg til tradisjonelle oppkallingsreglar eller ikkje.

Namnebruken i Førde ser ikkje ut til å skilje seg ut frå andre stader i landet på same tid i vesentleg grad, korkje når det gjeld namnegrupper, avleidde namn eller dobbeltnamn. Det vil alltid finnast små skilnader bygdelaga imellom.

Vi veit ikkje korleis rørslene i namnemassen er for andre bygder, men for Førde er det ei stor og aukande utskifting, størst og tidlegast for jentenamn. Vi ser og at det berre er tre namn som er med blant dei ti mest brukte heile århundret gjennom, både for gutter og jenter. Det er likeeins berre 35 namn som er brukte i alle tiårsboltane, medan det er 123 namn som berre er i bruk i ein tiårsbolt.

Når det gjeld namnegruppene, ser vi som hovuddrag at dei kyrkjelege namna er i fleirtal gjennom heile hundreåret med auke rundt midten av hundreåret for både kvinner og menn. Dei nordiske namna vert gjeve til 20-25 % av døypte barn, litt fleire menn enn kvinner, og kjem litt sterkare heilt på slutten av hundreåret. Dei utanlandske namna får og etterkvart ei lita auke mor slutten av hundreåret, men har ein liten nedgang i midten. Dette er i samsvar med funn frå resten av landet.

Vi ser og at dei avleidde mannsnamna kjem meir i bruk på kvinner utover hundreåret, og at dobeltnamnfrekvensen aukar, sterkest og tidlegast for kvinner.

Alle desse faktorane samla gav oss ein indikasjon om 1800-talet heller var prega av innovasjon enn av tradisjon når det gjeld namn, og dette vart stadfest ved undersøking av namnegjeving. Vi fann at berre vel halvparten av gutane og ein tredel av jentene fekk namna sine ved direkte oppkalling med heile namnet, dei andre var ikkje oppkalla, var oppkalla med forbokstav eller uvisse.

Men vi fann likevel at ei hovudtyngde av dei som vart kalla opp med heile namnet vart kalla opp i tråd med tradisjonen; eldste son etter farfar, nesteldste etter morfar eller farfar, tredjeeldste etter morfar eller ein oldefar, fjerde og femte etter oldefar.

Tala for døtrene er meir usikre, fordi vi manglar ein god del formødre, men av dei som er kalla opp med heile namnet ser dei fire eldste døtrene ut til å ha fått namnet frå ei av bestemødrene.

Utgangspunktet for ei gransking av oppkalling blant familiane var å sjå om vi kunne påvise ei utvikling, at det vart færre som var "heilt tradisjonelle" og fleire som var "anarkistar" i oppkallingssamanhang utover hundreåret. Det viste seg at mönsteret snarare gjekk i motsett lei, at det vart fleire familiar som var heilt tradisjonelle i oppkalllinga mot slutten av

hundreåret, samstundes som då vi og fann dei fleste av dei som vi ikkje kunne finne noko mønster på. Tidleg i hundreåret var det flest familiar i mellomgruppene.

Vi fann ikkje nokon einskilde faktorar, korkje årstal for gifting eller yrke til faren eller bestefedrene som såg ut til å ha avgjerande tyding. Vi fann bølgerørsler i tabellane, som tyder på endring, men vi fann, med få unnatak, ingen lineære rørsler, som kan tyde utvikling. Og i tråd med teorien om modernisering venta vi jo å finne ei tydeleg utvikling.

Heller ikkje ei nærgransking av nokre få slekter gav oss forklaringar. Eg undersøkte om foreldra, særleg faren, si plassering i søskjenfokken hadde noko å seie, men korkje det eller oppkallingsåtferda til andre søskjen av foreldra viste seg å halde som forklaring. Derimot kunne det sjå ut som at tradisjonskjensle er nedervd, på det måten at eit foreldrepar vert litt mindre tradisjonsbundne enn sine foreldre, anten dei er svært tradisjonsbundne eller ikkje. Men med eit såpass spinkelt datamateriale som i den siste delen av oppgåva, kan dette ikkje tolkast som anna enn ein tendens, som kanskje kan vere verd å studere nærare.

Eg kasta og eit blikk på oppkalling i embetsmannsfamiliar, ved å undersøke tradisjonskjensla til prestane i Førde og til ei sorenskrivarslekt, som også sat i Førde. Tendensen der var at dei eldste barna i eit søskenlag var meir tradisjonsbundne enn dei yngre, og at oppkalling med heilt namn skjedde med alle namna, av og til også med etternamnet.

Det ser ut til at embetsmannsfamiliane var dei som held hardast på oppkalling etter dei reglane tradisjonen set opp. Det gjev grunnlag for å spekulere på om oppkallinga tidleg i hundreåret hadde eit betydeleg slingringsmonn i bygda, og at den tilstramminga vi ser seint i hundreåret i røynda er ei motefenomen, som gardbrukarane overtek frå dei "kondisjonerte", og som har klimaks rundt 1900.

Mønsteret av endringar i ekteskapsinngåing og namnegjeving i Førde er altså for samansett til å kunne uttrykkast med ein einskild modell. Vi ser spor av mentalitetsendringar mange stader, men vi ser like ofte at tradisjonskjensla er sterkare enn modernitet. Eg vil tildømes rekne den store utskiftinga i namnemassen, bruken av dobbeltnamn og auken i bruk av avleidde mannsnamn på kvinner for spor av ei mentalitetsendring i meir moderne retning, medan val av giftemånad ser ut til å vere styrt av tradisjonen.

For endringane i giftarmål må vi bruke minst tre modellar. Ein lineær viser utviklinga i levealderen, som stig, og omgifte, som minkar. Ein syklist viser utviklinga i val av giftarmålsesong, som i større grad enn eg trudde held seg på den same, og for aldersskilnad mellom ektefolka, som viser små endringar. Og dersom vi skal lage ein modell for vigselsvekedag, må det bli ein med eit kraftig brot rundt 1860 der søndag ikkje lenger er den mest brukte.

For endringar i namnebruk må vi stort sett bruke modellar for sykiske rørsler, men med ulike utgangspunkt og ulike swingingstal. For dei fleste av dei vil jentenamn vise seg å ligge framom dei tilsvarande for gutter, både i tid og intensitet.

Det vil vise seg uråd å fange namnegjeving i modellar, til det er mønsteret for samansett, og grunnlaget viste seg å vere noko annleis enn det vi venta. Det er likevel såpass mange endringar her at det kan tyde på at vi finn sjølv brytingstida mellom det moderne og det tradisjonelle i heile dette hundreåret.

Det kan og sjå ut som at folk hadde større grad av spelerom enn vi ofte har tenkt oss. Kanskje bygdesamfunnet, med sine faste reglar for korleis samkvemet i bygda skal vere, som vi tildømes såg når det galdt bryllupstradisjonane, i mindre grad kontrollerte livet i den enskilde kjernefamilien, når det til dømes gjeld namnegiving.

Litteraturliste

Aune 1981: Aune, Hallgerd: "Attkallingstradisjon og namneval i Skaun" i O. Stemshaug, red: Norske Personnamnstudiar, Oslo 1981

Bakke 1980: Bakke, Olav: "Jordbruket - ei hovudnæring" i "Sogn og Fjordane", red. N. Schei i serien "Bygd og by i Norge". Oslo 1980

Bergsgård 1975: Bergsgård, Arne: "Norsk historie 1814-1880". Oslo 1975.

Carlsen 1986: Carlsen, Nina Hveem: "Baklandet 1721-1801. Fødsler, bryllup og kirkegang". Hovedoppgåve Historie Universitetet i Oslo 1986.

Christensen 1921: Christensen, Hjalmar: "Skeid, Ytre". Førde 1921.

Dyrvik 1970: Dyrvik, Ståle: "Om ekteskap og sosiale normer", i Tidsskrift for Samfunnsforskning 1970.

Dvergsdal 1976: Dvergsdal, Leiv: Utvandringa til Amerika frå Sunnfjprd fram til 1885. Hovedoppgåve Historie Universitetet i Trondheim, 1976.

Fure 1986: Fure, Eli: "Kjærlighet på landet" i Reiersen og Slettan (red): Mentalitetshistorie, muligheter og problemer, Trondheim 1986.

Fure 1990: Fure, Eli: "Oppkalling og familiementalitet" i Historisk Tidsskrift 2, 1990.

Førde Sparebank gjennom 125 år. Førde 1968

Førsund 1982: Førsund, Finn B.: "Den maageligsta Maade at reise paa". Sogndal 1982.

"Hakkespettboken", Oslo 1972

Halvorsen og Indseth 1975:

Halvorsen, Bjørg og Indseth, Kari: "Befolkningsutviklingen i Ullensaker 1733-1845". Hovedoppgåve Historie Universitetet i Oslo 1975.

Hansen 1977: Hansen, Bent Smidt: "Livets overgangsstadier", Kbh. 1977

Hermundstad 1975: Hermundstad, Knut: "Samverskikkar i Valdres", Leira 1975

"Historisk statistikk" 1978

Hodne 1985: Hodne, Bjarne, et. al. "Der stod seg et bryllup", Oslo 1985

Hofslett 1980: Hofslett, Mette: "Fertilitetsutviklingen i Halsnøyområdet 1875-1920". Hovedoppgåve Historie Universitetet i Bergen 1980.

Horgen 1985: Horgen, Gudlaug N: "Ole på Ola og endå ein Ola." Hovedoppgåve Nordisk 1985, UiB.

International Encyclopedia of the Social Sciences, 1968, bd.10

Kåstad 1980: Kåstad, Anna Østerbø: "Befolkningsutvikling og økonomiske tilhøve i ein del av Hamre prestegjeld 1701-1801". Hovedoppgåve Historie Universitetet i Bergen 1980

Lampe 1896: Lampe, J.F.: Bergen stifts biskoper og præster". Kristiania

1896. Meieribruk i Sogn og Fjordane 1874-1974. Sogn og Fjordane Meierilag 1974.

Munch 1849: Munch, P.A.: "Nogle Ord til Overveielse om vore brugelige Personsnavne, og om at holde vore nationale Navne i Agt og Ære" i Norsk Folkekalender, Christiania 1849.

Nerbøvik 1976: Nerbøvik, Jostein: "Norsk historie 1870-1905". Oslo 1976.

NOS B 134 1801, Norges Off. Statistikk: "Folketeljinga 1801".

NOS C 1 1865: Norges Off. Statistikk: Folketelling 1865.

NOS IV 52 1900: Norges Off. Statistikk: "Folketelling 1900".

NPL 1982: Norsk Personnamnleksikon, red. Ola Stemshaug, Oslo 1982, med artiklar av Kristoffer Kruken, Terje Aarset og Ola Stemshaug.

Schei 1980: Schei, Nikolai: "Sogn og Fjordane" i "Sogn og Fjordane", red. N. Schei, i serien "Bygd og by i Norge". Oslo 1980.

Seland 1975: Seland, Per: "Navneskikker i eldre og nyere tid" i Norsk Slektshistorisk Tidsskrift 26. Oslo 1975

Stemshaug 1981: Stemshaug, Ola (red): "Norske Personnamnstudiar" Oslo 1981

Skougaard 1899: Skougaard, Joh. : "Det Norske Veivæsens Historie". Kristiania 1899

Stensaker 1958: Stensaker, Asbjørn : "Fylkesbaatane i Sogn og Fjordane gjennom 100 år." Bergen 1958.

Ulltang 1952: Ulltang, Kristian: "Førde", Førde, 1952.

Aaland 1982: Aaland, Jacob: "Gamall brudlaupsgjerd i Nordfjord", Selje 1982. (Særprent av Årbok for Nordfjord 1982)

Aarset 1976: Aarset, Terje: Personnamn i Vartdal, Hareid og Ulstein gjennom 500 år, i Tidsskrift for Sunnmøre Historielag 1975-76.